

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Jussi Naski:

Peloteteoreettinen analyysi ydinaseista Venäjän turvallisuuspoliittisissa strategioissa ja retoriikassa vuosivälillä 2008–2015

Kansainvälinen politiikka

Pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2016

Ohjaaja: Hanna Ojanen

TIIVISTELMÄ

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään peloteteoreettisen viitekehyksen läpi Venäjän ydinaseita, ydinaseiden käyttöä ja ydinasepelotetta säätelevää strategista viitekehystä ja Venäjän valtionpäämiehien näistä esittämää retoriikkaa vuosivälillä 2008–2015. Strategisen viitekehyksen tarkastelussa selvitetään millä tavoin Venäjän turvallisuusstrategiat ja sotilasdoktriinit ymmärtävät ydinasepelotteen sekä säätelevät ydinaseiden käyttökynnystä vuosivälillä 2008–2015. Painopistealueena analyysissä keskitytään kuitenkin mainituista osa-alueista esitettyyn retoriikkaan. Retoriikan osilta selvitetään missä tilanteissa sekä millaista sisältöä peloteteoreettisesti relevanteilla osa-alueilla ydinaseista, niiden käyttömahdollisuuksista ja pelotteesta on esitetty Venäjän valtionpäämiehien retoriikassa vuosivälillä 2008–2015.

Oletus on, että Venäjän valtionpäämiehien retoriikka ydinasepelotteesta ja ydinaseiden käytöstä ei välttämättä ole johdonmukaisessa suhteessa Venäjän ydinasepelotetta koskevaan strategiseen viitekehykseen. Tutkielman laajuuden rajaamiseksi analyysin painopiste koskettaa kuitenkin ensisijaisesti retoriikkaa, ei niinkään lähtökohtaisesti strategioiden ja retoriikan välisen suhteen tarkastelua. Tutkielman teoreettisena taustana sovelletaan kansainvälisen politiikan poliittisen realismin teoriasta haarautuvaa peloteteoriat ja tutkimusmenetelmänä työssä nojaututaan Chaïm Perelmanin näkemyksiin retoriikkatutkimuksesta.

Venäjän ydinasepelote on ymmärrettävissä osana laajempaa strategista pelotetta. Ydinaseiden rooli strategisen pelotteen osa-alueena kuitenkin vahvistui Venäjän vuoden 2015 turvallisuusstrategiassa. Ydinaseiden käyttömahdollisuudet ovat strategisesti pysyneet suhteellisen muuttumattomina ja Venäjä ymmärtää ydinaseet ensisijaisesti sotaa ehkäisevinä aseina. Ydinaseiden käytön uhka ymmärretään kohonneena suursodan ja alueellisen sodan kriteerit täyttävissä konfliktityypeissä. Doktriininsa mukaan Venäjä voi käyttää ydinasetta myös tavanomaiseen aseistukseen tukeutuvaa vastustajaa vastaan tilanteessa, jossa Venäjä katsoo valtiollisen olemassaolonsa olevan uhattuna.

Venäjän valtionpäämiehien, Dmitri Medvedevin ja Vladimir Putinin, retoriikoissa on yleisesti ollut havaittavissa vahva voimapolitiittisen orientaation korostuminen erityisesti Putinin kaudella. Ydinaseita, niiden käyttökynnystä ja pelotetta koskevaa retoriikkaa on esiintynyt erityisesti liittyen Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään ja sille keskeisiin yksittäisvaltioihin, strategisia ydinaseita koskevaan START III -sopimukseen, täsmäasekehitykseen ja Venäjän kansallisiin asevarusteluohjelmiin. Retoriikka on vaihdellut, muuttunut ja tavallaan monipuolistunut tarkasteltavalla aikavälillä. Edistysaskeleet ydinasepelotteen alalla, kuten START III -sopimus, ovat kuitenkin korvautuneet voimapolitiikan ja sotilaallisten keinojen retorilla korostamisella. Retoriikassa ilmenee, että presidentti Putin on todennut nykyisen globaalin tason turvallisuuspoliittisen tilanteen olevan kestävä, mutta tästä huolimatta Venäjän ydinasepelotetta koskevaa laaja-alaisempaa muutosta joudutaan oletettavasti odottamaan vielä pitkään.

Asiasanat: Venäjä, ydinaseet, ydinasestrategia, retoriikka, retoriikka-analyysi

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen tematiikka ja tausta	1
1.2. Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja rajaus	4
1.3. Ydinasestrategian kehitys ja keskeisiä käsitteitä	5
1.4. Venäjän ydinasestrategian pääpiirteet	11
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	13
2.1. Peloteteoria ja poliittisen realismin vaikutus	13
2.1.1. Peloteteorian vaiheet	17
2.1.2. Peloteteorian näkemuseroja ja kritiikkiä	19
2.2. Pelote	22
2.2.1. Pelotteen toimijuuden tasot	25
2.2.2. Pelote ja rationaalinen päätöksenteko	28
2.2.3. Havainnointi ja uskottavuus pelotteen edellytyksinä	31
3. MENETELMÄLLINEN VIITEKEHYS JA AINEISTO	34
3.1. Retoriikka-analyysi	34
3.1.1. Premissit ja yleisö	35
3.1.2. Argumentaation tekniikat	37
3.2. Tutkimusaineisto	39
4. YDINASEPELOTE VENÄJÄN TURVALLISUUSPOLIITTISISSA STRATEGIOISSA 2008–2015	39
4.1. Pelote ja ydinasepelote	39
4.2. Ydinaseen käyttökynnys	42
5. YDINASEPELOTE VENÄJÄN VALTIONPÄÄMIEHIEN TURVALLISUUSPOLIITTISESSA RETORIIKASSA 2008–2015	46
5.1. Ydinasepelotteen retoriikkaa Medvedevin kaudella	46
5.1.1. Ydinasepeloteretoriikka lisääntyy ja kärjistyy	48
5.1.2. START III osana ydinasepeloteretoriikkaa	53
5.2. Ydinasepelotteen retoriikkaa Putinin kaudella	58
5.2.1. Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä ydinasepeloteretoriikan osana	63
5.2.2. Uudet uhkat ja keinot ydinasepeloteretoriikassa	71
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	79
LÄHTEET	86

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tematiikka ja tausta

”Valdailla annoin esimerkin tunnetuimmasta symbolistamme, karhusta suojelemassa taigaansa. Analogiaa jatkaen usein kuvittelen, että olisi paras jos karhu vain istuisi rauhassa aloillaan. Sen ehkä pitäisi lopettaa villisikojen jahtaaminen taigallaan ja vain poimia marjoja ja syödä hunajaa. Näin se saisi ehkä olla rauhassa. Mutta ei, karhu ei saisi olla rauhassa! Joku yrittäisi aina laittaa sen kahleisiin ja heti kun karhu kahlitaan, he repivät irti sen hampaat ja kynnet. Viittaaan analogialla ydinasepelotteen voimaan. Heti kun, luoja varjelkoon, karhua ei enää tarvita, sen taiga tullaan valtaamaan.”¹

Venäjän federaation presidentti Vladimir Putin esitti uutiskonferenssissaan vuonna 2014 retoriikalleen tyypillisesti metaforia hyödyntäen ydinasepelotteen ”Venäjän karhun” turvallisuuden takaajana – toimintana, joka lopullisesti ehkäisee ulkopuolisten pyrkimykset karhun kahlitsemiseen taigallaan². Maallikon näkökulmasta lienee karmaisevaa, että tänä päivänä, 25 vuotta kylmän sodan päättymisen jälkeen, valtionpäämiehet ydinasevalloissa edelleen nojaavat kansallisissa puolustuksissaan ydinaseisiin. Karmivuutta lisää se, että modernit ydinaseet mahdollistavat nykypäivänä hetkissä kokonaisten kaupunkien, valtioiden ja lopulta ihmiskunnan tuhon tavoilla, joita vuoden 1945 Hiroshiman ja Nagasakin pommituksien aikaan ei voitu vielä edes kuvitella.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan peloteteoreettisesta viitekehyksestä Venäjän federaation ydinasepelotetta ja valtionpäämiehen esittämää ydinasepeloteretoriikkaa vuosivälillä 2008–2015. Kyseessä on Venäjän turvallisuuspolitiikan perspektiivistä keskeinen ajoitus ja myös tietynlainen käännekohta Venäjän asemassa kansainvälisellä tasolla. Kylmän sodan päättymisen jälkeinen Neuvostoliiton hajoamista seurannut Venäjä turvallisuus- ja sotilaspoliittinen kriisi oli alkanut syrjäytymään talouskasvun mahdollistamien sotilaskalustohankintojen, sotilasreformien ja sotilasorganisaatiouudistuksien myötä. Myös Venäjän kansainvälispoliittinen asema nousi jälleen huomioitavana mahdollisuutena, mutta myös uhkana, osaksi kansainvälistä turvallisuuspoliittista keskustelua.

Tutkielman keskeisiin temaattisiin painopistealueisiin lukeutuvat ydinaseet ja ydinasestrategia. Ydinaseaikakauden käynnistyttyä Yhdysvaltojen Manhattan -projektin tuloksena syntyneen Trinity -ydinkokeen sekä Japanin Hiroshimaan ja Nagasakiin pudotettujen atomipommien myötä

---

¹ Putin 18.12.2014. Tämä ja muut tutkielmassa esiintyvät lainaukset ovat alkuperäislähteistään kirjoittajan kääntämiä, ellei toisin mainita.

² Mielenkiintoinen tulkinta Putinin karhu -metaforasta huomion kääntäjänä pois Venäjän Ukraina -toimista lähteessä Pynnöniemi 2015.

ydinasestrategia on jäänyt pysyväksi osaksi ydinasevaltioiden turvallisuus- ja puolustuspoliittisia lähtökohtia, mutta myös kansainvälisen turvallisuuden sekä akateemisen turvallisuustutkimuksen kysymykseksi. Ydinaseita ei ole taistelukäytössä Hiroshiman ja Nagasakin jälkeen käytetty ja Lawrence Freedman, ydinasestrategian tutkimuksen alalla menestynyt englantilainen akateemikko, kutsuukin ydinasestrategiaa ”ydinaseiden käyttämättömyyden tutkimukseksi”³.

Valtion turvallisuuspolitiikan ja ydinaseiden muodostamaa ulkoista suhdetta muihin toimijoihin on turvallisuustutkimuksessa tarkasteltu niin sanottua peloteteoriam hyödyntäen. Pelotteen merkitys on Colin Grayn mukaan usein väärinymmärretty käsitteellisistä sekaannuksista johtuen. Grayn mukaan keskeistä on ymmärtää, että pelotteella tarkoitetaan paradoksaalista toimijoiden välistä molemminpuolista suhdetta, mikä toimii ehdollisten eksplisiittisten tai implisiittisten uhkien kautta. Pelote toimii tilanteessa, missä ihminen, organisaatio tai valtio päättää hylätä tai jättää valitsematta toimintalinjansa tai -tapansa siksi, että niistä johtuvat seuraukset ovat riittävällä todennäköisyydellä tälle liiallisen epäedulliset. Toimijoita ovat pelotteen asettaja ja sen kohde, joista jälkimmäinen asetetaan valintatilanteeseen, mahdollisesti vastoin omaa tahtoaan.⁴ On keskeistä huomioida, että pelotteen tarkastelu ei ole ainoastaan turvallisuustutkimuksessa käsiteltävä teoreettinen lähestymistapa, vaan sitä hyödynnetään myös esimerkiksi oikeustieteissä ja psykologiassa. Esimerkiksi rikosoikeudessa pelotteen voidaan äärimmäisen tiivistetysti katsoa toteutuvan arkisessakin tilanteessa, missä henkilö jättää rikoksen, vaikkapa ylinopeutta ajamisen, tekemättä johtuen tiedostamastaan rikosta seuraavasta rangaistuksesta.

Metodologisena välineenä tutkielman analyysissä tukeudutaan retoriikka-analyysiin. Retoriikka-analyysi tarjoaa mielekkään valinnan ydinasestrategiasta kumpuavan ydinasepeloteretoriikan tarkasteluun, sillä aseellisen voimankäytön ja -näytön sekä esimerkiksi poikkeuslaatuisten aseiden, kuten ydinaseiden, käytön suunnittelun voidaan katsoa vaativan retorisia perusteluja ollakseen julkisesti hyväksytyjä ja oikeutettuja. Vaikkei ydinaseita ole taistelukäytössä toisen maailmansodan päätyttyä käytetty, ydinasepelote tavallaan nojaa olettamaan, että ydinaseita tullaan tietyissä olosuhteissa käyttämään. Näin ollen pelotteessa onnistuakseen puhuja joutuu argumentoinnissaan puolustamaan myös näiden poikkeuslaatuisten asejärjestelmien käyttöä ja käytön suunnittelua.

Tutkielmaa motivoivana taustatekijänä ovat ennakko-oletukset, joiden mukaan Venäjän ydinasepeloteretoriikasta on tarkasteltavalla vuosivälillä havaittavissa ilmenemiä tilanteista ja olosuhteista, mitkä ovat poikkeuslaatuisella tavalla haastaneet Venäjän julkilausutun ydinasedoktriinin strategiset linjat. Näistä tilanteista ja olosuhteista on lausuttu Venäjän

---

³ Freedman 1986, 735.

⁴ Gray 1996, 32.

valtionpäämiehen toimesta retoriikkaa sisältäen esimerkiksi perusteluja ydinaseiden käytön suunnittelusta. Retoriikan voidaan siis olettaa heijastavan laajempia Venäjän ydinasestrategisia linjoja ja valmiuksia. Oletusarvo toisin sanoen on, että Venäjän federaation presidentin ydinasepeloteroriikka on kärjistyneempää kuin se, mitä ydinaseita säätelevät strategiat ovat linjanneet. Tässä kontekstissa pyrkimyksenä on lähestyä tutkimuskohdetta, Venäjän ydinasepeloteroriikkaa, ennakkoluulottomasti ja objektiivisesti tiedostaen erityisesti nykypäiväisen kiristyneen kansainvälisen turvallisuuspoliittisen ilmapiirin luomat erityiskysymykset ja haasteet aihepiirin käsittelylle.

Motivoiva tekijä on yhtälailla ollut Venäjän viime aikojen lisääntynyt ja paikoitellen kärjistynytkin toiminta kansainvälisen turvallisuuden kiistakysymyksissä. Tämä on huomioitu myös kansainvälisen politiikan tutkimusalalla. Venäjä on lisännyt merkittävästi läsnäoloaan nykypäivän konfliktipesäkkeissä, esimerkiksi Syyriassa, muokannut yksipuolisesti valtiorajoja Euroopassa ensikertaa sitten toisen maailmansodan, lisännyt läsnäoloaan Suomenkin intressialueilla ja, tutkielman kannalta keskeisimpänä, harjoittanut kärjistyneempää argumentointia suhteessa ydinaseiden käyttöön.

Tutkielmassa käsiteltävä aikaväli on vakiintunut vuosivälillä 2008–2015 ilmenneiden ydinasepelotetta käsittelevien strategia-asiakirjojen ja ydinasepelotetta koskevan retoriikan tarkasteluun. Käsitteellisesti kyseessä on nimenomaan vakiintuminen, sillä ideapapereita ja tutkimussuunnitelmia laadittaessa tutkimuksessa alkuperäisesti tarkasteltava vuosiväli oli huomattavasti lopulliseen muotoutunutta aikaväliä laajempi. Varsinaisen tutkimustyön alettua kävi nopeasti ilmi, että käsillä olevan valmiin tutkielman aikaväli osoittautui riittävän aineistorikkaaksi ja substanssiltaan kirjavaksi, eikä aineiston laajentaminen olisi ollutkaan mahdollista pro gradu -tutkielman rajat huomioiden.

Lienee selvää, että tutkimusta motivoivana tekijänä ei ole ydinsodalla pelottelu tai pyrkimys pessimistisen maailmankuvan luomiseen ja edesauttamiseen. Maailmassa menneinä vuosikymmeninä vallinneista muutoksista, kuten globalisaatiosta ja tiedonvälityksen helpottumisesta huolimatta, tavallaan paradoksaalisesti, mahdollisuus ydinaseet sisältävään voimankäyttöön ei ole kansainvälisistä suhteista kuitenkaan poistunut. Itse asiassa, arvostettu ydinaseita ja valtioiden ydinasearsenaaleja tarkasteleva Bulletin of the Atomic Scientists on vuodesta 1947 saakka ylläpitämässään kansainvälisesti ydinasestrategian ja turvallisuustutkimuksen alalla tunnetussa Doomsday Clock⁵ -sovelluksessaan määritellyt ydinasekatastrofin

---

⁵ Ks. Bulletin of the Atomic Scientists: Doomsday Clock.

todennäköisyyden viime vuosina äärimmäisen korkeaksi. ”Tuomiopäivän kellon” viisari on vuosina 2015 ja 2016 osoittanut ”kolmea minuuttia vaille keskiyötä”, toisin sanoen tilannetta, missä ihmiskunta lopulta tuhoaa sivilisaationsa itse kehittämillään teknologisilla asejärjestelmillä. Kyseiset arviot ydinaseiden vaikutuksesta ihmiskuntaan ovat vuodesta 2010 vuoteen 2016 siirtyneet minuutti toisensa jälkeen kohti pessimistisempää näkökulmaa.

Yksittäisten merkittävää vastuuta ydinaseiden alalla kantavien valtioiden ja näiden valtionpäämiehien esittämän ydinasepelotetta koskevan retoriikan ja ydinaseiden käyttömahdollisuuksien tarkastelu on saatavissa olevien aineistojen sallimissa rajoissa perusteltua ja tarpeenmukaista. Tämä koskettaa luonnollisesti myös Venäjän tarkastelua. Mainittakoon myös, että viime vuosina Suomessa on esiintynyt näkemyksiä, joiden mukaan Venäjää ja sen niin sanottua ”kovaa turvallisuutta”, kuten sotilaspolitiikkaa taustatekijöineen, käsittelevää tutkimusta on kotimaassamme toteutettu akateemisella tasolla viime vuosina valitettavan vähän⁶. Ilmiö on heijastunut suomalaisten yliopistojen valtio-opin laitoksiin (sisältäen kansainvälisen politiikan tutkimuksen) ja tieteenalayksiköihin (pois lukien Maanpuolustuskorkeakoulu), joiden alaisuuksissa tuotettujen Venäjän politiikkaa käsittelevien pro gradu -töiden lukumäärä on vuosi toisensa jälkeen vähentynyt⁷. Vaikka työn keskeisenä tarkoituksena onkin ensisijaisesti toimia opinnäytteenä ja tarkastella pro gradu -tutkielmalle asetetuissa rajoissa tutkimuskohdettaan ilman pyrkimystä fundamentaalisesti täyttää mainittuja suomalaisen Venäjän sotilaspolitiikkaa koskevan tutkimuksen aukkoja, työn tarpeellisuutta voidaan jossain määrin perustella myös tematiikkaa ympäröivästä laajemmasta yhteiskunnallisesta viitekehyksestä.

1.2. Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja rajaus

Tutkielman ensisijaisena tutkimusongelmana on selvittää peloteteoreettisen viitekehyksen läpi Venäjän ydinaseita, ydinaseiden käyttöä ja ydinasepelotetta koskevaa retoriikkaa vuosivälillä 2008–2015. Ennen retoriikkaan perehtymistä analyysivaiheessa selvitetään keskeisiltä osilta Venäjän strateginen tapa ymmärtää ydinasepelote ja ydinaseiden käyttömahdollisuudet Venäjän keskeisimpiin turvallisuus- ja sotilaspolitiikkaa ohjaaviin asiakirjoihin, Venäjän turvallisuusstrategioihin ja sotilasdoktriineihin, paneutuen. Ydinaseita ja ydinasepelotetta koskevan strategisen viitekehyksen voi olettaa heijastuvan esitettyyn retoriikkaan, mikä tekee myös strategisen viitekehyksen perusluontoisesta tarkastelusta perusteltua.

---

⁶ Martelius 2013, 34.

⁷ Pursiainen 2013, 40–41.

Tutkimusongelmaan vastaamiseksi tutkielman analyysivaiheen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1: Millä tavoin Venäjän turvallisuusstrategiat ja sotilasdoktriinit ymmärtävät ydinasepelotteen sekä säätelevät ydinaseiden käyttökynnystä vuosivälillä 2008–2015?
- 2: Missä tilanteissa sekä millaista sisältöä peloteteoreettisesti relevanteilla osa-alueilla ydinaseista, niiden käyttömahdollisuuksista ja pelotteesta on esitetty Venäjän valtionpäämiehien retoriikassa vuosivälillä 2008–2015?

Tutkimuskysymyksien osilta analyysissä painotetaan kysymykseen 2. vastaamista. Tätä pohjustaen analyysissä kuitenkin esitellään myös sisällönanalyysimäisesti kysymyksessä 1. esitetty Venäjän strateginen tapa ymmärtää ydinasepelote ja ydinaseiden käyttökynnys. Tutkielman laajuuteen liittyvien rajausten vuoksi analyysin suoranaisena tutkimuskysymyksenä ei ole strategioiden tai retoriikan välisen suhteen tarkastelu (vaikka myös tämä paikoittain nousee välillisesti retoriikka-analyysissä ilmi), vaan ensisijainen tarkoitus on, kuten mainittua, käsitellä mainituista aihepiireistä esitettyä retoriikkaa. Tutkimusongelman taustalla on suurvaltojen tapa ymmärtää ydinaseet keinona poliittisten intressiensä ajamiseen ja eräänlaisina vallankäytön välineinä kansainvälisellä tasolla.

Tutkielman tutkimuskysymyksien muotoutuminen on ollut oma prosessinsa tutkielman suunnittelun ja varsinaisen tutkimustyön aikana. Balansointi siitä, että missä määrin työssä on haluttu tarkastella Venäjän turvallisuuspolitiikkaa, Venäjän ydinasestrategiaa, syvällistä peloteteoreettista pohdintaa vaiko ”puhtaaseen” retoriikkatutkimukseen painottuvaa laadullista argumentaation analyysityötä, osoittautui erityisesti työn alkuvaiheissa haasteelliseksi. Ongelma ratkaistiin tapana luoda analyysi suhteellisen pragmaattisena symbioosina tematiikasta, teoriasta, menetelmästä ja aineistosta. Tutkielman analyysivaiheessa painottuu näin ollen, kuten tutkimuskysymysten termeistä ”millä tavoin” tai ”millaista sisältöä” voidaan havaita, ensisijaisesti laadulliset metodologiset ja ymmärtävät tieteenfilosofiset lähtökohdat, joita usein kuvastaa tulkinnanvaraisuus. Merkityksellistä on, että sen, mitä analyysin kannalta nähdään relevanttina, määrittelee ensisijaisesti peloteteorian näkemykset ydinaseista ja ydinasepelotteesta ja näitä löydöksiä tarkastellaan retoriikka-analyysin menetelmiä hyödyntäen.

1.3. Ydinasestrategian kehitys ja keskeisiä käsitteitä

Ydinasestrategian kehityksen ja sen keskeisen käsitteistön tarkastelu on analyysin ymmärtämisen kannalta tärkeää. Keskeisiä käsitteitä tarkastellessa ei voi välttyä huomioimasta yhdysvaltalaisen ydinasestrategian ja siitä kumpuavan käsitteistön vaikutusvaltaa aihepiirin ympärillä. Neuvostoliiton ydinasestrategia, kuten kaikki muutkin sotataidolliset kysymykset, perustuivat Stalinin kuolemaan, vuoteen 1953, saakka Stalinin vuonna 1942 määrittelemiin ”sodankäyntiin

ikuisesti vaikuttaviin tekijöihin”⁸. Stalinille sota oli määriteltävissä kahden yhteiskunnan massiivisena yhteenotona, jossa kaikki osapuolten vahvuudet ja heikkoudet vaikuttavat lopputulokseen. Joukkojen kokoa ja lukumääriä arvostettiin yli laadun ja yksittäisille sodankäyntiin vaikuttaville tekijöille, edes atomiaseille, ei annettu merkittävää painoarvoa. Vaikka strateginen pommituskyky, jonka merkitys kasvavasti korostui Yhdysvalloissa, herätti jossain määrin kiinnostusta myös Neuvostoliitossa 1940 -luvun jälkipuoliskolla, ilma-aseen soveltuvuus nähtiin Neuvostoliitossa tästä huolimatta taktisena maa- ja merijoukkoja tukevana elementtinä.⁹

”Stalinin doktriinin” aikaan Neuvostoliiton vahva poliittis-ideologinen viitekehys jätti ydinasestrategian ympärille syntyvän neuvostoteoretisoinnin varjoonsa¹⁰. Neuvostoliitossa kuitenkin ymmärrettiin, että Yhdysvaltojen atomiaseen monopoliasema tuli väistämättömästi murtumaan, eikä atomiaseen ja niiden kantolaitteiden kehitysprojekteja myöskään Neuvostoliitossa täysin laiminlyöty edes Stalinin aikana. Kantolaitteiden kontekstissa huomionarvoista onkin, että Neuvostoliiton ohjelma mannertenvälisen ballististen ohjusten (Intercontinental Ballistic Missile, ICBM) kehittämiseksi aloitettiin jo 1947, eli huomattavasti ennen Yhdysvaltojen vastaavaa.¹¹ Vaikkakin Neuvostoliitto onnistui kehittämään ydinaseensa suhteellisen nopeasti Yhdysvaltojen kanssa kilpailukykyiselle tasolle, neuvostoliittolainen teoreettinen tarkastelu ydinasestrategiasta oli Stalinin doktriinin aiheuttamasta ilmapiiristä johtuen kylmän sodan alkuvaiheissa käsitteellisesti huomattavasti vähäisempää kuin Yhdysvalloissa.

Yhdysvalloissa Eisenhowerin hallinnon ulkoministeri John Foster Dulles esitti Yhdysvalloissa vuonna 1954 pitämässään puheessa perustan massiivisen vastaiskun (Massive Retaliation) opille.¹² Massiivisen vastaiskun oppi hyväksyttiin Eisenhowerin hallinnon aikana vuonna 1954. Oppi perustui ajatukseen, jonka mukaan Yhdysvallat ei kohtaisi Neuvostoliiton voimankäyttöä konventionaalisilla joukoilla, vaan kostaisi voimankäytön välittömästi ja massiivisesti atomiaseisiin perustuvalla sodankäynnillä. Oppi mahdollisti iskun Neuvostoliittoon ydinasein myös silloin, kun Neuvostoliiton tulkittaisiin harjoittaneen Yhdysvaltojen turvallisuusintressien vastaista toimintaa kolmannessa maailmassa.¹³ Neuvostoliitossa tulkittiin, että vaara ydiniskuun perustuvasta maan tuhoamiseen pyrkivästä hyökkäyksestä oli massiivisen vastaiskun opin myötä syntynyt ja erinäisiä

---

⁸ ”Stalinin doktriini” sisälsi viisi painopistettä: 1. selustan lujuus, 2. armeijan moraalinen henki, 3. divisioonien määrä ja laatu, 4. armeijan aseistus ja 5. päällystön organisointikyvyt. Ks. Lalu 2014, 271; Freedman 2003, 56.

⁹ Freedman 2003, 56–57.

¹⁰ Arbatov et.al. 2006, 19.

¹¹ Freedman 2003, 58–59.

¹² Dulles 1954.

¹³ George & Smoke 1974, 26–28; Sivonen 2013, 33.

laskelmia ydinaseiden mahdollistamista tappioista alettiin Neuvostoliitossa suorittamaan aktiivisesti¹⁴.

Massiivisen vastaiskun oppi tuomittiin kokonaisuudessaan Neuvostoliitossa jyrkästi. Neuvostoliittolaista sotilasstrategiaa vuonna 1962 julkaistussa teoksessaan *Military Strategy* käsittelevä neuvostomarsalkka Valery Sokolovsky arvioi massiivisen vastaiskun oppia seuraavasti:

”1960 -luvun loppuun saakka Yhdysvallat noudatti pelkopolitiikkansa tuloksena niin sanotun massiivisen vastaiskun strategiaa tunnustaen ainoana [sodankäynnin] vaihtoehtona yleisen ydinsodan Neuvostoliittoa vastaan. Massiivisen vastaiskun käsitteellä pyritään peittämään Yhdysvaltojen aggressiivinen strategia. Yhdysvaltalaiset imperialistit pyrkivät tosiasiallisesti käsitteidensä taustalla valmistelevaan yllätyshyökkäystä Neuvostoliittoa ja muita sosialistivaltioita vastaan.”¹⁵

Neuvostoliiton näkemyksistä ja valmiuksista massiivisen vastaiskun kontekstissa Sokolovsky taas toteaa:

”Johtuen Neuvostoliiton suuresta menestyksestä ydinaseiden, ohjustekniikan ja avaruusvalloituksen aloilla, massiivisen vastaiskun strategia epäonnistui.

[...]

Keskeisin syy massiivisen vastaiskun strategian kieltämiselle oli Yhdysvaltojen sotavoimien ja kapasiteettien yliarviointi ja itsestään selvä Neuvostoliiton taloudellisen, teknisen, tieteellisen ja sotilaallisen potentiaalin aliarviointi. Neuvostoliiton merkittävä ylivoima mannertenvälisissä ballistisissa ohjuksissa loi Yhdysvalloille todellisen uhan, mistä johtuen Yhdysvaltojen poliittisen ja sotilaallisen johdon tuli arvioida uudelleen maan strategista asemaa ja sotilaallisia valmiuksia.”¹⁶

Näkemykset massiivisen vastaiskun opin sisällöstä laajensivat Yhdysvalloissa ydinaseista käytävää keskustelua koskemaan myös aseiden rajoitetun käytön mahdollisuuksia. Tekninen kehitys mahdollisti kahtiajaon strategisten ja taktisten ydinaseiden välillä, jolloin strategiset ja taktiset ydinaseet esitettiin ikään kuin vaihtoehtoina toisilleen tai vaihtoehtoisesti kokonaisvaltaisen ydinasestrategian kahtena eri osa-alueena. Strategiset ydinaseet mahdollistivat kaupunkien kokonaisvaltaista tuhoamista tai muuta laaja-alaista tuho vaikutusta, kun taas taktisilla ydinaseilla Yhdysvallat voisi kompensoida konventionaalisen asevoiman puutteita tulivoimaa lisäten.¹⁷

Taktisten ydinaseiden kehityttyä 1960-luvun aikana Yhdysvalloissa siirryttiin Kuuban ohjuskriisin opettamana massiivisen vastaiskun opista joustavan vastatoiminnan oppiin (*Flexible Response*), joka täydentyi aiemmasta sisältäen rajoitettuun ydinaseiden käyttöön perustuvia vaihtoehtoja. Joustavan vastaiskun opilla luotiin vaihtoehto vastaukseksi täysimittaisesta ydinsotaa vähäisempään voimankäyttöön. Joustavan vastatoiminnan opilla puolustusministerinä toiminut Robert McNamara

---

¹⁴ Lalu 2014, 279.

¹⁵ Sokolovsky 1968, 54–55.

¹⁶ Ibid. 55–56.

¹⁷ Freedman 2003, 73.

pyrki tarjoamaan Yhdysvaltojen presidentille aiempaa laajemmat vaihtoehdot erilaisiin uhkiin vastaamiseksi.¹⁸ Keskeistä oli, että strategisten aseiden aiheuttama laaja-tuhovaikutus voitaisiin välttää pienempää, mutta tästä huolimatta merkittävää, tuhoa aikaansaavin taktisin ydinasein. Tämä avasi keskustelun rajoitetun sodan vaihtoehdosta ja sitä ympäröivästä teoretisoinnista.

Rajoitetun sodan teoretisointiin on keskeisesti vaikuttanut brittikapteeni Basil Liddel Hart. Hart pyrki teoretisoinnissaan muodostamaan vaihtoehdon vallitseville totaalista sotaa käsitteleville periaatteille tällaisessa sodassa syntyvien kauhujen käsittelyn sijaan. Hän pyrki muistuttamaan, että sodat ovat ainoastaan epämiellyttäviä episodeja valtioidenvälisissä suhteissa ja että ne ovat useimmiten vältettävissä. Erityisesti ilmasodan ja modernissa sodassa käytettävän aseistuksen tuhovoiman lisääntyminen haastoi kuitenkin hänen oppinsa rajoitetusta sodasta.¹⁹

Joustavan vastatoiminnan opista huolimatta julkilausuttu politiikka teki Yhdysvalloissa täysikäännöksen McNamaran esittäessä vuonna 1967 Yhdysvaltojen pelotteen perustuvan taatun tuhon (Assured Destruction) kapasiteettiin. 1960-luvulla Neuvostoliiton ydinasearsenaali ei ollut vielä suuruusluokassa Yhdysvaltojen kanssa samassa mittaluokassa, mutta ehdottoman riittävä aiheuttamaan taatun tuhon myös Yhdysvalloille. Molemminpuolisesta tuhokapasiteetista johtuen taatun tuhon konseptia realistisemmin todellisuutta kuvaavana käsitteenä alettiin käyttämään yhä tänä päivänä valtavirrassakin tunnettua käsitettä molemminpuolinen taattu tuho (Mutual Assured Destruction, MAD).²⁰

Keskustelun strategisten ja taktisten ydinaseiden käyttöpotentiaaleista sekä rajoitetun sodan teoretisoinnin Neuvostoliitossa voi tiivistää lyhyesti: Neuvostoliitossa ei uskottu länsimaiseen ajatukseen, jonka mukaan ydinaseita voitaisiin käyttää konfliktissa rajoitetusti. Neuvostoliitossa ei ylipäätään, harvoja poikkeustapauksia huomioimatta, myönnetty edes taktisten ydinaseiden kategorian legitimiä olemassaoloa. Taktiset ydinaseet olivat neuvostonäkemyksissä luonteeltaan pohjimmiltaan joukkotuhoaseita, joiden käyttö johtaisi lopulta kaiken kattavaan ydinsotaan konfliktitilanteessa.²¹

Neuvostoliittolaisessa näkemyksessä 1970-luvulla korostettiin, tai ainakin julkilausuttiin, että kaikkien ydinaseiden käyttö laajentuisi kokonaisvaltaiseksi ydinsodaksi vastoin yhdysvaltalaista joustavaan vastatoimintaan perustuvaa strategiaa. Toisaalta myöskään McNamaran aiemmin esittämää molemminpuolisen taatun tuhon käsitettä ei Neuvostoliitossa hyväksytty, vaan vasta

---

¹⁸ Ks. esim. George & Smoke 1974, 31–32; Sivonen 1992, 43; McNamara 1962.

¹⁹ Freedman 2003, 93–94.

²⁰ Sivonen 1992, 47; McNamara 1967. Ks. myös McGuire 1977, 329.

²¹ Freedman 2003, 105–106. Neuvostoperspektiivi taktisten ydinaseiden käytön ongelmista rajoitetussa sodassa löydettävissä lähteestä Sokolovsky 1968, 68–69.

Gorbatšovin aikoina Neuvostoliitossa virallisesti hyväksyttiin näkemys siitä, ettei länttä vastaan käytävissä ydinsodassa olisi voittajia. 1970 -luvun kehitystä Neuvostoliitossa kuvasti tosin myös näkemys siitä, että laajassa aseellisessa konfliktissa voisi olla pitkä konventionaalinen vaihe, eikä laajentuvia konflikteja nähty luonnollisesti myöskään Neuvostoliiton edunmukaisina.²²

Leonid Brezhnev piti vuonna 1977 puheen Tulan kaupungissa, minkä jälkeen Neuvostoliiton poliittinen ja sotilaallinen johto alkoi painottamaan sotilasdoktriininsa puolustuksellista perustaa: tarkoitus oli onnistuneesti ehkäistä Neuvostoliittoon kohdistuvat hyökkäykset ydinaseisiin perustuvan strategisen ylivertauisuuden (Strategic Superiority) tavoittelemisen sijaan. Neuvostoliiton lausunnot ydinsodan luonteesta muuttuivat 1970 -luvun lopusta alkaen ”voitettavissa olevan ydinsodan” näkemyksistä kohti näkemyksiä, joissa voitto ydinsodassa muuttui utopiaksi. Strategisen ylivertauisuuden tavoittelu Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisten suhteiden määrittelijänä syrjäytyi Neuvostoliitossa ydinasepariteetin ja tasavertaisuuden korostamisilla.²³

Brezhnevin vuoden 1977 Tulan puheen jälkeen Neuvostoliitossa tapahtui myös toinen ydinasestrategisesti merkittävä muutos. Neuvostoliiton ulkoministerinä toiminut Andrei Gromyko välitti YK:n yleiskokouksen yhteydessä 16.6.1982 järjestettyyn aseistariisunnan erityisistuntoon viestin Brezhneviltä, jossa Neuvostoliitto yksipuolisesti pidättäytyi ydinaseiden ensikäytöstä (First Strike Capability). Brezhnev toteaa viestissään:

”Jos meidän tulee nimetä tärkein ja kiireellisin sekä kaikkia ihmisiä kaikissa maailmankolkissa huolestuttavin [tehtävä], kyse on huolesta pysäyttää loputon entistä tuhoavampien asetyyppien lisääntyminen, mikä takaisi edistysaskeleen kansainvälisissä suhteissa ja ydinasekatastrofien välttämisen.

[...]

Tehdäkseen kaiken voitavansa poistaakseen ydinkatastrofien aiheuttama uhka ihmiskunnalle, Sosialististen Neuvostotasavaltojen liitto sitoutuu olemaan ensimmäisenä käyttämättä ydinaseita”.²⁴

Ensikäytöstä pidättäytyminen johti Neuvostoliiton ydinasestrategiassa luonnollisestikin toisen iskun kyvyn (Second Strike Capability) korostamiseen. Vastatoimikapasiteettia tuli kehittää ensi-iskun kohteeksi joutuvan ydinaseistuksen suoja- ja selviytymisvälineitä lisäämällä ja siviiliasiantuntijoiden osaamista alettiin hyödyntämään ydinaseiden käytön suunnittelussa. Siviiliasiantuntijat haastoivat sotilaallisen johdon päätöksen toisen iskun kykyyn siirtymisestä ja he ehdottivat toisen iskun kyvylle loogisesti aseiden maalittamista ensisijaisesti teollisuus- ja asutuskeskuksiin, mutta pääpaino säilyi, tietyistä strategian ja varsinaisten doktriinien välisistä ristiriitaisuuksista huolimatta, counterforce -ajattelulle tyypillisessä sotilaskohteiden

---

²² Forss 2000, 116–117.

²³ Holloway 2013, 61–62.

²⁴ YK 1982.

maalittamisessa. Toinen isku edellytti balansoitua ja toimivaa ydinasetriadia, ts. ydinaseita maalla, merellä ja ilmassa, mistä johtuen mannertenvälisten ballististen ohjusten liikkuvuutta esimerkiksi rautateilla parannettiin, ydinaseilavastoja kehitettiin ja strategisen ilmailun kapasiteetteja lisättiin. Counterforce -kyky lisääntyi strategisten vaatimusten edellytysten mukaisesti modernisaatio-ohjelmissa.²⁵

Neuvostoliitossa alettiin painottamaan strategista puolustusta asteittain ja 1970 -luvulta alkaen sen ”oikeutusta” alettiin palauttamaan osaksi sotilasstrategisia suunnitelmia²⁶. Puolustukselliseen doktriiniin siirtyminen oli Neuvostoliiton sotataidolliset lähtökohdat huomioiden poikkeuksellista, sillä neuvostoliittolais-venäläinen sotataito on opeiltaan perustunut hyökkäykseen jo generalissimus Suvorovin ajoista lähtien²⁷. Syy puolustukselliseen doktriiniin siirtymisessä oli pääasiassa poliittinen, mutta siirtymän taustalla oli myös tosiasiallinen tulkinta ja arvio Neuvostoliiton mahdollisuuksista käydä menestyksekkästä sotaa Yhdysvaltoja ja Natoa vastaan. Glantz on esittänyt, että tulkintaan vaikuttavat uhka-arviot koskettivat länsimaisen ilma-maa -operaatioiden opin kehittymistä ja uusien täsmäaseiden syntyä. Neuvostoliitto virallisti lopulta vuonna 1987 siirtymänsä puolustuksellisen doktriinin, mistä ei enää ollut paluuta aiempiin offensiivisiin kapasiteetteihin perustuviin suunnitelmiin.²⁸

Mihail Gorbatšovin noustua pääsihteeriksi, vuonna 1985, poliittinen paine sotilasdoktriinien ja strategian muuttamisesta puolustuksellisempaan suuntaan alkoi kasvaa entisestään. Neuvostoliitto oli aloittanut sotilaallisen vetäytymisensä kaukaisista tukikohdistaan maailmalla heikentyneestä taloustilanteestaan johtuen. Neuvostoliiton sotilasstrategiassa alkoi tapahtumaan merkittäviä muutoksia, mitkä heijastuivat sen kahdenvälisiin suhteisiin Yhdysvaltojen kanssa sekä myös tilanteeseen Euroopassa: sotilasdoktriininsa puolustukselliseksi muuttamisen lisäksi Neuvostoliitto solmi keskikantaman ohjukset poistavan sopimuksen Yhdysvaltojen kanssa ja ilmoitti tietyistä hyökkäyksellisten joukkojen poistamisesta Keski-Euroopasta.²⁹

---

²⁵ Calingaert 1991, 79–84.

²⁶ Lalu 2014, 289.

²⁷ Aleksandr Suvorov (1729–1800), viimeinen generalissimus Venäjän keisarillisessa armeijassa, jätti jälkeensä hyökkäyksellisyuden perinnön venäläiseen sotilasstrategiaan. Keisarinvallan ja erityisesti neuvostovallan aikana korostettiin Suvorovin konseptin mukaista häikäilemätöntä hyökkäystä. Venäläinen strategia on Suvorovista lähtien luottanut hyökkäykseen, sillä vain hyökkäyksellä voidaan näkemyksen mukaan tuottaa ratkaisu ja voitto. Ruusunen et.al. 2015, 109–110.

²⁸ Lalu 2014, 289; 293; Glantz 2005, 212–213.

²⁹ Visuri 1997, 73.

1.4. Venäjän ydinasestrategian pääpiirteet

Ydinaseet ovat keskeinen tekijä Venäjän turvallisuuspolitiikalle, valtioidentiteetille ja Venäjän kansainvälisille suhteille. Ydinaseet takaavat Venäjälle turvallisuusetuja, mutta tosiasiallisesti aseiden hallussapito luo myös haasteita esimerkiksi suhteessa aseiden ylläpitoon liittyviin kustannuksiin. Ydinaseiden potentiaalisia etuja ei voida realisoida ilman politiikkaa, missä huomioidaan kaikki kansallisen turvallisuuden aspektit, uhkien kehittyminen ja kansainvälisen turvallisuusympäristön muutoksen kysymykset. Samat ongelmat koskevat kaikkia ydinasevaltioita, joskin Venäjällä kylmän sodan jälkeinen siirtymä ja siirtymästä johtuneet poliittistaloudelliset muutokset tekivät tästä prosessista erityisen haastavan. Transitio kylmästä sodasta ei ole tähänkään päivään mennessä tässä suhteessa Venäjällä täysin valmis.³⁰

Venäjän ydinaseoppia on lännessä kuvattu perusteiltaan ”eskaloimalla de-eskaloivaksi”, vaikka tätä ei ole suoranaisesti Venäjän sotilaspolitiikkaa linjaaviin doktriineihin ja strategioihin kirjattukaan. De-eskaloivan eskaloinnin oppi voidaan ymmärtää merkittävästi ydinaseiden käyttökynnykseen vaikuttavana tekijänä ja siihen liittyvä doktriinillinen perusta on laadittu ensi kerran Venäjän vuoden 2000 sotilasdoktriinissa. Oppi perustuu ensisijaisesti siihen, että kohdatessaan laaja-alaisen tavanomaisiin aseisiin perustuvan hyökkäyksen, Venäjä oikeuttaa vastauksen rajoitetuilla ydiniskuilla hyökkäyksen ollessa Venäjän tulkinnan mukaisesti riittävä uhkaamaan Venäjän valtiollista olemassaoloa. Oppia voidaan hyödyntää lisäksi tilanteessa, missä hyökkäys muuten ylittää Venäjän puolustuskapasiteetit. Tällä tarkoitetaan (ensisijaisesti, mutta ei ainoastaan taktisten) ydinaseiden rajoitettujen iskujen luomaan uhkaan perustuvaa tilannetta, jossa Venäjä pyrkii saamaan vastustajan hyväksymään status quo ante bellum, ts. sotaa edeltäneet olosuhteet.³¹

De-eskaloivan eskaloinnin oppi perustuu uudensuolaisiin periaatteisiin ydinaseiden käytön laajuudesta. Kylmän sodan aikainen pelote korosti vastustajaan suunnattua uhkaa hyväksymättömissä olevista tuhoista, kun taas de-eskalaatioon perustuva eskalaatio-oppi perustuu suhteelliseen vahingontuottoon. Tällä tarkoitetaan vahinkoa, joka on vastustajalle suhteellisesti hyväksymätöntä ja ylittää vahingossaan edut, joita vastustaja on sotilaalliseen voimankäyttöön perustuvan hyökkäyksensä tuloksena oletanut saavuttavansa.³² De-eskaloivan eskaloinnin oppiin sisältyviä käyttöperiaatteita koskeva argumentointi ja Venäjän toteuttamat sotaharjoitukset sisältöineen ovat johtaneet uskomuksiin, joiden mukaan Venäjä voi tosiasiallisesti uhata vastatoimijoitaan ydinaseiden käytöllä painostaakseen ja pelotellakseen näitä. Venäjä onkin sotaharjoituksissaan

---

³⁰ Podvig 2010a, 251.

³¹ Sokov 2014.

³² Ibid. 2014.

säännöllisesti vuodesta 2000 lähtien, tunnetuimpana mahdollisesti Zapad (länsi) 2009, harjoitellut rajoitettujen ydiniskujen kohdistamista vastustajaansa aggressioiden de-eskaloimiseksi.³³

Venäjän tapa oikeuttaa ydinaseet puolustuskeinona tavanomaista hyökkäystä vastaan tarkoittaa käytännössä ydiniskuja taktisilla ydinaseilla tavanomaista asevoimaa käyttävää vastustajaa vastaan tilanteessa, missä Venäjä kokee valtiollisen olemassaolonsa uhatuksi. Keskeinen huomio koskettaa taktisten ydinaseiden roolia, jolloin kyvykkyys taktisten ydinaseiden alalla on eskaloivan de-eskaloinnin opin elinehto. Tiedot Venäjän taktisista aseista lukumäärineen ovat paikoitellen epäselviä, mutta Venäjän tiedetään strategisten ydinaseidensa modernisoinnin lisäksi päivittävän myös lyhyen matkan ei-strategisia ydinjoukkojaan. Tällä hetkellä Venäjällä on arvioitu olevan noin 2000 taktista ydinkärkeä sijoitettuna ilma-, meri- ja maavoimiin, mistä suurin osa, noin 760 ydinkärkeä, on sijoitettu merivoimiin.³⁴

Tutkimuksessa tarkasteltava aikaväli huomioiden on perusteltua mainita perustekijät Venäjän asevarusteluohjelmasta vuoteen 2020 (GPV 2020). Venäjällä on ollut tarve vähintään ylläpitää, mutta myös kehittää ydinasepelotettaan ja keskeinen raamien asettaja ydinasepelotteen vahvistamisessa on ollut Venäjän asevarusteohjelma. Presidentti Medvedev hyväksyi Venäjän asevarusteluohjelman vuoteen 2020 jo 31.12.2010. Ohjelmasta luotu 12-osainen asiakirja on salaiseksi luokiteltu, eikä sille osoitettua kymmenvuotista rahoitusta ole virallisesti julkaistu. Rahoituksen määrä on myös ohjelman muutoksien myötä vaihdellut vuosien varrella.³⁵

Asevarusteluohjelmalla vuoteen 2020 on pyritty varustamaan Venäjä kehittyneemmillä aseilla niin, että asevoimien kalustosta 30 % olisi täysin modernisoitu vuoteen 2015 ja 70 % vuoteen 2020 mennessä. Kuitenkin jo huomattavasti ennen Krimin liittämistä Venäjään kävi selväksi, että GPV 2020 ei tulisi kokonaisuudessaan saavuttamaan kunnianhimoisia tavoitteitaan.³⁶ GPV 2020 on onnistuttu toimeenpanemaan menestyksekkäimmin juuri suhteessa strategiaan ydinaseisiin. Ukrainasta toimitettavien hankintatoimituksien katkeamisella Ukrainan kriisistä johtuen tai lännen asettamilla talouspakotteilla ei ole juurikaan ollut vaikutusta strategiaan ohjuksiin tai avaruuspuolustusjärjestelmiin.³⁷ Tärkeänä tekijänä GPV 2020 -asevarusteluohjelmassa on ollut

---

³³ Woolf 2016, 20–21. Zapad 2009 -harjoituksesta ks. esim. Quinlivan et.al. 2011, 55–57.

³⁴ Kristensen et.al. 2016, 130–132.

³⁵ Cooper 2016, 13–14.

³⁶ Johnston et.al. 2015, 1–2.

³⁷ Cooper 2016, 47.

kysymys siitä, pystyykö Venäjä nykyisellä tuotantoteknologiallaan tuottamaan tavoitteidensa mukaista modernia aseistusta³⁸.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Peloteteoria ja poliittisen realismin vaikutus

Peloteteorian kehittyminen nykytilaansa juontaa juurensa toisen maailmansodan jälkeiseen ajanjaksoon ja erityisesti Bernard Brodien näkemyksiin asetekniikan kehityksen mullistamien uusien aseiden ainutlaatuisuudesta. Toimittamassaan teoksessa *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order* (1946) Brodie pelkistää atomiaseiden uuden roolin johtuvan ensisijaisesti kasvaneesta tuhovoimasta, josta johtuen Yhdysvaltojen sotakoneiston päätarkoitukseksi tuli asettaa sotien voittamisen sijasta pyrkimys sotien välttämiseen. Lisäksi atomiaseiden aikakaudella Yhdysvaltojen tuli voida taata itselleen kostoiskun mahdollisuus.³⁹ Syntyi ymmärrys, jonka mukaan ydinsotaa ei voida mitata perinteisen sodankäyntitaidon määrittelemien mukaisena voittoa tai tappiollisena sotana, sillä ensi-iskusta selviytyvillä ydinaseilla aikaansaattava tuho vastustajalle mahdollistaa ensi-iskusta huolimatta laaja-alaisen kostoiskun ja hyväksymättömissä olevan tuhon myös hyökkääjälle.⁴⁰ Voidaankin katsoa, että pelote ja ensisijaisesti pelote sodan uhalla ovat kansainvälisen politiikan kirjallisuuden ydinkysymyksiä⁴¹.

Pelotteen olemassaolon syitä osana maailmanpolitiikkaa ja kansainvälisen järjestelmän rakennetta on tarkastellut esimerkiksi Weber, jonka mukaan (1990) yksinkertaisin selitys pelotteelle on suurvaltojen yhteisestä ja jaetusta ydinsodan ja sen apokalyptisten seurausten välttämisestä rakentuva tahtotila ja siitä seuraava (rajoitettu) valtioidenvälinen yhteistoiminta. Pelote on näin ollen yksinkertaisesti tilanne, missä valtiointressien kohtaavat vajavaisin tavoin toisensa. Tästä huolimatta edes ydinsodan uhka ei ole selvästi kuitenkaan pystynyt luomaan olosuhteita suurvaltojen väliselle varsinaiselle syvällisemmälle turvallisuusyhteistyölle, eikä ydinasepariteetin ja -tasapainon voida katsoa täysin myöskään lisänneen valtioiden alttiutta tällaisen yhteistyön syventämiselle. Onkin mahdollista, että ydinaseiden olemassaolo päinvastoin vain laskee suurvaltojen yhteistyöhaluja. Merkittävimpien ydinasevaltioiden saavuttama toisen iskun kyky on

---

³⁸ Laajemmin asevarusteluohjelmasta vuoteen 2020 lähteissä Kesseli 2016, 258–264 ja Puolustusministeriö 2012, 47–51.

³⁹ Brodie et.al. 1946, 52; 76; Brodie 1978, 65; Visuri 1997, 51.

⁴⁰ Sivonen 1992, 21.

⁴¹ Allison et.al. 1999, 14.

taannut laajan ja ennennäkemättömän keinon valtion turvallisuuden takaamiseksi, tai ainakin valtion maantieteellisen olemassaolon säilyttämiseksi myös kokonaisvaltaisen ydinsodan jälkeisessä maailmassa, mistä johtuen ydinasevallalla on ainakin mahdollisuus itsensä säilyttämiseen territoriaalisin tavoin. Tästä syystä johtuen aloite yhteistyöhön voimakkaan ja epäluotettavan kilpakumppanin kanssa elintärkeiden turvallisuusintressien takaamiseksi ei välttämättä ole ydinvaltiolle houkutteleva vaihtoehto.⁴² Vaikka pelote onkin, kuten Gray asian ilmaisee, paradoksaalinen uhkien kautta rakentuva toimijoiden välinen suhde⁴³, on juuri uhkien painoarvo huomattavin osa-alue, minkä varaan pelotteen asettajan intresseihin perustuva pelote lähtökohtaisesti rakentuu. Pelotetta ja erilaisia pelotemalleja tarkastellaan yksityiskohtaisemmin seuraavissa kappaleissa.

Peloteteorian perusta kytkeytyy kansainvälisen politiikan alalla poliittisena realismina tunnettuun teoriaperinteeseen, minkä alkujuurat vievät teorian varhaisten oppi-isien, kuten Thukydideseen, Machiavellin ja Hobbesin, ajatuksiin. Heistä itse kukin korosti tiettyä sittemmin realistisen koulukunnan keskeisiin ominaisuuksiin lukeutunutta piirrettä: voimapolitiikkaa, mikä sittemmin muodostui realismista erottamattomaksi osa-alueeksi, tarkasteltiin antiikin Kreikan aikoina Thukydideseen klassikkoteoksessa Peloponnessolaissodat, kun taas ihmisluonnon hyveitä ja vääryyksiä tarkasteli Machiavelli pohtiessaan menestyksekkään hallitsijan ominaisuuksia ja toimintatapoja teoksessaan Ruhtinas. Anarkialle, yhtäläillä poliittisesta realismista erottamattomalle osalle, taas merkitystä loi Hobbes tunnetussa teoksessaan Leviathan (1650).⁴⁴

Realismista on sittemmin kehittynyt useita suuntauksia, kuten klassinen, uusklassinen ja rakenteellinen realismi. Realistisia teorioita kansainvälisen tutkimuksen alalla yhdistää niin sanottu realistinen paradigma, sillä realismista kehittyneet teoriat jakavat yhtenevän näkemyksen kansainvälisen politiikan logiikasta: kansainvälinen politiikka perustuu kansallisia etujaan rationaalisesti ajavien valtioiden välillä vallitsevaan jatkuvaan valtakamppailuun ja selviytymistaisteluun anarkkisessa maailmassa. Kansainvälisissä suhteissa ei tällöin katsota olevan olemassa valtioiden toimintaa säätelevää valtiota korkeampaa auktoriteettia tai muuta valtioiden vuorovaikutusta kontrolloivaa tahoja.⁴⁵ Selviytyminen anarkkisessa maailmassa johtaa realismin mukaan turvallisuudilemmaan, eli kysymykseen siitä, miten valtio voi taata oman turvallisuutensa olosuhteissa, joissa toisen todellisista aikomuksista ei ole varmaa tietoa tai takuuta. Vastauksena

---

⁴² Weber 1990, 59–60.

⁴³ Gray 1996, 32.

⁴⁴ Pursiainen et.al. 2015, 43–49.

⁴⁵ Blombergs 2013, 13–14.

syntyneeseen ongelmaan poliittinen realismi ymmärtää vallan, minkä realismi mieltää valtioiden kansallisen intressin tavoittelemana päämääränä.⁴⁶

Kansainvälisen politiikan, kuten muidenkin yhteiskuntatieteiden, teoriasuuntaukset voidaan jakaa ns. selittäviin ja ymmärttäviin teorioihin teoriasuuntauksien tieteenfilosofisten perusolettamusten perusteella. Poliittinen realismi, ja sitä seurannut neorealismi suuntauksineen, voidaan katsoa kuuluvaksi selittävään lähestymistapaan ja olevan sen vaikutusvaltaisin suuntaus. Huolimatta kategorisoinnistaan tieteenfilosofialtaan selittävien teoriasuuntauksien leiriin, poliittinen realismi ei lähtökohtaisesti tästä huolimatta tukeudu puhtaaseen luonnontieteellis-positivistiseen ajattelumalliin realismin huomioidessa tälle varsin ”epätieteellisiä” ja abstrakteja käsitteitä, kuten ”ihmisluonto” ja ”valtiomiestaito”. Klassinen poliittinen realismi on täten sinänsä kaukana positivistisesta tieteellisestä lähestymistavasta tai esimerkiksi mallintamisesta ja tämän sijaan realismi on luonteeltaan pikemmin filosofinen tapa maailman ja valtioiden toiminnan ymmärtämiseen. Tyypillisempää realismille on tarkastella ilmiöitä ja luoda analyysyjä historiallisiin kokemuksiin ja yksilölliseen päättelyyn perustuen.⁴⁷

Modernin poliittisen realismin kiistattomiin oppi-isiin voidaan katsoa lukeutuvan brittiläinen Edward Hallett Carr sekä saksalaissyntyinen Hans Morgenthau. Carr haastoi ajallaan vallinneen idealismin, sittemmin liberalismia kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa tunnetun koulukunnan. Carr päätteli, että nimenomaan ensimmäisen maailmansodan kauheudet edesauttoivat liberalistisen demokraattisen ideologian implementoimista valtioiden ulkopoliittikkaan johtaen lopulta utopistisiin näkemyksiin kansainvälisen järjestelmän luonteesta. Carr katsoikin, että todellisuus muuttui toiveajatteluksi.⁴⁸ Morgenthau taas asettui edeltäjänsä vahvemmin idealismia vastaan vetoamalla historian epätäydellisyyteen vastakohtana idealismin utopistisille tavoitteille ja periaatteille. Hänen mukaansa maailmanvaltio, mihin idealismi sinällään näkemyksissään pyrki, toimisi pysyvän rauhan takaajana ja välttämättömänä ihmiskunnan säilymisen kannalta. Morgenthau ei kuitenkaan uhrannut ajatuksiaan siihen, että miten ”maailmanvaltion tilaan” lopulta päästäisiin, vaan hän keskittyi teoretisoimaan järjestelmää ilman maailmanhallitusta idealismille ominaiset näkemykset syrjäyttäen.⁴⁹

Morgenthau esittää pääteoksessaan *Politics Among Nations* (1948) poliittisen realismin pääperiaatteet. Hänen mukaansa politiikka, kuten yhteiskuntakin, rakentuu objektiivisten lakien ja käyttäytymismallien perustaan. Tätä perustaa ohjaa ihmisluonto, mikä ei ole luonteeltaan muuttuva

---

⁴⁶ Sipilä et.al. 2014, 24.

⁴⁷ Ibid. 23–24.

⁴⁸ Pursiainen et.al. 2015, 51–56.

⁴⁹ Ibid. 56–57.

vaan suhteellisen pysyvä. Kansainvälisissä suhteissa eteneminen perustuu edun käsitteeseen, joka määrittyy vallan kautta. Valta taas toteutuu tilanteessa, jossa onnistuneesti pystytään vaikuttamaan vastatoimijan mieleen ja ajatuksiin. Morgenthaulainen realismi olettaa, että valtaan perustuva etu on objektiivinen ja universaali kategoria ja tapa, mutta edut itsessään voivat olla muuttuvia eivätkä ikuisesti määriteltyjä. Keskeistä on, että valtiot määrittelevät kansallisen etunsa vallan mukaan. Tällöin poliittinen toiminta määrittyy etujen kautta ja se, miten poliittista toimintaa ja valtaa lopulta harjoitetaan, vaihtelee riippuen poliittisesta ja kulttuurillisesta ympäristöstä. Poliitiikkaa toimeenpanevien valtionpäämiehien motiivit ja ideologiset lähtökohdat perustuvat usein harhaluuloihin ja vääriin olettamuksiin sekä ulkopoliittikka ilmentää valtioiden valtaan ja voimaan perustuvia kansallisten intressien tavoittelupyrkimyksiä. Realismi huomioi myös poliittisen toiminnan ja moraalin väliset jännitteet, mutta korostaa, että abstraktit ja universaalit moraalikysymykset tulee nähdä tilan ja olosuhteiden viitekehyksien lävitse, eikä niillä voi lähtökohtaisesti olla vaikutusta valtion politiikkaan. Valtion tehtävä ei ole moraalipoliisina toimiminen, vaan kansallisten etujen turvaaminen vallan kautta. Morgenthaun mukaan realismin erot muihin kansainvälisen suhteiden koulukuntiin ovat fundamentaalisia: realismille politiikka on kamppailua vallasta, jolloin valtiot pyrkivät vähintäänkin säilyttämään, mutta mieluiten lisäämään, valtaansa suhteessa toiseen.⁵⁰

Klassinen poliittinen realismi korostaa ihmisluonnon keskeistä merkitystä kansallisen intressin tuottajana. Tältä osin klassinen realismi painottaa individualistisia lähtökohtia, sillä kansainvälisten suhteiden dynamiikkojen katsotaan kumpuavan kansainvälisen järjestelmän sijasta yksilöiden ominaisuuksista. Ihmisluonto on realismille suhteellisen muuttumaton ja pysyvä tekijä, mikä luo säilyvän anarkkisen tilan kansainväliseen järjestelmään. Tällöin, toisin sanoen ihmisluonnosta johtuen, anarkkisessa järjestelmässä pyritään maksimoimaan turvallisuus ja valta, mikä johtaa ajoittain sotiin. Sodot ovat näin ollen realismille erottamaton osa nykyistä valtiojärjestelmää ja yhteiskuntaa, eivätkä ne niinkään ole itsessään ontologisesti realismin näkökulmasta keskeisiä tutkimuskohteita. Realismi olettaa, että kansainvälisessä järjestelmässä vallitseva voimatasapaino voi taata väliaikaisen rauhan, mutta ei esitä yksiselitteisiä keinoja tällaisen täysin sodattoman tilan saavuttamiseksi. Realismi kuitenkin voi ja pyrkii osoittamaan millainen järjestelmän tasapaino voisi parhaiten taata sotien syttymättömyyden ja tietynlaisen ”sodattoman tilan”.⁵¹

Klassisen realismiin kuuluu käsitys voimatasapainosta. Ajatus voimatasapainosta juontaa juurensa jo Aristoteleen, Thukydideen ja muihin myös kansainvälisten suhteiden oppi-isien filosofisiin

---

⁵⁰ Morgenthau 1973, 4–16.

⁵¹ Sipilä et.al. 2014, 24; Sivonen 2013, 72.

pohdintoihin turvallisuudesta sekä ensisijaisesti liittoumista ja niiden muodostumisista. Morgenthaulle voimatasapaino on yleinen kaikilla sosiaalisen interaktion tasoilla toimiva ilmiö, joka kansainvälisellä tasolla rakentuu ristiriitaisesti suhteessa rauhaan: status quoon pyrkivät valtiot voivat hillitä imperialistisen vallan asettamat hyökkäykselliset aiheet osoittaen valmiuttaan käydä sotaan status quoon vuoksi. Kyseessä on eräänlainen pelotetilanne, joka toisaalta voi yhtälailla kiihdyttää jännitteitä ja tehdä sodasta todennäköisempää, sillä toisten valtioiden todellisten motiivien, kapasiteettien ja valmiuden yksiselitteinen arviointi on valtion toimesta mahdotonta. Valtiojohtajilla on taipumus pyrkiä saavuttamaan tietynlaista marginaalia tai ”pelivaraa” turvallisuuskysymyksissään ja lukuisten valtioiden tai vastustavan liittouman toimiessa näin, kansainväliset jännitteet lisääntyvät ja voimatasapaino sekoittuu. Tilanteessa, missä voimatasapaino on epäonnistunut sodan ehkäisyssä, Morgenthau on katsonut voimatasapainon kuitenkin rajoittavan sodan seurauksia ja lopulta mahdollisesti säilyttävän poliittisen järjestelmän rakentavien valtioiden, niin pienten kuin suurten, olemassaolon.⁵²

2.1.1. Peloteteorian vaiheet

Robert Jervis on jakanut (1979) peloteteorian kehityksen kolmeen eri vaiheeseen. Peloteteorian ensimmäisen vaiheen katsotaan käynnistyneen 1940 -luvun jälkipuoliskolla luoden perustan ydinaseiden vaikutuksen tarkastelulle pelotteen keinoin. Ensimmäisen sukupolven funktiona voidaan nähdä lähinnä tarve ymmärtää käytännöllisen ongelman, atomipommin keksimisen, aiheuttamia vaikutuksia suurvaltojen välisille suhteille ja valtiotoimijoiden turvallisuuspoliittisille ratkaisuille. Jervisin mukaan (1979) ensimmäisen vaiheen teoretisoinnilla oli sinällään suhteellisen pieni vaikutus varsinaiseen peloteteoretisointiin sen systemaattisen tarkastelun ja ilmiön laaja-alaisen ymmärtämisen puutteista johtuen. Vaiheen edustajat, etupäässä Brodie ja esimerkiksi Arnold Wolfers ja Jacob Viner, pystyivät kuitenkin hämmästyttävän nopeasti ymmärtämään ydinasekehityksen perustavanlaatuisen muutoksen ja sen merkityksen tulevalle tutkimukselle.⁵³

Peloteteorian kulta-aikana pidetyn noin vuosikymmenen kestäneen toisen kauden katsotaan alkaneen 1950-luvun puolivälistä. Toisen vaiheen, ”klassisen peloteteorian”, aikana teoriaan liitettiin kuuluvaksi osateorioita esimerkiksi toisen iskun kapasiteetin suojaamisesta, eskalaation hallinnasta ja asevalvonnasta. Vaiheeseen vaikutti ydinasearsenaalien tuhovoiman nopea kasvu ja ydinaseiden vahvistunut asema turvallisuusstrategioissa. Myös peloteteorian paradoksaalinen olemus ymmärrettiin: osapuolet pyrkivät takaamaan turvallisuutensa uhkaamalla toista kyvyllään

---

⁵² Dunne et.al. 2010, 62–63.

⁵³ Jervis 1979, 291.

tuottaa sietämätöntä tuhoa tiedostaen olevansa kuitenkin kykenemättömiä suojelemaan itse itseään vastaavalta tuholta (ns. ”jänishousu”⁵⁴). Toisen vaiheen aikana teoria systematisoitui aiemmasta tutkijoiden hyödyntäessä matemaattisia ja peliteoreettisia malleja pelotteen määrittelyssä ja sen roolissa valtioiden välisissä suhteissa. Toisen vaiheen havainnointi mahdollisti toimijoiden käyttäytymisen ymmärtämistä, mutta edustajien kykenemättömyys näkemyksiensä vahvistamiseen empirian puutteista johtuen herätti myös valtaisa kritiikkiä toista vaihetta kohtaan vaiheen saavuttamasta suosioista huolimatta.⁵⁵

Toinen vaihe voidaan Zagaren mukaan jakaa rakenteelliseen suuntaukseen ja ratkaisuteoreettiseen suuntaukseen. Molemmilla suuntauksilla on selvä realistiseen koulukuntaan perustuva orientaatio ja niitä erottaa toisistaan ensisijaisesti tutkimuskohteet. Rakenteellinen (tai neorealistinen) suuntaus painottaa kansainvälistä järjestelmää egoististen ja rationaalisten valtioiden pelikenttänä korostaen anarkian merkitystä. Valtiot selviytyvät maksimoimalla turvallisuutensa joko luonnon ajamina tai toimintaympäristönsä pakottamina. Valtioidenväliset konfliktit perustuvat epäsymmetrisiin voimasuhteisiin erityisesti silloin, kun mahdolliset sodassa kärsittävät menetykset on määriteltävissä vähäisesti merkitsevinä. Vaikka rakenteellisen suuntauksen peräänkuuluttama bipolaari kansainvälinen järjestelmä estikin suursodan syntymisen kylmän sodan aikana, suuntausta on kritisoitu sen jättäessä huomiotta tosiasian, että myös pariteettiin perustuvat ja tasavertaiset valmiudet omaavat valtiotoimijat ovat historian aikana sotineet keskenään, mistä johtuen argumentti kriisiä edeltävistä epäsymmetrisistä voimasuhteista sotaan johtavana tekijänä on kiistettävissä.⁵⁶ Ratkaisuteoreettinen suuntaus taas ikään kuin jatkaa siitä, mihin rakenteellinen suuntaus lopettaa, eli suuntaus keskittyy tarkastelemaan lopputuloksia, preferenssejä ja valintoja valtioiden välistä konfliktikäyttäytymistä määriteltäessä. Suuntaus sisältää muodollisia ja epämuodollisia analyysejä rationaalisesta valinnasta (ja oletetuista hyödyistä) peliteoreettisiin lisäyksiin jalostettuna ja rakenteellisen suuntauksen tapaan myös ratkaisuteoreettinen suuntaus allekirjoittaa oletuksen sodan irrationaalisuudesta.⁵⁷

Kolmannen vaiheen voidaan taas katsoa alkaneeksi 1970-luvun alussa ja jatkuneen Sivosen mukaan (1992) ainakin itä-länsi -vastakkainasettelun romahtamiseen 1980-luvun lopussa.

---

⁵⁴ ”Jänishousu” (eng. Chicken Game) viittaa kahden rationaalisen päätöksentekijän välistä interaktiota kuvaavaan peliteoreettiseen ajatusmalliin, jolla voidaan kuvata myös mahdollista ydinsotaa edeltävää ajattelua ja toimijoiden välistä käyttäytymissuhdetta. Tiivistetysti pelin idea on, että toimijoiden ollessa vastakkain, kumpikaan ei halua kriisitilanteessa perääntyä vaan toimia, tavalla tai toisella, rationaalisesti asemaansa parantaen. Molempien toimijoiden pysyminen lujana johtaa kuitenkin pelin logiikan mukaisesti molemmille epäedulliseen lopputulokseen. Ks. Rapoport et.al. 1966; Zagare 2000, 17–24; Zagare 1990, 249–251. Ks. myös Pursiainen et.al. 2015, 204–206.

⁵⁵ Lupovici 2010, 706–707; Jervis 1979, 291–292; Sivonen 1992, 28.

⁵⁶ Waltz 1993, 77; Zagare 2000, 8–16; Zagare 2004, 109–110. Kritiikistä ks. myös Zagare et.al. 2000, 24–26.

⁵⁷ Zagare et.al. 2000, 16–17; Zagare 2004, 111–116.

Kolmannen vaiheen tutkimuksessa alettiin hyödyntämään aiemmista poiketen tilastoja ja tapaustutkimuksille ominaisia menetelmiä, joissa usein tarkasteltiin ydinasepelotteen suhdetta konventionaaliseen asevoimaan perustuvaan pelotteeseen. Kolmas vaihe pyrki erottautumaan aiemman vaiheen abstraktista ja deduktiivisesta luonteesta edustajien korostaessa joko empirian merkitystä tai pelotteen käyttämistä politiikanteon välineenä. Empiriaa korostaneet kritisoivat aiempien sukupolvien idealistista olettamusta päätöksenteon rationaalisuudesta ja teoria pyrittiin osoittamaan puutteelliseksi todellisuuden rakenteisiin nojaamalla. Toisaalta teorian passiivisuutta korostettiin ongelmana käytäntöorientoituneessa tutkimuksessa, sillä käytäntöorientoituneemman suuntauksen mukaan pelotetta olisi voinut käyttää huomattavasti tehokkaammin (Yhdysvaltojen) vihollisten tekemiin valintoihin ulkopoliittisissa kriiseissä.⁵⁸

Peloteteorian kolme vaihetta vaikuttivat merkittävästi pelotteita koskevaan teoreettiseen keskusteluun laajentaen myös peloteteoriaa ympäröivää turvallisuustutkimuksen kenttää sekä kiinteyttäen poliittisen realismin laaja-alaista teoriaa. Peloteteoreettiset käsitteet, kuten massiivinen vastaisku, taattu tuho, ennaltaehkäisevä isku, ensi-isku, toinen isku ja joustava vastaisku, päätyivät kylmän sodan suurvaltojen strategioihin ja ydinaseita ja näiden käyttöä koskeviin sopimuksiin erityisesti molemminpuolisen taatun tuhon (Mutually Assured Destruction, MAD) kontekstissa.⁵⁹

2.1.2. Peloteteorian näkemyseroja ja kritiikkiä

Peloteteoreetikoiden näkemykset ydinaseiden hyödyntämisistä ovat runsaslukuisia eikä yhtä oikeaa lähestymistapaa voida katsoa olevan. Brodien esittämä näkemys ydinaseiden käyttämättömyydestä ja pelotteesta hyväksyttiin yleisellä konsensuksella vuosikymmenten ajan, ainakin länsimaissa, mutta Brodien kuoleman jälkeen konsensus ydinaseiden käytöstä alkoi hiljalleen murtumaan⁶⁰.

Yhdysvaltalaisia peloteteoreetikoita on jakanut esimerkiksi näkemysero ydinaseiden maalittamisesta ja kohdepolitiikoista, missä keskustelu on jakaantunut ns. counterforce ja countercity -suuntauksiin. Counterforce -kohdepolitiikalla viitataan varautumiseen tehdä strategisia ydiniskuja pelotteen kohteen asevoimia ja muita sotilaallisia kohteita vastaan. Suuntauksen tunnetuimpia kannattajia ovat esimerkiksi Herman Kahn, Thomas Schelling, Colin Gray ja Keith Payne. Suuntauksen puolustajat ovat korostaneet laajan ja monipuolisen ydiniskukyvyn merkitystä ja katsovat, että ainoastaan sotilaallisen kyvykkyyden tuhoamisen uhka luo riittävät edellytykset onnistuneelle pelotteelle. Tätä on tukenut ajatus ydinsodan rajoittamisesta eskalaation hallinnan

---

⁵⁸ Knopf 2010, 1; Sivonen 1992, 28–29.

⁵⁹ Jervis 1979, 291; Lupovici 2010, 707.

⁶⁰ Howard 1981, 3.

keinoin. Lisäksi siviiliväestön tarpeettoman kärsimyksen välttäminen on motivoinut suuntausta puolustavaa argumentointia. Counterforce -kohdepolitiikkaa arvostelleet taas näkivät suuntauksen hämärtävän rajaa ydinasepelotteen ja perinteisen sotilaallisen logiikan välillä osoittaen pelotteen asettajan uskovan voiton mahdollisuuteen ydinsodassa. Lisäksi suuntauksen katsottiin edellyttävän merkittäviä teknisiä valmiuksia, mistä johtuen pelotteen vakautta on epäilty.⁶¹

Counterforce/coutervalue -kohdepolitiikalla on taas tarkoitettu tapaa suunnata ydinaseet pelotteen kohteen väestönkeskuksiin, teollisuuskapasiteettiin ja taloudellisia arvoja vastaan, joskin suuntaus on jäänyt lähinnä akateemisten strategioiden teoreettisissa malleissa hyödyntämisen tasolle. Suuntaus on ollut liitettävissä molemminpuolisen taatun tuhon logiikkaan ja pelotemalliin, eikä kohdepolitiikalla tavoitella vastapuolen oman kostoiskukyvyn horjuttamista, vaan suuntaus antaa ydinaseille ainoastaan kostotarkoituksen. Loogisin muotoilu counterforce -suuntauksesta lienee minimaaliseen pelotekapasiteettiin perustuva pelote, jossa vain muutama kymmenen ydinkärkeä riittää kostoiskussa käytettäväksi.⁶²

Morgan on kritisoinut peloteteoriaa sen etäännyttämisestä tosimaailmasta ja siitä, miten valtiohallinnot edustajineen todellisuudessa tekevät turvallisuuspoliittisia ratkaisujaan. Kriitikoiden mukaan peloteteoria on etäännytynyt todellisesta päämäärästään tarkastella poliittisten järjestelmien ja sitä toimeenpanevien poliittisten johtohahmojen ja päätöntekijöiden toimintaa. Lisäksi pelotteen toimivuutta ja pelotteen tarkkojen rajojen määrittelyä ei voi ennakoita täydellä varmuudella erityisesti tilanteissa, joissa asevoiman käyttö koskee matalan tason kiistakysymyksiä osapuolten välillä eikä toimijan elintärkeiden intressien, kuten esimerkiksi oman säilyvyytensä, toteutumista. Paradoksaalisesti kriittisimmät ongelmakohdat kuitenkin nousevat matalan tason kysymyksiä merkittävimmiksi, jolloin seuraukset voivat paisua hyväksymättömiksi. Kuitenkin ydinasekysymyksissä Morgan mieltää pelotteen parhaana toimintatapana aseiden tuhovoimasta johtuen huolimatta siitä, että ydinaseidenkin kontekstissa pelote voi osoittautua toimimattomaksi ja tietyissä olosuhteissa se voi katastrofaalisin seurauksin myös pettää.⁶³

Ydinaseiden taistelullisen käytön kannattajat, muun muassa Herman Kahn, ovat saaneet vastaansa kriittisimpiä tutkijoita, joiden keskeisenä intressinä on ollut ydinsodan riskin vähentäminen ja ydinaseistariisunta. Toisaalta näiden ääripäiden välissä on ollut myös eräänlainen harmaa vyöhyke, jonka edustajat ovat pyrkineet suuntaamaan pelotekeskustelun pois suursodan kontekstista. Tällöin pelote ja sen funktio ovat sinällään hyväksytyjä, mutta pelotteen kielteinen vaikutus

---

⁶¹ Sivonen 1992, 23–24.

⁶² Ibid. 24–25.

⁶³ Morgan 1977, 124; 143; 209.

suurvaltasuhteisiin on pyritty minimoimaan. Tällaisen keskustelun foorumina on ollut nykypäivänäkin olemassa oleva Bulletin of the Atomic Scientists. Peloteteorian peruslähtökohdat hyväksyvältä pohjalta kritiikkiä on Pekka Sivosen mukaan (1992) osoitettu esimerkiksi peloteteorian tavasta pelkistää maailma strategisiksi suhteiksi, tavasta ymmärtää rauhantila yksipuolisesti pelotteen ansiona sekä tavasta luoda liian jyrkkiä rationaalisuusoletuksia.⁶⁴

Keskeinen kritiikin kohde on koskenut mainituista viimeistä; peloteteorian tapaa ylikorostaa päätöksenteon rationaalisuutta.⁶⁵ Pelote on usein ollut läheisesti liitettävissä rationaalisuuteen ja oletetaan, että pelote edellyttää toimiakseen, että sen asettaja ja kohde toimivat jotakuinkin rationaalisesti. On kuitenkin osoitettu, että ihmisillä on tapana yliarvioida omat kognitiiviset valmiutensa. Tätä ja muita ihmisen toimintaan vaikuttavia virhearvioita kuvastaa liiallinen varmuus itsestä ja toiminnasta. Pelotteen kontekstissa voidaanakin katsoa ensinnä, että valtionpäämiehillä on taipumus kohdella toistensa näkemyksiä ylimielisesti, sillä he ovat varmoja omien näkemyksiensä oikeellisuudesta. Toiseksi, päätöksentekijöillä on tapana yliarvioida omat kykynsä huomioda toisen aikomuksia. Vielä kolmanneksi, koska päätöksentekijät epäonnistuvat näkemään kaikkia heidän tulkintaansa tietyistä tilanteesta vaikuttavia tekijöitä, heidän näkemyksensä tietyistä asioista ja todisteista ovat usein vähemmän rationaalisia kuin he ajattelevat niiden olevan. Tämä johtaa luonnollisesti myös siihen, että päätöksentekijöiden tulkinta on myös vähemmän rationaalinen suhteessa harjoitettavaan pelotestategiaan.⁶⁶

Ydinaseet ja niiden käytön suunnittelu sotilasstrategioissa on luonnollisesti herättänyt keskustelua myös sodankäynnin ja siinä käytettävien keinojen moraalisisista näkökulmista. Sodankäynnin moraalista oikeutusta tutkinut ja oikeutetun sodan tradition alalla menestystä saavuttanut akateemikko Michael Walzer on peloteteoriaa ja pelotetta käsitellessään hyväksynyt (1977) pelotteen perusluonteen. Tästä huolimatta Walzer on nähnyt pelotteen asettajan luoman uhan moraalisen ulottuvuuden problemaattisena suhteessa oikeutetun sodan traditioon. On selvää, että oikeutetun sodan tradition (ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden) mukainen siviili-sotilas -erotteluperiaate tekee absoluuttisesta ydinsodasta itsestään moraalittoman tavan sodankäynnille. Pelotteen varsinainen ongelma on kuitenkin Waltzerin mukaan se, että uhkaaminen ydinaseiden käytöllä (mihin ydinasepelote perustuu) ei itsessään ole sama asia kuin lopullinen pelotepolitiikan toteuttaminen. Walzerin mukaan pelotteen moraaliongelmat sijoittuvatkin juuri siihen, kuinka ”kaukana” pelotteella uhkaaminen tosielämistämme ja konkretiasta on. Ydinaseilla mahdollistetaan siviilipopulaation pitäminen eräänlaisina ”panttivankeina” ilman, että näitä tulisi pystyä pitämään

---

⁶⁴ Sivonen 1992, 57–58.

⁶⁵ Jervis 1979, 299; Morgan 1977, 13.

⁶⁶ Jervis 1983, 145–147.

varsinaisesti vangittuina tai muutenkaan juuri tietoisina valtioidensa harjoittamasta pelotepolitiikasta. Toisin sanoen, kaikessa hirvittävytydessään pelotteen kanssa on tietyllä tavoin ”helppoa elää” ja mikäli ydinasepelote asettaisi tosiasiallisia haasteita elämillemme, ydinsodan välttäviä vaihtoehtoisia keinoja ja toimintamalleja olisi mahdollisesti jo onnistuttu kehittämään. Havaitsemistaan ongelmista huolimatta Walzer kuitenkin argumentoi, että ydinasepelote on mahdollisesti ainoa, joskin huono, käytännöllinen tapa selvittää suvereenien ja epäluuloisten valtioiden hallitsemassa maailmassa.⁶⁷

2.2. Pelote

Pelote (Deterrence) on ollut keskeinen osa ydinasestrategiaa atomi- ja ydinaseiden olemassaolon alkuajoista lähtien. Toisen maailmansodan päättymisen jälkeen oivallettiin, että suojautuminen ydinaseita vastaan ei voi onnistua täydellisesti. Tämän sijaan ydinaseiden muodostaman uhan konkretisoitumista pyrittiin torjumaan vastapelotteella. Ydinaseiden arvioitiin pystyvän estämään myös tavanomaisin asein varustettuja hyökkääjiä aloittamasta aggressiota, vaikkakin tämän teoreettisen arvion kontekstissa on kohdattu erilaisten kriisien kärjistymisten myötä käytännöllisiä vaikeuksia.⁶⁸ Pelote liittyy ensisijaisesti toisen toiminnan manipulointiin uhkaamalla toista vahingontuotolla. Ydinasepelote taas muodostui kylmän sodan aikana suurvaltojen kansallisen turvallisuuden perustaksi, sillä tässä pelote perustuu mittaluokaltaan tuhontuottokapasiteettiin, jolla voidaan mitätöidä valtaosa maailman suurimmista sivilisaatioista: atomi- ja ydinaseet ovat kehittyessään tehneet sodasta jatkuvasti sietämättömämpää.⁶⁹

Pelotteen käsite voidaan ymmärtää yksinkertaisessa muodossa tarkoittaen tilannetta, jossa valtio A pyrkii valitsemillaan politiikkaratkaisulla estämään valtiota B suorittamasta toimea Z. Valtio A uhkaa valtiota B sietämättömiä vahinkoja aiheuttavalla pelotteella, mikäli valtio B uhkasta huolimatta suorittaa toimen Z. Pelote rakentuu näin ollen valtiotoimijoiden väliseksi toiminnaksi korostaen ulkoisten toimijoiden vaikutusta sisäisiä tekijöitä merkittävämmiin. Pelotteen sietämättömiä vahinkoja ei suoranaisesti määritelmässä tarkenneta, mikä usein mahdollistaa pelotteen asettajalle toimintavapautta. Toisaalta juuri ulkoisten tekijöiden vaikutuksen korostamista ja sietämättömien vahinkojen käsitteellistä abstraktiutta voidaan kritisoida ja esimerkiksi

---

⁶⁷ Walzer 1977, 269–274.

⁶⁸ Visuri 1997, 51.

⁶⁹ Morgan 1977, 9. Käsitelmäärittelyistä Morgan 1977, 17–24.

jälkimmäisen yhteydessä voidaan perustellusti kysyä, että ovatko kaikki valtion A suorittamat toimet kategorisoitavissa jonkinlaisiksi pelotteen funktioiksi.⁷⁰

Pelote voidaan kategorisoida pelotteena rangaistuksena ja pelotteena toiminnan kiistämisen uhalla. Pelote rangaistuksena poissulkee puolustautumisen mahdollisuuden korostaen pelotteen hyökkäyksellistä luonnetta: toiminta johtaa vastahyökkäykseen eikä ainoastaan puolustukselle ominaisiin toimenpiteisiin. Hyökkäykseen liittyvä pelote on ominainen juuri ydinasepelotteelle toisin kuin konventionaalisiin aseisiin perustuvalle pelotteelle, vaikka luonnollisesti myös näillä voidaan, erityisesti nykytekniikalla, aiheuttaa merkittävää tuhoa hyökänneelle osapuolelle. Ydinasepelote rangaistuksena sisältää tyypillisesti kapasiteetteinaan strategisia ydinaseiskuja massiivisessa tai rajoitetussa mittakaavassa tavoitteenaan mittavan kostoiskun aiheuttaminen. On tosin huomioitava, että pelote rangaistuksen ja toiminnan kiistämisen uhalla voivat ilmetä myös päällekkäin: mikäli toiminnan kiistämiseen perustuva pelote epäonnistuu B:n toimiessa A:lle epädullisella tavalla, A voi tästä huolimatta laukaista rangaistukseen perustuvan pelotteen mukaisen massiivisen tai rajoitetun strategisen kostoiskun.⁷¹

Pelote toiminnan kiistämisen uhalla perustuu samankaltaiseen lähtökohtaan ja mekanismiin, mutta uhan laatu on luonteeltaan erilainen. Toiminnan kiistäminen perustuu tilanteeseen, jossa A vakuuttaa B:n siitä, ettei B tule saavuttamaan poliittis-sotilaallisia tavoitteitaan, vaikka B suorittaisi toiminnan Z. Keskeinen ero siis on, että pelkkä intressien kiistovaikutus voi riittää pelotteena ilman varsinaisella rangaistuksella uhkaamista. Pelote toiminnan kiistämisen uhalla kieltää vastustajan toiminnan ja pyrkii vaikuttamaan tämän onnistumismahdollisuuksia tarkasteleviin riskianalyysiin. Tällöin korostuu asevoimakapasiteetti, jolla ei lähtökohtaisesti edes pyritä täydellisen tuhon tuottamiseen vaan tuhomäärään, joka on luonteeltaan riittävä kiistämään hyökkääjän toimintaedellytykset tavoitteensa saavuttamiseksi. Tyypillisimmillään hyödynnettävä asevoima perustuu tällöin konventionaalisiin taktisiin joukkoihin niin maa-, meri- kuin ilmavoimienkin osilta poissulkematta kuitenkin esimerkiksi taktisten ydinkärkien käyttömahdollisuutta.⁷²

Rangaistukseen ja toiminnan kiistämisen uhkaan perustuvat pelotteet voidaan kategorisoida ydinaseiden kontekstissa esimerkiksi maalituksen ja kohdepolitiikan ilmiöiden perusteella. Puhdas rangaistukseen perustuva peloteuhka painottaa countercity/countervalue -maalittamista, jolloin ydinasevoima suunnataan esimerkiksi kaupunkeihin, talousinfrastruktuuriin ja poliittisiin

---

⁷⁰ Morgan 1977, 19–21.

⁷¹ Payne et.al. 2002, 161–163; Snyder 1983, 14–16.

⁷² Payne et.al. 2002, 161–163; Snyder 1983, 15–16.

päätöksentekijöihin. Toiminnan kiistäminen painottaa taas counterforce -maalittamiseen perustuvaa vaikuttamista, jolla pyritään osoittamaan valmius tuhota vastustajan sotilaallisen toiminnan edellytykset iskemällä tämän sotilaallisiin kohteisiin, tunnettuihin ydinaseiden sijaintipaikkoihin sekä komento- ja esikuntayksiköihin. Counterforce/countervalue ja counterforce ilmenevät usein myös päällekkäisesti ja toimet, joihin edellä mainituilla pelotetyypeillä pyritään vastaamaan, voivat olla luonteiltaan laajoja tai tarkasti määriteltyjä.⁷³

Pelotemallit voidaan jakaa välittömään ja yleiseen pelotteeseen. Välittömällä pelotteella viitataan tiettyssä tilanteessa ja olosuhteissa ilmenevään pelotteeseen, jolloin pelote on tiedostetun ja harkitun politiikan tulosta, jonka pyrkimyksenä on saavuttaa vaikutus toisen toimijan politiikkaan. Pelotteen syntymisen prosessi ja sen vaiheet ovat tällöin identifioitavissa ja pelote on liitettävissä hallinnolliseen päätöksentekoon. Välitön pelote edellyttää, että

- 1.) kahdesta toimijasta vähintään toisen päätöksentekijät harkitsevat hyökkäyksellisiä toimia toista kohtaan,
- 2.) kohdevaltion päätöksentekijät tiedostavat olevansa hyökkäysuhan alla,
- 3.) kohdevaltion tulee osoittaa hyökkääjälle kustotoimenpiteiden (rangaistus tai toiminnan kiistäminen) mahdollisuus, ja
- 4.) hyökkääjän tulee luopua harkitsemastaan kostoiskusta syntyneen pelotteen vuoksi.⁷⁴

On huomioitava, että välittömän pelotteen kaikkia mainittuja edellytyksiä täyttäviä pelotetilanteita toteutuu äärimmäisen harvoin: valtiot eivät jatkuvasti suunnittele hyökkäyksiä toisiaan kohtaan ja yksityiskohtaista tietoa kohdistuvista hyökkäysuhista ja näiden laaduista harvoin saavutetaan⁷⁵.

Yleisellä pelotteella on taas pyritty vastaamaan maailmanpolitiikassa vallinneeseen turvattomuuteen ja tietämättömyyteen eikä se ole niinkään liitettävissä tiettyyn merkittävään kriisiin tai yhteenottoon. Yleinen pelote edellyttää, että

- 1.) valtioiden väliset suhteet ovat sillä tasolla, että vähintään yhden toimijan päätöksentekijät voisivat harkita intressiensä mukaista voimankäyttöä toista vastaan otollisen tilanteen tullen,
- 2.) voimankäytön kohde ylläpitää omia asevoimia ollessaan tietoinen vastatoimijansa mahdollisesta voimankäytöstä ja varoittaa vastatoimijaa olemaan käyttämättä voimaa sen intressien vastaisesti omien asevoimiensa uhalla, ja
- 3.) voimankäytön kohde ei kuitenkaan harjoita merkittävää voimannäyttöä tai varoittele vastatoimijaa asevoimillaan suuressa mittakaavassa, sillä se tiedostaa

---

⁷³ Payne et.al. 2002, 163–164.

⁷⁴ Morgan 1977, 31–40.

⁷⁵ Ibid. 40.

syvällisemmän voimannäytön johtavan vain hyökkäysintressin todennäköiseen kasvamiseen mahdollisen hyökkääjän päätöksentekijöiden näkemyksissä.⁷⁶

Yleisen pelotteen tasolla asevoima ja voimankäytöllä/-näytöllä varoittelu sisältyvät kansainvälisten suhteiden laajaan kontekstiin ja valtiojärjestelmään, jossa yksittäiset toimijat pyrkivät takaamaan turvallisuutensa ja asemansa muiden valtioiden joukossa. Ongelmallista kuitenkin on, että asevoiman lisääminen usein ainoastaan provosoi vastustajaa syventämään omaa aseistautumistaan, mistä johtuen asevoimien ylläpito ja varoittelut toimijoiden välillä harvoin onnistuvat ylläpitämään kansainvälistä järjestelmää ideaalilla ja rauhanomaisella tavalla.⁷⁷

2.2.1. Pelotteen toimijuuden tasot

Pelote voidaan toteuttaa tietyllä (sosiaalisella) tasolla tapahtuvan toimijuuden kautta tai monia eri tasoja yhdistellen. Onnistuneen pelotevaikutuksen aikaansaaminen tulee ymmärtää mahdollisen kostoiskun käsityksen luomisena vastatoimijaan niin, että pelotteella on vaikutusta vastatoimijan poliittiseen päätöksentekoon. Vaikutuksen aikaansaanti taas edellyttää pelotteen suuntaajalta suhteellisen kattavaa ymmärrystä pelotteen kohteen mahdollisesta reaktiosta pelotteen asettamiselle. Pelotteen kohteeksi joutuessa toiminnan on katsottu perustuvan rationaaliseen päätöksentekoon, mutta peloteteoretisoinnissa pelotteen ja rationaalisen päätöksenteon suhde on jäänyt, kuten aiemmin esitetty, paikoin ontuvaksi ja myös muiden pelotteeseen keskeisesti vaikuttavien osa-alueiden merkityksiä on teoretisoitu. Patrick Morganin mukaan (1977) pelotteella onkin suoran yhteyden sijaan ollut vahva taipumus nojata rationaaliseen päätöksentekoon kokonaisvaltaisemmin selittävien systemaattisten analyysityökalujen puutteista johtuen. Pelotteen rakentuminen ei ole siis yksiselitteisesti selitettävissä rationaalisella päätöksenteolla, vaan sen sijaan pelotteen voidaan katsoa rakentuvan eri tavoin eri tasoilla.⁷⁸

Poliittisen päätöksenteon avainhenkilöt, eli yksilöt, kuten valtion poliittinen ja sotilaallinen johto, ymmärretään keskeisinä toimijoina kansallisen turvallisuuden kysymyksissä. On myös oletettu, että näiden toimijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet vaikuttavat keskeisesti heidän toimintaansa heijastuen heidän edustamiensa hallitusten poliittisiin linjauksiin. Näin ollen johtavien yksilöiden henkilökohtaisien ominaisuuksien ja luonteenpiirteiden tarkastelu tarjoaa yhden lähtökohdan tarkastelulle siitä, miten valtio voi reagoida joutuessaan pelotteen kohteeksi. Pelotetta

---

⁷⁶ Morgan 1977, 40–41.

⁷⁷ Ibid. 42–43.

⁷⁸ Ibid. 48–49.

asettaessa tulee huomioida pelotteen kohteen vahvuudet ja haavoittuvuudet: toimivalle pelotteelle ei ole olemassa yhtä ainoaa ratkaisua.⁷⁹

Yksilötasolla onnistunut pelote perustuu kahden kilpailevan valtiojohtajan henkilökohtaisten ominaisuuksien yhteyteen, jossa molemmat uhkaavat toinen toistaan kostoiskulla riittävällä tasolla niin, että osapuolien hyökkäysintresseistä tulee tarpeettomia. Pelote riippuu yksilötasolla siitä, kuka valtiota johtaa ja pelotteen epäonnistuessa syy kohdistuu johtajien liiallisiin toisistaan poikkeaviin ominaisuuksiin. Yksilöitä tarkasteltaessa myös toimijan irrationaalisuus tulee huomioida. Herman Kahn onkin esittänyt, että edes molemminpuoliseen taattuun tuhoon perustuva pelote ei välttämättä toimi pelotteena irrationaalista valtiojohtajaa vastaan ja että tällöin riittävä pelote voidaan asettaa ainoastaan massiivista asevoimaa hyödyntäen⁸⁰. Myös toimijoiden tapa ymmärtää (ja väärinymmärtää) asioita ja ilmiöitä yhtenevin tavoin on keskeistä: pelote ymmärretään yksilötasolla vastakkaisten valtiotoimijoiden johtajien välisenä suhteena, johon vaikuttaa molemminpuolisesti yhdenmukaiset väärinymmärrykset (Misconception); myös väärinymmärrykset auttavat ymmärtämään pelotteen välttämättömyyttä, käyttökelpoisuutta ja tehokkuutta.⁸¹ Onkin selvää, että analyysivaiheessa käsiteltävässä Venäjän ydinasepelotteessa ja turvallisuuspolitiikassa ylipäätään yksilötaso nauttii poikkeuslaatuisella tavalla keskeistä asemaa Venäjän presidentin merkittävästä (turvallisuus)poliittisesta asemasta ja vaikutusvallasta johtuen.

Myös ryhmä- ja organisaatiotaso muokkaa päätöksentekoa ja päätöskäyttäytymistä. Tällöin sivuutetaan yksilöiden luonteenpiirteet ja rationaalisuus sekä korostetaan ryhmien sisäistä ja ulkoista vuorovaikutusta. Kansallisen turvallisuuden kysymyksissä päätöstentekijöiden ryhmittymät ovat usein kooltaan hyvin rajattuja ja pienryhmätyöskentelyn on katsottu altistavan ryhmää esimerkiksi illuusioille ryhmän haavoittumattomuudesta ja toiminnan moraalisesta oikeutuksesta⁸². Ryhmittymät ovat usein alttiita suurempaan riskienottoon ja ne luovat usein yksinkertaistavia stereotyyppisiä vastatoimijoiden johtoportaita. Näillä tekijöillä on luonnollisesti vaikutusta myös pelotteeseen ja ryhmän pelotereagointiin. Groupthink -ajattelun alaisuudessa toimiessaan ryhmän altistaminen pelotteelle on haastavaa ja tällöin pelotteella tulisi pystyä vaikuttamaan merkittävästi esimerkiksi mainittuun haavoittumattomuuden illusioon. Myös suhde rationaalisen päätöksenteon lähtökohtiin voidaan tulkita potentiaalisesti kyseenalaisena ryhmän toimiessa groupthink -ajattelun mukaan.⁸³

---

⁷⁹ Morgan 1977, 49–50,

⁸⁰ Kahn 1962, 111–112.

⁸¹ Morgan 1977, 49–60.

⁸² Janis 1972, 197–198.

⁸³ Morgan 1977, 60–62.

Ryhmä- ja organisaatiotasolla byrokraattisen politiikan ja organisaatioiden prosessimallien vaikutukset korostuvat. Byrokratian tasolla aikaansaatu politiikka ymmärtää syntyneen päätöksen kompromissien, konfliktien ja epäselvyyksien tuloksena, eikä suoraviivaisena ja yhteisen keskustelun kiistattomana aikaansaannoksena. Tällöin pelote rakentuu kahden valtion väliseen suhteeseen, jossa toisen poliittinen byrokratiakoneisto pyrkii vaikuttamaan vastustajansa byrokratiakoneiston hyökkäystä vastustaviin osiin pyrkimyksenään lisätä näiden vastustushalua entisestään ja tehdä toimintaa manipuloimalla hyökkäysvastaisuudesta koko koneiston laajuista. Organisaation prosessimallit painottavat viranomaisten rutiinien merkitystä valtion käsityksien ja ymmärryksen muokkaajana. Keskeiset päätöksentekijät ovat jumissa rutiineissaan ja heidän vaikutusvaltansa perustuu harjoiteltuihin proseduureihin kriisitilanteissa. Toiminnassa ei ole tällöin liikkumavaraa. Pelotetta asettaessa organisaatioiden prosessimallien kautta pelote perustuu vihamielisten valtioiden organisaatioprosessimalleihin, joista toinen uhkia kehittämällä pyrkii vaikuttamaan toisen organisaatioprosessin heikkoihin osiin niin, että toimija ei koe hyökkäystä kannattavaksi.⁸⁴ Venäjän kontekstissa esimerkiksi valtiollinen turvallisuusneuvosto voidaan perustellusti katsoa pelotetta luovana ryhmä- ja organisaatiotason edustajana, joskin myös siinä presidentin asema neuvoston johtohahmona on kiistaton.

Valtiotasoa taas ymmärtää kansan yhteen koottuna rationaalisenä yksikkönä. Kansallisia toimijoita on katsottu ohjaavan valtiorationalismi, jonka prosessit, kuten valtion tavoitteet, päätöksenteko ja valmiudet, ovat loogisesti havainnoitavissa. Valtiorationaalisuudella tarkoitetaan hallitusten ulospäin projisoiman tietoisesti käyttäytymisensä mukaisia toimintamalleja, jotka vaikuttavat merkittävässä asemassa olevien virkamiesten työhön mahdollistaen tavan kuvata valtiota yhtenäisenä ja rationaalisenä päätöksentekijänä. Peloteteoreetikoiden näkökulmissa juuri rationaalisuuden avulla on katsottu voitavan selventää kansallisvaltioiden toimintaa.⁸⁵

Valtiotasolla pelote määrittäytyy sinänsä samankaltaisesti kuin (rationaalista) valtionpäämiestä analysoidessa. Pelotteen ydin valtiotasolla on, että uhka sisältää myös haavoittuvuuden mahdollisuuden kostoiskun muodossa. Ymmärtäessään laskelmissaan oman haavoittuvuutensa kohtuuttomana ennakoitaviin hyötyihinsä nähden, valtio(n tulisi) jättää hyökkäystoimenpiteensä suorittamatta. Laskelmat eivät kuitenkaan ole, eivätkä voi olla, tarkkoja ja yksiselitteisiä, vaan toimijoiden tulee luottaa karkeisiin arvioihin pohtiessaan mahdollisten hyötyjensä ja haittojensa välisiä suhteita hyökkäystilanteessa. Voidaan kuitenkin olettaa, että tietyt tekijät, kuten kansallinen selviytyminen, voiman ja arvovallan säilyttäminen sekä suvereniteetin jatkuvuus ja itsenäisyys, ovat

---

⁸⁴ Morgan 1977, 62–70.

⁸⁵ Ibid. 71.

kaikille rationaalisille valtiotoimijoille keskeisiä luoden peruskiven koko rationaalisen valtiotoimijan ajatukselle.⁸⁶

Esiteltyjen mallien kautta voidaan ymmärtää (sosiaalisia) tasoja, joilla pelotetta voidaan rakentaa osaksi valtion harjoittamaa politiikkaa. Valtion toiminnan voidaan yksinkertaistaen olettaa olevan sen alla toimivien yksilöiden määrätietoisten tekojen ja päätösten summa, vaikkakin tällainen yksinkertaistaminen voi olla harhaanjohtavaa päätöksenteon ja politiikkalinjausten analysoinnissa. Valtion päätöksenteko ei luonnollisestikaan perustu yhteen laskelmoivaan toimijaan vaan on pikemmin kertymä suuria organisaatiota ja poliittisia toimijoita.⁸⁷

2.2.2. Pelote ja rationaalinen päätöksenteko

Peloteteorian suhde rationaaliseen päätöksentekoon on tiivis, mutta myös kyseenalaistettu. Verban mukaan rationaalisella päätöksenteolla tarkoitetaan yksilön kontekstissa hillittyyn ja tyyneen laskelmointiin perustuvaa tavoitetietoista päätöksentekoa. Yksilö käyttää tällöin parasta mahdollista tietoa päätöksenteossaan ja valitsee toimintatavan, joka todennäköisimmin maksimoi tämän tavoitteet. Rationaalinen tapa vastata kansainväliseen ilmiöön voi olla luonteeltaan myös aggressiivinen, jolloin aggressiivisuus johtuu ilmiön tarkasteluun perustuvista laskelmista.⁸⁸

Rationaalisuus on ideaalissa muodossaan virheettömän päätöksenteon prosessi, missä toimija tekee päätöksiä täsmälleen sopivalla tavalla suhteessa ongelmaan ottaen huomioon kaikkien irratiionaalisten tekijöiden vaikutusmahdollisuudet. Päätöksiä tehdään yksilö- ja ryhmätasolla ja päätöksentekijät ovat tietoisia saavutettavissa olevista tavoitteista ja päämääristä pyrkimättä mahdottomuuteen. Päätöksentekijä kerää saatavilla olevan tiedon, suhteuttaa omat resurssinsa päämääriin, tarkastelee vaihtoehtoja ja huomioi näiden tarjoamat vaihtoehtoiset seuraukset ja kustannukset. Peloteteoretisoinnissa täydellisen päätöksenteon vaihtoehto ei kuitenkaan sinänsä ole soveltuva, sillä mikäli sekä pelotteen asettaja että tämän vastapuoli toimisivat täydellisen rationaalisen päätöksenteon mukaan, pelotetilanteelta vältyttäisiin täysin hyökkäystä valmistelevan vastapuolen tiedostaessa, että tämän vastapuoli rationaalisesti asettaa pelotteen. Tämä taas tekisi hyökkäyksen aloittamisesta ja koko pelotetilanteesta irratiionaalista. Vaikka peloteteoretikot argumentoivat rationaalisen päätöksenteon oletuksen puolesta, tällä ei tarkoiteta, tai voida tarkoittaa, täydellisen ja virheettömän päätöksenteon mukaista rationaalisuutta. Onkin ilmiselvää,

---

⁸⁶ Morgan 1977, 72–73.

⁸⁷ Allison et.al. 1999, 3.

⁸⁸ Verba 1961, 95.

että käsitteen pelotteesta tulee perustua maailman(politiikan) osittaiseen epävarmuuteen ja päätöksentekijöiden epätäydellisyteen.⁸⁹

Soveltuvammassa mallissa rationaalisuus ymmärretään ”tulkintana” täydellisestä prosessista, missä valitaan keinot suhteessa tavoiteltaviin päämääriin. Rationaalisuus rakentuu suhteessa toimijan päämääriin ja resursseihin, mutta prosessi on muuttumaton. Problematiikan muodostavat esimerkiksi yleinen maailman epätäydellisyys, tiedonkulku ja muut epäselvyydet, mitkä tekevät myös päätöksenteosta epätäydellistä. Malli on osoittautunut peloteoriassa huomionarvoiseksi: on olemassa olettaus rationaalisuudessa, mutta samanaikaisesti hyväksytään politiikassa ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä ilmenevien muuttuvien tekijöiden mahdollisuus.⁹⁰

Pelote rationaalisen päätöksenteon yhteydessä voi toteutua unilateraalina tai molemminpuolisena (Mutual) pelotteena. Unilateraali rationaalisen päätöksenteon luoma pelote toteutuu tilanteessa, missä osapuolten välinen tasapaino on epäsuhtainen mahdollistaen yhdelle kyvyn aiheuttaa merkittävää haittaa, mutta toiselle ainoastaan mahdollisuuden vähäiseen kostoiskuun. Tyypillisiä esimerkkejä tästä ovat ydinasevaltioiden ja ydinaseettomien valtioiden erottavat kysymykset ja tilanne, missä voimakas valtio A joutuu asettamaan pelotetta sille sinänsä merkityksettömään valtioon B, mikäli B uhkaa valtion A intressipiiriin kuuluvaa valtiota C. Pelotteessaan onnistuakseen valtion A tulee ymmärtää hyökkäävän valtion B tavoitteet ja hyöty-haitta -laskelmoinnit sekä omata ymmärrys omista kapasiteeteistaan tuottaa suurempi haitta mitä B on valmis hyväksymään, mikä ydinasekysymyksessä voidaan katsoa ongelmattomaksi, tai kieltää B:n mahdollisuus tavoitteidensa saavuttamiseksi. Täsmällisiä arvioita valtion B tavoitteista ja valmiuksista valtio A ei usein tiedä, mutta sen tulee ennakoida myös omien kapasiteettien ja kykyjensä mahdolliset virhearviot. Lisäksi valtiolla A tulee olla valmius, suunnitelmat ja tahto toteuttaa pelotteensa itseään vahingoittamatta, milloin ongelmaksi voi muodostua esimerkiksi sisäpoliittiset kysymykset tai ydinaseiden kontekstissa moraalij- ja ympäristökysymykset. Viimeisenä valtion A tulee saattaa ilmi tahtotilansa ja pelotteensa valtion B tietoisuuteen, mikä nostaa esiin peloteorian keskeisen osa-alueen; kysymyksen uskottavuudesta ja havainnoinnista. Tällöin, olosuhteista ja tilanteesta riippuen, pelote toteutuu tai jää toteutumatta.⁹¹

Molemminpuolinen pelote taas edellyttää, että molemmilla valtiotoimijoilla on merkittävä kapasiteetti vahingontuottoon. Toimijoilla tulee olla kapasiteetti kieltää vastustajalta sen tavoitteiden täyttöpotentiaali niin, että pelotteen asettajan hyökkäyksen aiheuttamat tappiot ovat

---

⁸⁹ Morgan 1977, 78–81.

⁹⁰ Ibid. 82.

⁹¹ Ibid. 82–90.

joko siedettävät, tai että hyökkäyksen kohteella on kyky aiheuttaa vastustajalle sen hyökkäyksen jälkeen tappiot, joita hyökkääjä ei voi hyväksyä (käytäntöorientoituneessa ydinasestrategiassa jälkimmäisellä viitataan toisen iskun kykyyn). Jälkimmäisessä huomionarvoista on myös, että tieto hyökkäyksestä koituvista tappioista tulee pystyä välittämään pelotteen kohteelle, ja tällöin, kuten myös tappioiden ollessa siedettävät ja hyväksyttävät, keskeiseksi muodostuu jälleen kysymys pelotteen uskottavuudesta. Ydinaseiden aikakaudella ja ydinasepelotteessa aseiden tuhovoima tekee hyväksymättömissä olevien tuhojen saavuttamisesta yksinkertaista, vaikkakin erilaisilla ydinaseilla, taktisilla ja strategisilla, voidaan aiheuttaa toisistaan poikkeavaa tuhoa, mikä tulee huomioida myös pelotetta asettaessa.⁹² Unohtaessa ydinaseiden käytön eskalaatiomahdollisuudet ja muut ydinaseiden käyttöä vastustavat tekijät, kuten ympäristövaikutukset, yksittäisen taktisen ydinaseen käyttö ei kuitenkaan suoranaisesti ole mahdottomuus edes nykypäivän maailmassa.

Molemminpuolisen ydinasepelotteen kontekstissa rationaalinen päätöksenteko voi osoittautua problemaattiseksi. Epätietoisuus toisen kapasiteeteista ja päämääristä, onnettomuuksien ja sattumien ilmaantuminen sekä toimijoiden virhearviot voivat muodostaa pelotetilanteen, jossa ydinsota ilmenee ”rationaalisesti parhaana olemassa olevana vaihtoehtona” huolimatta sen aiheuttamista hyväksyttämättömistä tuhoista. Molemminpuolisen ydinasepelotteen ja pariteetin vallitessa ydinsodan kynnyksellä keskeiseksi muodostuu kysymys ensi-iskusta. Ensimmäisenä hyökkääminen on toimijalle irrationaalista ainoastaan silloin, kun molemminpuolisen ydinasepelotteen vallitessa toimijan tuhontuottokapasiteetti on suuruusluokaltaan ja rakenteeltaan sillä tasolla, että se pystyy sekä hyökkäämään itse ensimmäisenä että aiheuttamaan täysimääräisesti vastaavan kostoiskun huolimatta jäämisestään itse ensi-iskun kohteeksi.⁹³

Molemminpuolisen ydinasepelotteen rationaalisuudessa tulee huomioida, että strateginen kostoisku ei välttämättä ole rationaalinen ratkaisu hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle. Herman Kahn onkin esittänyt (1965), että molemminpuolisen pelotteen pettäessä aiemmin lausuttujen varoitusten ja uhkien toimeenpaneminen on irrationaalista, sillä tällöin esitettyjen uhkien toimeenpano johtaa myös kostajan omiin tuleviin tappioihin.⁹⁴ Toisaalta olettaen, että pelotteen pettäessä kostoisku ei ole hyökkäyksen kohteelle rationaalinen vaihtoehto, hyökkäystä harkitsevalla ei ole tällöin esteitä (jatko)hyökkäykselleen. Lopputuloksena tällöin syntyy lähtötilannetta vastaava ongelmatilanne, ts. molemminpuolinen yllätyshyökkäyksen pelko.⁹⁵

---

⁹² Morgan 1977, 90–91.

⁹³ Ibid. 91–92.

⁹⁴ Kahn 1965, 57–58.

⁹⁵ Morgan 1977, 94–95.

Peloteteoretisoinnissa on kuitenkin keskusteltu myös niin sanotusta ”rationaalisesta irrationalisuudesta”, jolloin hillityn irrationalisuuden perustana olevan harhaanjohtavan politiikan loogisena rationaalisenä pyrkimyksenä on harhauttaa vastustajaa ja pyrkiä edesauttamaan tätä tekemään virheitä omissa laskelmissaan. Toisaalta tällainen vastustajan harhautukseen pyrkivä politiikka on Morganin mukaan yhtäläillä rationaalisen päätöksenteon lopputulos. Puhdas ja todellinen irrationalisuus voi tietyissä tilanteissa osoittautua hyödylliseksi ja pelotetta vahvistavaksi tekijäksi.⁹⁶

2.2.3. Havainnointi ja uskottavuus pelotteen edellytyksinä

Robert Jervisin mukaan (1983) pelote riippuu ensisijaisesti havainnoista. Toiseen vaikuttaakseen vaikutuksen kohteen tulee havainnoida tähän kohdistuva vaikutuspyrkimys, joskin havainnointikyky toimijoiden välillä yleensä eroaa suhteessa objektiivisesti koettuun todellisuuteen. Eroavilla joko systemaattisilla tai satunnaisesti tapahtuvilla tavoilla havainnoida on merkittävää vaikutusta pelotteen onnistumiseen. Mikäli pelotetta asettava ei ymmärrä maailmaa samoin tavoin kuin vastatoimijansa, tämän pelotepolitiikka johtaa todennäköisesti epäonnistumiseen. Jervisin mukaan (1983) päätöksentekijät valtioissa usein huomioivat, että heidän vastatoimijoidensa liikkeiden ja käytöksen ymmärtäminen on vaikeaa, mutta samalla he virheellisesti mieltävät oman toimintansa yksiselitteisenä ja ongelmattomana erityisesti, mikäli heidän harjoittamansa politiikka ei ole ekspansionistista. Havainnointi korostuu tilanteessa, jossa toimija asettaa pelotetta vastatoimijaansa pyrkien vakuuttamaan tämän siitä, että tämän toiminnasta saatavat oletetut hyödyt ovat pienemmät kuin siitä kohdistuvat oletetut haitat.⁹⁷

Havainnoinnille keskeistä on ymmärtää se minkä toimija näkee itselleen vahingollisena. Vahingon määrittäminen on yleisesti yksinkertaisempaa kuin määrittellä sitä millä tavoin vastatoimija voi vahinkoa aiheuttaa, toisin sanoen millaisia uhkia tietyissä tilanteissa koetaan. Pelote voi pettää sodan uhan ollessa ilmoilla johtuen väärinkäsityksestä uhkailujen tuloksena tilanteessa, missä valtio ei tiedosta vastatoimijansa arvottamia asioita todenmukaisesti. Pelote voi yhtäläillä epäonnistua, mikäli potentiaalisella hyökkääjällä ei ole realistista käsitystä siitä millaista sotaa tämän vastatoimija on valmis käymään, kuten Japanin hyökkäys Yhdysvaltoihin ja tästä seuranneet jälkimmäisen suorittamat sotatoimet toisessa maailmansodassa osoittavat.⁹⁸

---

⁹⁶ Morgan 1977, 95–98.

⁹⁷ Jervis 1983, 131–132.

⁹⁸ Ibid. 132–134.

Vastatoimijan arvottamien asioiden väärinhavainnointi on kuitenkin Jervisin mukaan (1983) vähemmän merkittävä syy pelotteen epäonnistumiselle kuin väärinhavainnointi pelotteen uskottavuudesta. Uhan uskottavuus ja sen arviointi on tilannekohtaista ja liitettävissä ensisijaisesti uhkaajaan, ei tilanteeseen itseensä. Voidaan katsoa, että kahden toimijan esittäessä sinänsä sama uhka, toisen esittämänä uhan laatu voi sen rakenteellisten tai muiden syiden johdosta olla huomattavasti toista uskottavampi. Joillain valtioilla voi esimerkiksi olla maine harjoittaa rohkeampaa ulkopoliittikkaa kuin toisilla. Tällöin onkin olennaista pohtia, että onko valtion maine liitettävissä sen päätöksentekijöihin, hallintaregiimeihin vai itse valtioon: tietyn valtionpäämiehen rohkea ulkopoliittikka ei välttämättä heijasta muun valtiohallinnon näkemyksiä samasta asiasta. Lisäksi huomionarvoista on kontekstisidonnaisuus: oletetaanko että toimija harjoittaa ulkopoliittikkansa samalla tavalla kuin ollessaan aiemmin vastaavassa tilanteessa vai oletetaanko, että nimenomaan aiemman tilanteen ja/tai muiden merkittävien tapahtumien johdosta valtiolla on itse asiassa syy vaihtaa toimintatapaansa ollessaan uudelleen samassa tai vastaavanlaisessa tilanteessa?⁹⁹

Jervisin mukaan (1983) peloteteoretisointi nojaa merkittävässä määrin oletukseen yleistyksistä liittyen siihen, miten uskottavana tiettyjen toimijoiden harjoittama politiikka nähdään. Valtio on kykenevä, kuten sen kuuluukin olla, uhkaamaan toista valtiota olemaan hyökkäämättä esimerkiksi vähämerkitykselliseen kolmanteen valtioon ja tarvittaessa aiheuttamaan tälle hyökkäyksestä koituvia mahdollisia hyötyjä suuremmat haitat. Jättäessään toimimatta hyökkäyksen toteutuessa pelotteen asettaja ei ainoastaan menetä kolmatta valtiota itseltään, mutta myös uskottavuutensa omien intressiensä puolustajana. Saman logiikan mukaan vastaaminen ja pelotteen toteuttaminen on olennaista, sillä muuten valtion halukkuus puolustaa status quo muutenkin kuin omien intressiensä takia kyseenalaistuu. Keskeiseksi muodostuu toimijoiden kyky tehdä kontekstisidonnaisia päätöksiä uskottavuudesta.¹⁰⁰

Pelote toimii tilanteessa, jossa status quon haastamisen oletetut haitat ovat suuremmat kuin status quon hyväksyminen. Pelote voi epäonnistua, mikäli pelotteen asettajan esittämä uhka on epäuskottava tai kohdistettu vastatoimijan kannalta väärin arvoihin, mutta myös tilanteessa, missä pelotteen asettaja ei ole osannut tarttua ekspansionistisen valtion arvioihin sen vaihtoehdoista taistelussa. Pelotteen asettaja usein kuvittelee, että sen vastatoimijalla on vahva tahtotila toimia ja

---

⁹⁹ Jervis 1983, 135–136.

¹⁰⁰ Ibid. 138.

runsaasti vaihtoehtoja toimintansa toteuttamiselle. Pelotteen kohde kuitenkin usein kokee päinvastaisesti nähden toiminnan ainoana jäljellä olevista vaihtoehdoista.¹⁰¹

Edellä esitettyjen tapojen lisäksi on huomioitava, että pelote voi tulla luoduksi myös tahattomasti tai muuten harkitsemattomalla ja tiedostamattomalla tavalla. Koska valtiot usein huomioivat todellisesta irrallisia ilmiöitä, voivat ne myös joutua oman mielikuvituksensa aiheuttaman pelotteen kohteeksi. Virhearvioiden taustalla voivat olla tietyissä määrin esimerkiksi aiemmat sotakokemukset, mutta keskeisin painoarvo lankeaa virheisiin informaation käsittelyssä ja tavassa ymmärtää aiemmin tapahtunutta suhteessa nykyiseen. Jervis esittääkin (1983) Yhdysvalloissa vallinneen pelon Minuteman -ydinohjusten haavoittuvaisuudesta ja Neuvostoliiton ydinaseylioimasta kylmän sodan loppuajoilta esimerkkinä tietynlaisesta ”kuvitellusta” pelotteesta: Neuvostoliitto olisi kykenevä MIRV -teknologiansa myötä tuhoamaan valtaosan Yhdysvaltojen strategisista ydinaseista vain pienellä määrällä omia aseitaan, mikäli se haluaisi aloittaa sodan ja pyrkiä maailmanhallintaan tai, todennäköisemmin, välttääkseen Yhdysvaltojen ensi-iskun.¹⁰²

Myös pelotteen psykologinen vaikutus suhteessa pelotteen uskottavuuteen on tässä kontekstissa huomioitava: onnistuessaan totaalisesti ”vakuuttamaan” vastustajansa massiivisen ja totaalisen kostoiskun mahdollistamasta asevoimastaan, valtion ei todellisuudessa sinänsä tarvitse edes omistaa tällaista kapasiteettia, jolloin myös esimerkiksi vahinkolaukaisuilta vältyttäisiin.¹⁰³ Tällaiseen bluffiin perustuvan pelotepolitiikan menestyksellisyttä tosin kukaan rationaalinen valtionpäämies tuskin allekirjoittaa mahdolliset riskitekijät huomioiden. Toisaalta nyky maailman nousevien ydinasevaltioiden joukosta Pohjois-Korean joukkotuhoaseen kontekstissa mainittu kysymys vakuuttamisesta voidaan ymmärtää tämän kaltaisena keskeisenä ja problemaattisena ongelmana.

John Mearsheimer on argumentoinut (1990) pelotteen toimivan todennäköisemmin, mikäli sodan aloittamisen seuraukset ja riskit ovat korkeat: mitä kauhistuttavammat sodan lähtökohdat ovat, sitä epätodennäköisempää sodan syttyminen on. Yhtäläillä pelote on sitä toimivampi mitä haastavampi mahdollinen sota ja siinä saavutettava voitto tulisi olemaan.¹⁰⁴ Myös nämä näkökulmat edellyttävät laskelmointia pelotteen uskottavuudesta. Ydinaseiden kontekstissa lienee itsestään selvää, että laaja-alaisen ydinsodan seuraukset olisivat katastrofaaliset, josta johtuen Mearsheimerin logiikkaa seuratessa pelkästään ydinaseiden materiaallinen olemassaolo riittänee todisteena uskottavuudesta siihen, että ydinasevaltion kanssa sotiminen ydinasein tosiasiallisesti sisältää kauhistuttavat lähtökohdat, mikä tekeekin pelotteen toimivuudesta todennäköisempää.

---

¹⁰¹ Holsti 1965, 365–378.

¹⁰² Jervis 1983, 140–144.

¹⁰³ Kahn 1962, 111.

¹⁰⁴ Mearsheimer 1990, 19–21.

Toisaalta tulee huomata, että ydinsodan syttymisen keskeisin ongelma ei ole nykypäivänä oletus salamana kirkkaalta taivaalta alkavasta ydinsodasta, vaan pikemmin oletus vähitellen ydinsodaksi eskaloituvasta tavanomaisesta konfliktista. Toisin sanoen esimerkiksi yksittäinen mitättömästäkin syystä alkanut alueellinen konflikti, mihin myös yksittäiset ydinasevaltiot ovat mahdollisesti toisistaan erillisten syidensä johdattelemina liittyneet, voi olla maailmanlaajuisen ydinsodan syttymisen kannalta merkityksellisempi ja haastavampi tilanne kuin esimerkiksi yksittäisen taktisen ydinkärjen käyttäminen revisionistista nousevaa valtioita vastaan tietyissä olosuhteissa.

3. MENETELMÄLLINEN VIITEKEHYS JA AINEISTO

3.1. Retoriikka-analyysi

Metodologisena välineenä tutkielman analyysivaiheessa tukeudutaan retoriikka-analyysiin. Retoriikka ja pelote ovat osittain kytkettyjä toisiinsa, sillä sotatoimien aloittaminen tai sodankäynnissä käytettävät keinot vaativat aina perusteluja ollakseen julkisesti hyväksytyjä ja oikeutettuja. Tällöin puhuja joutuu argumentoinnillaan puolustamaan tai vastustamaan sotaa tai sodassa käytettäviä keinoja. Vaikkei ydinaseita ole käytetty sotatoimissa sitten toisen maailmansodan, on perusteltua katsoa, että niiden suunniteltu käyttö edellyttää aseiden käyttöä koskevaa retoriikkaa. Tässä kappaleessa esitellään analyysivaiheessa hyödynnettävä metodologinen tausta, eli retoriikka-analyysi Chaïm Perelmanin (1912–1984) mukaan.

Tutkielman analyysissä käsitellään Venäjän valtiollisia turvallisuusstrategioita ja valtionpäämiesten puheita ydinaseista ja niiden käytöstä ja tämä osio keskittyy erityisesti argumentoinnin retoriikkaan, jota valtaosa Perelmanin retoriikkatutkimuksesta käsittelee. Perelmanin näkemys argumentoinnista juontaa juurensa Aristoteleen ajatteluun, jossa kuvastuu ajatus kahtiajaosta dialektisen- ja analyttisen päättelyn välillä. Aineiston puheet edustavat dialektista päättelyä, joka pyrkii suostuttelemaan tai vakuuttamaan yleisön argumentoimalla ja voidaankin olettaa, että strategioilla, jotka yhtäläillä kuuluvat tutkielman primääriaineistoon, on yhtymäpintaa tematiikasta esitetyn argumentoinnin kanssa. Dialektisen päättelyn arvoa kuvastaa argumentoinnin vaikutus argumentoinnin kohteen ajatteluun. Koska argumentointi on vakuuttamisen väline, johon vaikuttaa usein myös yhteiskunnalliset instituutiot, argumentointi on väistämättä myös poliittinen väline vaikutusvallan haalimiseen.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Perelman 2007, 7–9.

Aristoteleen mukaan vakuuttuminen perustuu kuulijoihin, jotka puheen johdosta joutuvat tunnetilaan. Vakuuttamisen hallitsee henkilö, joka pystyy päättelyyn sekä ihmisluonteiden ja hyveiden tulkintaan ja tuntee kunkin tunnetilan luonteen ja laadun. Koska retoriikassa on kyse vaikuttamisesta, se on samaa juurta kuin dialektiikka ja etiikan tutkimus, joita voi oikeutetusti pitää politiikkaan kuuluvana.¹⁰⁶ ”Uusi retoriikka”, jota Perelman edustaa esimerkiksi Kenneth Burken ja Stephen Toulminin ohella¹⁰⁷, tutkii tällaista argumentointia, joka tähtää tietyn väitteen hyväksymiseen tai hylkäämiseen. Näin ollen uusi retoriikka myös laajentaa ja jatkaa Aristoteleen retoriikkatutkimusta.¹⁰⁸

3.1.1. *Premissit ja yleisö*

Argumentaatio eroaa muodollisesti pätevästä todistamisesta ennen kaikkea sillä, että muodollisessa todistamisessa tulkinnallisuudelle ei jätetä tilaa. Argumentaatiossa lähtökohtaiset periaatteet ja perusoletukset ovat eri asemassa kuin todistamisessa, joissa tiettyjä aksioomia voidaan pitää selviöinä ja kyseenalaistamattomina. Argumentoinnilla ei tavoitella ainoastaan älyllistä hyväksyntää, vaan sillä pyritään usein toimintaan tai ainakin toiminta-alttiuden luomiseen.¹⁰⁹ Vahvistaakseen yleisön hyväksyntää tai kannatusta, puhujan tulee käyttää argumentoinnissaan sellaisia teesejä ja lähtökohtia, jotka yleisö hyväksyy. Nämä lähtökohdat ovat premissiä, eli esisopimuksia. Argumentaatiossa ei pyritä todistamaan johtopäätöksiä per se, vaan argumentointia käyttäen pyritään siirtämään premissillä osoitettu hyväksyntä koskemaan johtopäätöksiä. Perelman jakaa premissit todellisuutta koskeviin premissiäihin ja suotavaa asioiden tilaa koskeviin premissiäihin. Todellisuutta koskeviin premissiäihin kuuluvat tosiasiat, totuudet ja otaksumat, kun suotavaa asioiden tilaa koskeviin premissiäihin taas arvot, hierarkiat ja päättelysäännöt.¹¹⁰

Todellisuutta koskevista premissiäistä tosiseikkoihin ja totuuksiin perustuvat tulee voida ymmärtää niin, että ne eivät välttämättä ole annettuja vakioita, sillä heti jonkun kuulijakunnassa kyseenalaistaessa tai kiistäessä tietyn tosiseikan tai totuuden, puhuja ei voi sitä enää legitimiesti käyttää. Todellisuutta koskevissa premissiäissä nojataan myös otaksumiin, jotka eivät ole yhtä varmoja, mutta tarjoavat riittävän mielekkään perustan vakaumukselle. Otaksumien perustana on ajatus siitä, että ”se mitä tapahtuu, on normaalia”. Käsitys ”normaalista” on kuitenkin tulkinnanvarainen, joten tämä voi johtaa keskusteluun siitä, voidaanko tiettyä omaksumaa käyttää

---

¹⁰⁶ Sihvola 1997, 11–12.

¹⁰⁷ Palonen et.al. 1996, 51.

¹⁰⁸ Perelman 2007, 11.

¹⁰⁹ Ibid. 16–19.

¹¹⁰ Ibid. 30.

tietyissä tilanteissa.¹¹¹ Erityisesti ydinaseet ovatkin viitekehys, jossa käsitys normaalista voi olla hyvin tulkinnanvarainen ja missä kuulijat ymmärtävätkin helposti aseita puolustavan argumentoinnin yksiselitteisesti tuomittavana ja virheellisenä.

Arvot, jotka määrittelevät suotavaa asioiden tilaa esittäviä premissejä, tulee jakaa abstrakteihin (oikeus, kauneus) ja konkreettisiin (isänmaa, kirkko). Näitä kahta voidaan kuitenkin altistaa toinen toiselle: esimerkiksi Erasmus Rotterdamilainen näki epäoikeudenmukaisen rauhan (konkreettinen arvo) parempana kuin itse oikeuden (abstrakti arvo). Konkreettinen arvo voidaan ymmärtää ainutkertaisena, kuten ryhmänä tai laitoksena. Abstraktit arvot taas voidaan usein määritellä ainoastaan suhteessa konkreettiseen arvoon. Argumentaatiossa tarvitaan kuitenkin molempia näitä arvoja ja siinä missä abstraktit arvot ovat usein omiaan yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohdissa tarjoten perustaa muutosvaatimuksille ja kumouksellisuudelle, konkreettisiin arvoihin perustuva päättely taas on luonteenomaista konservatiivisille yhteisöille. Lisäksi arvoilla on universaali hyväksyntä todellisuudessa ainoastaan, mikäli niitä ei määritellä.¹¹² Ydinaseiden kontekstissa abstraktina arvona voidaan ymmärtää esimerkiksi rauhanaate, kun taas abstraktiin arvoon rauhanaatteesta liittyvää konkreettista arvoa voi edustaa aseistariisunta.

Suotavaa asioiden tilaa koskevia premissejä edustavat myös hierarkiat ja päättelysäännöt. Hierarkiat jaetaan konkreettisiin ja abstrakteihin. Konkreettista hierarkkista premissiä voidaan havainnollistaa aksioomalla ”ihmiset ovat eläimiä ylempiä ja jumalat taas ihmisiä ylempiä” kun taas abstraktisuutta kuvastaa esimerkiksi ”oikeuden ylemmyys hyötyyn nähden”. Päättelysäännöt taas perustuvat usein yksimielisyyteen, joka johtuu joko esityksen kohteena olevasta yksilöstä tai keskustelun etenemistavasta. Mikäli esitys osoitetaan yleisölle, jonka oletetaan esimerkiksi ammattinsa vuoksi hyväksyvän tietyt väitteet, puhujalla on oikeus luottaa näiden kannatukseen: kollegoilleen puhuva tutkija voi esimerkiksi olettaa, että yleisö hyväksyy tieteenalan perusolettamuksen.¹¹³

Argumentaatiossa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille, eli se ei voi koskaan tapahtua tyhjiössä. Näin ollen yleisö, tai vaikutuksen kohde, on perelmanilaisen argumentaatioteorian mukaan argumentaation elinehto ja argumentoinnin keinot tulee sovittaa yleisön mukaan. Onnistunut argumentaatio edellyttää puhujan ja yleisön kohtaamista ja yhteisymmärrystä, jota poliittiset sekä yhteiskunnalliset instituutiot ja laitokset voivat toiminnallaan edistää tai ehkäistä. Yleisön, jolle puhuja argumenttinsa osoittaa, Perelman taas jakaa kaikkiin puhujan oman itsensä ja ihmiskunnan järjellisten jäsenten, ts.

---

¹¹¹ Perelman 2007, 30–33.

¹¹² Ibid. 32–36.

¹¹³ Ibid. 36–39.

”universaaliyleisön”, väliin. Näiden kahden ääripään välille mahtuu lukemattomia määriä ”erityisyleisöjä”, kuten esimerkiksi asiantuntijayleisö, jonka oletetaan tunnustavan tietyt vallitsevat väitteet ja menetelmät. Universaaliyleisölle osoitetun puheen tulee sisältää yleispäteviä tosiseikkoja, totuuksia ja arvoja, jotka jokaisen kohtuullisen valistuneen henkilön oletetaan hyväksyvän, vaikka itse esitetyt argumentit ja väitteet eivät varmasti saakaan kaikkien universaaliyleisön jäsenten kannatusta. Yleisön erottelu universaaliyleisöön ja vain harvoille suunnattuihin esityksiin auttaa myös ymmärtämään suostuttelun ja vakuuttamisen välisiä eroavaisuuksia. Suostuttelu tähdätään usein erityisyleisölle, kun taas vakuuttamista käytetään vedottaessa universaaliyleisöön. Tämä erottelu suostuttelun ja vakuuttamisen välillä ei kuitenkaan riipu kuulijoiden määrästä, vaan puhujan pyrkimyksistä ja tavoitteesta vakuuttaa yleisö, jolloin vakuuttava esitys sisältää sellaiset premissit ja argumentit, jotka ovat yleistettävissä, eli periaatteessa koko universaaliyleisön hyväksyttävissä.¹¹⁴ Onki normaalia, että erityisesti politiikkaan kytköksissä oleva puhuja ”luovii” käyttämissään retoriikkamenetelmissä kuulijakuntansa mukaan, joskin ydinaseista käytettävän retoriikan voi olettaa olevan aseiden tuhovoimasta johtuen sinänsä laajemmin konsensuspohjaista myös universaaliyleisön tasolla.

3.1.2. Argumentaation tekniikat

Sidosmuotoiset argumentointityypit jaetaan kvasiloogisiin argumentteihin, todellisuuden rakenteeseen perustuviin argumentteihin ja todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin.¹¹⁵

Kvasiloogiset argumentit voidaan rinnastaa matemaattiseen ja loogiseen ajatteluun, mutta ne myös eroavat matemaattisesta ja loogisesta muodollisesta päättelystä sillä, että ne edellyttävät aina tiettyjen ei-muodollisten väitteiden hyväksymistä, jotka mahdollistavat argumentin soveltamisen. Kyseessä ovat ikään kuin argumentit, jotka ”pala kerrallaan” muodostavat suuren kokonaisuuden ja tapahtumaketjun. Esimerkkinä tästä voidaan nähdä argumentti ”strategisten ydinaseiden olemassaolo on oikeutettua niillä saavutettavan pelotevaikutuksen vuoksi, sillä pelotevaikutus on estänyt kolmannen maailmansodan syttymisen”. Tällöin kvasiloogiseksi osaksi muodostuu kolmannen maailmansodan syttymättömyys pelotevaikutuksesta johtuen. Mikäli argumentoinnilla todistetaan, että tämä pitää paikkansa, voidaan vetää johtopäätös, jonka mukaan ydinaseiden olemassaolo pelotevaikutuksen vuoksi on oikeutettua. Tällöin argumenttien käyttö edellyttää logiikkaa, johon johtopäätöksiin johtava päättely perustuu. Kvasiloogiset argumentit ovat kuitenkin tulkinnallisia ja niissä ei voida törmätä täydelliseen järjettömyyteen, kuten loogisessa muodollisessa

---

¹¹⁴ Perelman 2007, 16–25.

¹¹⁵ Ibid. 59.

päätelyssä.¹¹⁶ Tulkinnanvaraisuus onkin juuri kvasiloogisessa argumentoinnissa tekijä, jonka vuoksi lopullisten totuuksien tai oikeiden ja väärin argumenttien erottaminen toisistaan on tietyissä tilanteissa haastavaa.

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit käsittelevät todellisuuden eri rakenteiden välistä suhdetta. Tällaiset argumentit edellyttävät aina kuulijoiden vankkumatonta yksimielisyyttä objektiivisten rakenteiden olemassaolosta: puhuja perustaa argumenttinsa kollektiivisesti tiedostettuun todellisuuden rakenteeseen.¹¹⁷ Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit rakentuvat yleensä joko peräkkäisyysiteistä, kuten syy ja seuraus, tai rinnakkaisuussiteistä, kuten henkilön suhde tekoihinsa. Peräkkäisyysiteinen argumentaatio suuntautuu syiden tutkimiseen, seurausten toteamiseen tai tietyn tosiseikan arvottamiseen seurausten valossa. Mikäli seuraukseen johtanut toiminta on ollut tahallista, liittyy peräkkäisyysiteiseen argumentointiin myös motiivin toteaminen.¹¹⁸ Rinnakkaisuussiteet taas yhdistävät eri tasojen asioita, joista yksi esitetään toisen ilmaukseksi, kuten henkilön suhde tekoihinsa. Rinnakkaisuusside on omiaan kuvaamaan henkilön suhdetta jonkun asian ilmentymään: henkilön luonne, eli hänestä oletetut ominaisuudet, antavat hänelle mielekkyyden ja selitysvoimaa hänen käytöksensä tulkintaan.¹¹⁹ Rinnakkaisuussiteillä voidaan myös liittää toisiinsa esimerkiksi tapahtumia, teoksia tai henkilöitä: esimerkiksi tapamme puhua renessanssiajan ihmisistä perustuu ideaalityyppeihin, joihin rinnastamme kaikki tuona ajanjaksona eläneet ihmiset. Lisäksi todellisuuden rakennetta luoviin sidoksiin luetaan symboliset siteet, kuten liput tai uskonnolliset kirjat.¹²⁰

Todellisuuden rakennetta luovat argumentit taas ”luovat todellisuutta” siinä missä edellisessä argumentit nojaavat olemassa olevaan todellisuuteen. Tällöin argumenteissa tehdään annetusta tilanteesta ennakkotapaus, malli, johon päätely nojaa¹²¹. Todellisuutta voidaan luoda esimerkin avulla tapahtuvalla argumentoinnilla, jolloin esimerkkimuotoinen argumentointi nojaa aina esimerkin kiistattomuuteen. Esimerkin avulla pyritään luomaan sääntö, johon argumentti perustuu. Kun yleisö on jo hyväksynyt säännön, jota esimerkillä pyritään hyväksyttämään, argumentointia kuvastaa havainnollistaminen. Havainnollistamisen tarkoituksena on tehdä säännöstä osa yleistä tietoisuutta. Jos sääntö on ennalta hyvin perusteltu ja hyväksytty yleisön toimesta, havainnollistamiseen voi siirtyä äärimmäisen helposti. Todellisuutta luovia argumentteja voidaan tehdä myös hyödyntäen malleja ja vastamalleja argumenteissa: malliin perustuvassa

---

¹¹⁶ Perelman 2007, 59–64.

¹¹⁷ Ibid. 60.

¹¹⁸ Ibid. 93–95.

¹¹⁹ Ibid. 102–104.

¹²⁰ Ibid. 113–115.

¹²¹ Ibid. 60–61.

argumentoinnissa jäljittelemme esimerkiksi toimijaa, jolla on auktoriteettia ja yhteiskunnallista arvostusta esimerkiksi pätevyytensä nojalla. Siinä missä alemmalla on tapana jäljitellä ylempää, ylempällä ei ole tapana jäljitellä alempaansa. Tällöin kysymys on taas vastamallista. Malliin ja vastamalliin liittyvä argumentointi on helpoiten havainnollistettavissa silloin, kun ilmiöllä on olemassa kiistattoman inkarnaatiot, kuten jumalan suhteella paholaiseen.¹²²

3.2. Tutkimusaineisto

Tutkielman primääriaineistona on hyödynnetty ensisijaisesti Venäjän presidenttinä vuosina 2008–2012 toimineen Dmitri Medvedevin ja vuosina 2012–2015 toimineen Vladimir Putinin puheita ja Venäjän turvallisuuspolitiikkaa, ydinaseita ja niiden käyttöä sääteleviä turvallisuuspoliittisia asiakirjoja. Primääriaineisto on pääsääntöisesti ollut löydettävissä Venäjän federaation presidentin internetsivuilta <http://www.en.kremlin.ru/>. Lisäksi analyysikappaleessa hyödynnetään myös muuta puheita tukevaa primääriaineistoa valittujen sekundäärilähteiden lisäksi argumentointia tukevassa roolissa. Lienee syytä myös mainita, että analyysissä tarkasteltavat puheet ovat, muutamaa poikkeustapausta lukuun ottamatta, alkuperäislähteessään Kremlin -internetsivulla venäjän kielestä englannin kielelle ja edelleen tästä kirjoittajan toimesta suomen kielelle käännettyjä. Kääntäjää ei näin ollen tulla tarkemmin analyysikappaleessa lainauksien jälkeen pääsääntöisesti tarkentamaan, ellei tälle ole esitetystä käytännöstä poikkeavaa perusteltua syytä.

4. YDINASEPELOTE VENÄJÄN TURVALLISUUSPOLIITTISISSA STRATEGIOISSA 2008–2015

4.1. Pelote ja ydinasepelote

Ydinasepelotteen strateginen rooli on merkityksellinen ja laajasti Venäjän valtionpäämiehen turvallisuuspoliittisessa retoriikassa ilmenevä osa-alue. Analyysi aloitetaan ydinasepelotteen strategisen roolin käsittelyllä keskeisiä Venäjän turvallisuuspolitiikkaa ohjaavia asiakirjoja, Venäjän turvallisuusstrategioita ja sotilasdoktriineja, tarkastelemalla. Vuonna 2009 julkaistu Venäjän turvallisuuspoliittinen strategia vuoteen 2020 esittää pelotteen seuraavalla tavalla:

”Strategiset päämäärät liittyen kansalliseen puolustukseen sisältävät globaalien ja alueellisten sotien ja konfliktien ehkäisyn sekä strategisen pelotteen toteutumisen valtion sotilaallisen

---

¹²² Perelman 2007, 120–127.

turvallisuuden takaamisen intresseinä. Strateginen pelote edellyttää kehittämistä ja systemaattista toteuttamista lukuisilla poliittisilla, diplomaattisilla, sotilaallisilla, taloudellisilla, informatiivisilla ja muilla aloilla, ja sen tarkoituksena on estää tai vähentää hyökkäävän valtion (tai valtiokoalition) tuhoavan toiminnan uhkaa.

Strateginen pelote toteutuu hyödyntämällä valtion taloudellisia resursseja, sisältäen valtion kansallisen turvallisuuden takaavien joukkojen tukemisen, ja kehittämällä Venäjän kansalaisten sotilaallis-patrioottisen koulutuksen järjestelmää ja sotilaallista infrastruktuuria sekä hallinnollisia järjestelmiä valtion sotilasorganisaatiossa.¹²³

Asiakirjan mukaan strateginen pelote ymmärretään kansallisen puolustuksen päämääränä, kun taas sen toteutuminen perustuu valtiohallinnonalojen osa-alueiden yhteistoiminnan kokonaisuuteen. Ydinaseiden perspektiivistä on yllätyksellistä, että vuoden 2009 turvallisuusstrategiassa esitetyssä strategisen pelotteen käsitteessä ei suoranaisesti viitata ydinaseisiin kuin välillisesti kansallisen turvallisuuden takaavien sotilaallisten tekijöiden joukkojen aseman kontekstissa. Venäjä ymmärtää strategisen pelotteensa tältä osin kokonaisvaltaisena, eikä ainoastaan ydinaseista riippuvaisena hallinnon osa-alueista erillisenä toimintana.

Huomionarvoinen pelotteen funktioon läheisesti liittyvä kohta esitetyssä lainauksessa on maininta strategisen pelotteen tavoitteesta estää hyökkäävän valtion tai valtiokoalition tuhoavan toiminnan uhkaa. Venäjä ei ole, kuten strategia-asiakirjalta voidaan odottaa, suoranaisesti nimennyt vastatoimijaa, johon se strategisen pelotteensa kohdistaa, mutta lausunnosta heijastuu selvä pyrkimys ylläpitää yleisen ja tarvittaessa myös välittömän pelotteen asettamisen edellyttämiä kapasiteetteja. Pelotteella ehkäistään tuhoavan toiminnan uhkaa, jolloin käytännössä pelote ei materialisoidu vain suhteessa toiseen, vaan tämän kykyyn tuottaa vahinkoa Venäjälle. Kyseessä on ydinasevaltiolle tavanomainen strateginen pyrkimys ylläpitää ensisijaisesti yleisen ja tarvittaessa myös välittömän pelotteen edellyttämää kapasiteettia ja materiaalista valmiutta.

Ydinaseiden osilta strategiassa esiintyy myös toinen huomionarvoinen ja myös yllätyksellinen kohta strategisen kansainvälistä stabiliteettia ja strategisia kumppanuuksia käsittelevässä osiossa. Strategiassa todetaan, että

”Suotuisat olosuhteet Venäjän vakaalle kehitykselle pitkällä aikavälillä saavutetaan takaamalla strategisen stabiliteetin toteutuminen, sisältäen johdonmukaiset keinot pyrkimyksessä maailmaan ilman ydinaseita, ja luomalla kaikille tasavertaisen turvallisuuden olosuhteet.”¹²⁴

Venäjän strategisen stabiliteetin kontekstissa pyrkimys maailmaan ilman ydinaseita esitetään eräänlaisena strategisena tehtävänä turvallisuusstrategiassa. On esitetty, että pyrkimys ydinaseettoman maailman edistämiseen olisi uudistanut Venäjän virallista ajattelumallia suhteessa

---

¹²³ Kremlin 13.5.2009, kohta 26.

¹²⁴ Ibid. kohta 90.

vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitettyihin arvioihin olosuhteista, joissa Venäjä katsoisi ensi-iskun ydinaseilla olevan mahdollinen¹²⁵. Pyrkimys ydinaseettoman maailman edistämiseen ja tämän korostaminen vuoden 2009 strategiassa voidaan ylipäätään ymmärtää keskeisenä havaintona ja, Venäjän harjoittama politiikka huomioiden, myös tavallaan odottamattomana strategisena linjauksena ydinaseiden mahdollisesta asemasta tulevaisuudessa.

Venäjän vuoden 2009 turvallisuusstrategia korvattiin uudella, 31.12.2015 julkaistulla asiakirjalla. Vuonna 2015 julkaistu Venäjän turvallisuusstrategia esittää pelotteen seuraavalla tavalla:

”Toisiinsa liittyviä poliittisia, sotilaallisia, sotilasteknisiä, diplomaattisia, taloudellisia, informatiivisia ja muita keinoja kehitetään ja toimeenpannaan strategisen pelotteen ja aseellisten konfliktien ehkäisyn takaamiseksi. Nämä toimet ovat tarkoitettu ehkäisemään aseellisen voiman käyttöä Venäjää vastaan sekä sen suvereniteetin ja territoriaalisen yhtenäisyyden takaamiseksi. Strateginen pelote ja aseellisten konfliktien ehkäisy saavutetaan ylläpitämällä ydinasepelotteen kapasiteettia riittävällä tasolla sekä ylläpitämällä riittävää Venäjän federaation asevoimien, muiden joukkojen ja sotilasmuodostelmien sekä -toimielinten taisteluvalmiutta.”¹²⁶

Käsitys pelotteesta eroaa paikoitellen vuoden 2015 turvallisuusstrategiassa suhteessa aiempaan. Samoja elementtejä, kuten edellytys kokonaisvaltaisen valtiollisen toiminnan osa-alueiden yhdistämisestä pelotteen aikaansaamiseksi, on havaittavissa, mutta sotilaallisten toimien ja erityisesti ydinaseiden painottaminen osana strategista pelotetta ja sen muodostamista painottuu suhteessa aiempaan. Tärkeä yksityiskohta on, että vuoden 2015 turvallisuusstrategiassa suorasanaisesti mainitaan, toisin kuin aiemmin, että ydinasepelotteen riittävä kapasiteetti on onnistuneen strategisen pelotteen edellytys. Ydinasepelote on saanut tässä mielessä vahvemman aseman uudessa turvallisuusstrategiassa ja pelotteen strateginen rooli ylipäätään on muuttunut painottamaan sotilaallisia ja voimapolitiittisia piirteitä. Turvallisuusstrategioissa ilmennyt voimapolitiikan roolin korostaminen huomioiden on perusteltua olettaa, että vuosien 2009 ja 2015 välillä on tapahtunut, tavalla tai toisella, Venäjän strategista pelotetta muuttavia poliittisia ilmiöitä ja tilanteita, jotka oletettavasti heijastuvat myös ydinasepelotetta koskevaan retoriikkaan.

Myös aiemmassa vuoden 2009 turvallisuusstrategiassa esitetty kohta pyrkimyksestä kohti maailmaa ilman ydinaseita toistuu vuoden 2015 turvallisuusstrategian strategista stabiliteettia ja tasavertaista strategista kumppanuutta käsittelevässä kohdassa. Tältä osin vuoden 2015 turvallisuusstrategiassa todetaan, että

”Ratkaisevat olosuhteet Venäjän federaation vakaalle kehitykselle pitkällä aikavälillä muodostuvat takaamalla strateginen stabiliteetti, sisältäen asteittaisen kehityksen kohti maailmaa ilman ydinaseita, vahvistaen universaalia luotettavaa ja tasavertaista turvallisuutta,

---

¹²⁵ Giles 2009, 9.

¹²⁶ Kremlin 31.12.2015, kohdat 34; 36.

huomioiden kaikki globaaliin strategiseen stabiliteettiin vaikuttavat tekijät, ja perustamalla [toiminta] yhteisiin ja legitiimeihin kansainvälisen oikeuden periaatteisiin.”¹²⁷

Pyrkimys ydinaseettoman maailman edistämiseen erottuu keskeisenä ydinaseiden tulevaisuuden roolia määrittelevänä osa-alueena myös vuoden 2015 turvallisuusstrategiassa. Venäjä esittää olevansa sitoutunut prosessiin kohti ydinaseetonta maailmaa ja voidaankin olettaa, että myös tämä heijastuu merkittävin tavoin esitettyyn retoriikkaan ydinaseista ja ydinasepelotteesta.

4.2. Ydinaseen käyttökynnys

Venäjän varsinaisen ydinasedoktriinin ollessa salainen, luontevin tapa ydinasepelotetta ja ydinaseiden käyttökynnystä koskevan tiedon saamiseen on Venäjän julkilausuttujen sotilasdoktriinien tarkastelu. Venäjän ydinasejoukkojen päätehtävät sotilasdoktriineissa ovat säilyneet suhteellisen yhdenmukaisina kuluneen vuosikymmenen aikana¹²⁸. Viimeisimmässä vuoden 2014 sotilasdoktriinissa esitetään yhtenevästi vuoden 2010 doktriinin kanssa¹²⁹, että

”Venäjän federaatio pidättää itsellään oikeuden käyttää ydinasetta vastauksena Venäjään tai sen liittolaisiin kohdistuvalle ydinaseen tai muun joukkotuhoaseen käytölle ja lisäksi tilanteissa, joissa konventionaalisilla aseilla tapahtuva hyökkäys kohdistuu Venäjään ja Venäjän olemassaolo valtiona on uhattuna.”¹³⁰

Edellä mainitun linjauksen mukainen pelote heijastaa ensisijaisesti peloteteorian mukaista käsitystä pelotteesta rangaistuksen uhalla. Tämä toteutuu, sillä määrittelyssä pelote esitetään vastauksena Venäjään tai sen liittolaisiin kohdistuvassa hyökkäystilanteessa: toiminta johtaa vastahyökkäykseen, toisin sanoen ydinaseiden offensiiviseen käyttöön perustuvaan kostotoimenpiteeseen. Toisaalta myös toiminnan kiistämiseen perustuvan pelotteen elementtejä ilmentää toteamus Venäjän valtiollisen olemassaolon uhkaamisesta aiheutuvasta ydinaseiden käytöstä: Venäjän valtiollisen olemassaolon lamauttamaan pyrkivä toiminta pyritään kiistämään ydinaseiden käyttöön perustuvalla vastahyökkäyksellä. Kuten aiemmassa teoriakappaleessakin esitettiin, nämä pelotemallit, pelote rangaistuksena ja pelote toiminnan kiistämiseksi, voivat ilmetä myös päällekkäin, mikä ilmeneekin ideaalitavalla edellä mainitussa doktriinin linjauksessa.

Ydinasepelotteen keskeinen funktio on ensisijaisesti luoda (ydin)sotaa ehkäisevä vaikutus valtioidenvälisiin suhteisiin. Venäjän vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa sotaa ehkäisevä vaikutus on esitetty Venäjän sotilaspolitiikan strategisena perustehtävänä. Tältä osin vuosien 2010 ja 2014 doktriineissa esitellään, että

¹²⁷ Kremlin 31.12.2015, kohta 100.

¹²⁸ Kristensen et. al. 2015, 86.

¹²⁹ Kremlin 5.2.2010, kohta 22.

¹³⁰ Kremlin 26.12.2014, kohta 27.

”Venäjän federaation sotilaspolitiikan perustana on estää ydinaseilla käytävän samoin kuin minkä tahansa muun sotilaallisen konfliktin puhkeaminen.”¹³¹ (2014)

”Venäjän federaation tärkein tehtävä on estää ydinaseilla käytävän samoin kuin minkä tahansa muun sotilaallisen konfliktin puhkeaminen.”¹³² (2010)

Voidaan havaita, että doktriinien mukaan sotilaspolitiikan itsessään ymmärretään luovan pelotevaikutus, mikä kulminoituu ensisijaisesti ydinaseilla käytävien konfliktien ehkäisyyn. Sodan ehkäiseminen on näin ollen Venäjän sotilaspolitiikan perustehtävä. Sotaa ehkäisevä pelote ei näin ollen perustu ensisijaisesti ja ainoastaan ydinaseisiin, vaan ydinaseita kokonaisvaltaisemman asevoiman hyödyntämiseen. Tästä huolimatta ydinaseilla on doktriinien mukaan erityinen painoarvo, sillä ydinasepelotteen osalta vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa lausutaan yhtenevästi, että

”Ydinase tulee olemaan edelleen tärkeä tekijä estäessä ydinasekonfliktien ja konventionaalisiin aseisiin käytävien konfliktien puhkeamista (suursota, alueellinen sota).”¹³³

Suhteessa aiemmassa kappaleessa esitettyihin Venäjän turvallisuusstrategioiden näkemyksiin, sotilasdoktriinien substanssi ydinasepelotteesta ja ydinaseiden käyttöperiaatteista on luonteeltaan yksityiskohtaisempi ja monisanaisempi. Kohta ydinasepelotteesta pitää sisällään oletuksen ydinaseen menneestä, mutta myös tulevasta roolista ensisijaisesti sotien estäjänä, mikä välillisesti johdattelee lukijansa hyväksymään Venäjän ydinasepelotteen perustana olevan premissin ydinasepelotteen funktiosta: ydinasepelotteella luodaan suotava asioiden tila, toisin sanoen ehkäistään ydinaseilla ja tavanomaisella aseistuksella käytävä sota, jolloin sodaton tila, ts. rauha, voidaan ymmärtää konkreettisena tavoiteltavissa olevana arvona.

Huomionarvoinen tarkennus konfliktitilanteista, missä ydinaseiden käyttöä pyritään estämään, ts. ydinasepelotetta toimeenpanemaan, kohdistuu ensisijaisesti käsityksiin suursodasta ja alueellisesta sodasta. Suursota on Venäjän kategorisoima korkein konfliktia tai sotaa kuvaava doktriinin peruskäsite. Alueellinen sota taas on tätä alempi kategoria, minkä alle sijoittuu laskevassa järjestyksessä paikallinen sota, aseellinen konflikti, sotilaallinen konflikti, sotilaallinen uhka ja sotilaallinen vaara¹³⁴.

Suursodan ja alueellisen sodan mainitseminen doktriinissa ensisijaisina tilanteissa, joissa ydinaseiden käyttö tulee ehkäistä, ts. ydinasepelotetta toimeenpanna, heijastaa, vaikkei tätä yksimielisesti doktriinissa ilmaistakaan, että Venäjä ymmärtää doktriineissaan ydinaseiden käytön

---

¹³¹ Kremlin 26.12.2014, kohta 20.

¹³² Kremlin 5.2.2010, kohta 18.

¹³³ Kremlin 26.12.2014, kohta 16.

¹³⁴ Ibid. kohta 8 a-h. Kategoriamäärittelyistä ks. myös Kesseli 2016, 40–42.

riskin näissä mainituissa konfliktikategorioissa erityisen kohonneena¹³⁵. Alueellisen sodan kategoriassa sotaa käy kaksi tai useampi saman alueen valtiota, joilla on tärkeät sotilaspoliittiset tavoitteet, kun taas suursodan kontekstissa sotaa käyvät valtiokoalitiot tai suurvallat, joiden sotilaspoliittiset tavoitteet ovat äärimmäisyyksiin meneviä¹³⁶. Suursodan kontekstissa ydinaseiden käytön riski voidaan doktriinin mukaan ymmärtää jopa todennäköisenä, vaikkei tätäkään yksiselitteisesti lausuta. Väitettä tukee lausuma, jonka mukaan

”Suursota vaatii sodassa mukana olevan valtion kaikkien käytettävissä olevien materiaaliressurssien ja henkisten voimien liikekannallepanoa.”¹³⁷

Voidaan havaita, että ydinase on, kuten mainittua, keskeinen pelotteen toimeenpanija ja (ydinase)konfliktin ehkäisijä julkilausutussa doktriinissa ydinaseiden suunnitellun käytön osilta. Edellä mainittu vuosien 2010 ja 2014 doktriineissa yhtenevästi esitetty viittaus ydinaseista konfliktin ehkäisijänä on kuitenkin vuoteen 2014 tultaessa muuttunut niin, että vuoden 2014 doktriinista on poistettu vuoden 2010 doktriinissa vielä ilmenevä edellä mainittua kohtaa jatkava viite, jonka mukaan

”Ydinasevaltion olemassaoloa uhkaava konventionaalisiin aseihin käytävä sotilaallinen konflikti (suursota, alueellinen sota) voi johtaa sotilaallisen konfliktin laajenemiseen ydinasekonfliktiksi”.¹³⁸

Voidaan olettaa, että lausunnon poistaminen vuoden 2014 doktriinista heijastaa muutosta ydinasedoktriinissa vuosien 2010 ja 2014 välisenä aikana. Katri Pynnöniemi ja James Mashiri ovat esittäneet (2015) tulkinnan, jonka mukaan edellä mainitun vuoden 2010 doktriinissa ilmenevän monitulkinnallisen lisäyksen poistamisen vuoden 2014 doktriinista voidaan nähdä vahvistavan doktriinin pääsanomaa siltä osin, että Venäjä ymmärtää ydinaseet viimeisenä puolustuksellisenä vaihtoehtona, joita käytettäisiin ainoastaan Venäjän valtiollisen olemassaolon ollessa uhattuna. Venäjä on arvioinut, että vuoteen 2030 mennessä tavanomaisilla aseilla voidaan saavuttaa ydinaseita vastaava tuhovaikutus samalla tarkkuudella ja kauaskantoisuudella, mistä johtuen Venäjä on voinut esittää rajoituksia strategiseen iskukykyyn liittyen kehittäessään samanaikaisesti omia tavanomaisia valmiuksiaan.¹³⁹

Edellä esitetyn lainauksen poistamisen doktriinista voidaan katsoa toisin sanoen ilmentävän, ensinnä, tarvetta poistaa monitulkinnallisuus tilanteista, missä Venäjä voisi doktriininsa mukaisesti käyttää ydinaseita vastauksena tavanomaiseen voimaan, ja toiseksi, korostaa ydinaseita vastaavan

---

¹³⁵ Ks. myös Kesseli 2016, 41.

¹³⁶ Kremlin 26.12.2014, kohta 8 g-h.

¹³⁷ Ibid. kohta 8 h.

¹³⁸ Kremlin 5.2.2010, kohta 16.

¹³⁹ Pynnöniemi et al. 2015, 48.

tavanomaisen aseistuksen tulevaisuuden roolia, toisin sanoen täsmäaseita ja niiden merkitystä. Tavanomaisen aseistuksen roolin korostamisen ydinasepelotteen vaihtoehtona voidaankin olettaa olevan keskeinen ydinasepelotetta ja sen vaihtoehtoja koskeva retoriikassa ilmenevä osa-alue.

On selvää, että julkisissa turvallisuusstrategioissa ja sotilasdoktriineissa esitetyt viittaukset ydinasepelotteesta ja ydinaseiden käyttökynnyksestä eivät välttämättä sisällä merkittävää yhtymäpintaa Venäjän salaiseksi luokiteltuun operatiiviseen ydinasedoktriiniin¹⁴⁰. Venäjän vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa esiintyvä näkemys ydinaseen käyttökynnyksestä on kuitenkin ymmärretty kohonneena suhteessa aiempiin doktriineihin, joita analyysikappaleessa ei tutkielman aikarajauksen vuoksi tulla tarkemmin tarkastelemaan. Onkin arvioitu, että siirtymä ydinaseiden käyttökynnyksen kohoamiseen olisi ollut doktriineissa vain kosmeettinen, ja että todellinen sotilasdoktriinien kanssa samanaikaisesti julkaistu ja salaiseksi luokiteltu ydinasedoktriini sallisi tosielämässä sotilasdoktriineja huomattavasti kirjavamman lajitelman tilanteista, joissa ydinaseiden käyttö olisi tosiasiallisesti sallittua¹⁴¹. Viitteitä todellisen operatiivisen ja julkilausutun doktriinin välisistä eroista onkin mahdollisesti paikannettavissa ja pohdittavissa ydinasepelotetta koskevaa retoriikkaa tarkastelemalla.

Venäjän ydinasepelotteen ja ydinaseiden käyttökynnyksen strategisten asemien käsittely on tässä tutkielman analyysivaiheessa esitelty suhteellisen tiiviisti ja perusluontoisesti. Tutkielman ensisijaisen kohteen, edellä mainituista esitetyn retoriikan, ymmärtämisen kannalta strategisen viitekehyksen käsittely keskeisiltä osiltaan on kuitenkin relevanttia. Ydinaseiden roolin voidaan tiivistetysti katsoa korostuneen Venäjän strategisissa asiakirjoissa erityisesti Venäjän turvallisuusstrategian kontekstissa. Tästä huolimatta turvallisuusstrategiat korostavat Venäjän pyrkimystä ydinaseettoman maailman edesauttamiseen. Ydinaseiden käyttökynnystä tarkemmin määrittelevien Venäjän sotilasdoktriinien mukaan ydinaseita voidaan käyttää myös muissa tilanteissa kuin vastauksena Venäjään kohdistuvaan ydiniskuun, mutta tämä edellyttää merkittävää Venäjään kohdistuvaa ja sen valtiollisen olemassaolon uhkaavaa sotilaallista toimintaa. Huomionarvoista on myös, että sotilasdoktriinien mukaan Venäjän sotilaallisen toiminnan päämäärä

---

¹⁴⁰ Keskustelu julkilausuttujen (julkisten) ja operatiivisten (usein salaisten) strategioiden välisistä eroavaisuuksista on liitettävissä ns. strategisen kulttuurin teorian 1980 -luvulla kehittyneeseen toiseen sukupolveen, tunnetuimpana edustajanaan Bradley Klein. Teorian toisen sukupolven mukaan on olemassa valtava ero sen välillä, mitä johtajat ajattelevat tai sanovat tekevänsä sekä syvempien motiivien ohjaamalla johtajien toimeenpanemilla todellisilla teoilla. Strateginen kulttuuri toimii tällöin poliittisen vaikutusvallan tavoittelun välineenä. Sukupolven näkemyksen mukaan on olemassa kahdenlaisia strategioita, eli julkisia ja toteavia julkilausuttuja (declaratory) strategioita ja (usein salaisia) operatiivisia strategioita, joista ainoastaan jälkimmäiset reflektioivat päätösten tekijöiden spesifeitä todellisia intressejä ja toimintamalleja. Johnston 1995, 39–40. Ks. myös Klein 1988, 136; 139–140.

¹⁴¹ Colby 2016, 8.

on ensisijaisesti sodan ehkäiseminen, minkä kontekstissa Venäjä katsoo ydinaseiden olevan merkittävässä asemassa suhteessa tavanomaisempiin asekatgorioihin.

5. YDINASEPELOTE VENÄJÄN VALTIONPÄÄMIEHIEN TURVALLISUUSPOLIITTISESSA RETORIIKASSA 2008–2015

5.1. Ydinasepelotteen retoriikkaa Medvedevin kaudella

Presidentti Medvedevin presidenttikaudella (2008–2012) ilmennyt ydinasepelotetta koskeva retoriikka lisääntyi ja myös kärjistyi presidenttikauden loppua kohti siirryttäessä. Oletus ydinaseiden relevanssista Venäjän turvallisuuden takaajana oli Medvedevin kaudella kuitenkin yhtäjaksoista. Presidenttikautensa alkuvaiheessa Medvedev on esittänyt, kuten voidaan olettaa, ydinaseen Venäjän sotilaspolitiikan kannalta kriittisenä tekijänä. Tämä ilmenee esimerkiksi vuoden 2009 turvallisuusstrategiaan ja Venäjän GPV 2020 -asevarusteluohjelmaan viittaavassa Medvedevin toteamuksessa, jonka mukaan:

”Vuoteen 2020 mennessä meidän tulee taata ydinasepelotteemme kaikissa sotilaallisissa ja poliittisissa olosuhteissa, kuten myös uusien asejärjestelmien ja tiedustelunkeruun kokonaisvaltainen toteutuminen.”¹⁴²

Medvedev nojaa argumentoinnissaan vuoden 2009 turvallisuusstrategiaan ja Venäjän GPV 2020 -asevarusteluohjelmaan, joskin antaen sanallisesti turvallisuusstrategiaa laajemman merkityksen ydinasepelotteelle: ydinasepelote tulee voida taata kaikissa olosuhteissa. Syitä ydinasepelotteen relevanssille Medvedev taas esittää esimerkiksi lausunnossaan, jossa hän toteaa, että

”Keskustellessamme Euroopan turvallisuudesta, meidän tulee muistaa, että se [Euroopan turvallisuus] riippuu isoilta osin kansainvälisen tason keskeisten toimijoiden välisistä suhteista; suhteista niiden valtioiden välillä, millä on vahva ydinasekapasiteetti.”¹⁴³

Medvedevin puheesta liittyen ydinasekapasiteetin mahdollistamaan vaikutusvaltaan Euroopassa voidaan havaita, että puhujan perustaa argumenttinsa ensisijaisesti sille, että vahva ydinasekapasiteetti mahdollistaa yhä edelleen globaalia poliittista vaikutusvaltaa, tässä tapauksessa suhteessa Eurooppaan. Ydinasekapasiteetin vahvuus suhteessa vaikutusvaltaan erottuu tällöin eräänlaisena hierarkkisen arvon premissinä: argumentti rakennetaan toisin sanoen sen varaan, että yleisö on arvoiltaan vakuuttunut siitä, että ydinase on yhä nykypäivänä ”toimiva” kansainvälisen vaikutusvallan mahdollistaja suhteessa muihin poliittisen vaikutusvallan mahdollistaviin keinoihin.

---

¹⁴² Medvedev 26.9.2008.

¹⁴³ Medvedev 20.6.2009.

Keskeinen huomio, ja tavallaan myös ongelma, Medvedevin argumentoinnissa liittyy edellä mainitun hierarkkisen arvopremissin suhteeseen puheen yleisökäsitykseen. Edellä mainittu Euroopan turvallisuuden viittaava argumentti on suunnattu eurooppalaiselle yleisölle; Medvedev on esittänyt argumenttinsa keskustelutilaisuudessaan Hollannin pääministerin kanssa, mistä johtuen oletusarvoisesti puhe lienee suunnattu hollantilaiselle ja laajemmin eurooppalaiselle erityisyleisölle. Medvedevin asettama premissi on sinällään retorisesti huonosti valittu eurooppalaisen yleisön ominaispiirteet ja -intressit huomioiden, sillä eurooppalainen suhtautuminen ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen on kieltävämpää ja ydinaseet kyseenalaistavampaa suhteessa Venäjään. Medvedev pyrkii toisin sanoen vahvistamaan Venäjän vaikutusvaltaa tavalla, joka on Venäjälle ylipäätään mahdollinen, vaikkei valittu tapa olisikaan eurooppalaisittain oikeutettavissa oleva ja ”toimiva” vaihtoehto.

Hierarkkisen premissin taustalla olevaa ydinaseiden ”toimivuutta” ei retoriikkatutkimuksen tulkinnanvaraisen luonteen vuoksi voida luonnollisestikaan nähdä täysin totena tai epätotena, mutta peloteteoria ja tämän taustalla oleva poliittinen realismi tarjoaa kysymykseen yksiselitteisen vastauksen: ydinase (tai pikemmin lukuisat ydinaseet) on tehokas ja ensisijainen väline valtion valtataistelussa suhteessa toiseen, realismin kannattajan näkökulmasta mieluiten ydinaseettomaan toimijaan. Eurooppalaisten yksittäisvaltioiden hallussa olevien ydinaseiden suhteellinen vähäisyys, ydinaseiden irrallisuus laajemmista eurooppalaisista (turvallisuus)poliittisista instituutioista ja Venäjän etuasema ydinaseiden alalla huomioiden ei sinänsä ole yllättävää, että Medvedev ymmärtääkin yksipuolisesti ydinaseet keskeisenä poliittisen vaikutusvallan välineenä juuri suhteessa Eurooppaan.

Medvedev on myös katsonut ydinasepelotteella olevan merkittävää kosketuspintaa suhteessa Venäjän kansallisten intressien ylläpitoon. Medvedev on esittänyt, että

”Strateginen ydinasepelotteemme on erittäin tehokas keino kansallisten intressiemme suojelemisessa. Meidän ei tule yliarvioida sen keskeisyyttä, mutta ei myöskään aliarvioida sen meille antamia mahdollisuuksia ja vaikutusta globaaliin voiman tasapainoon”.¹⁴⁴

Medvedev esittää Venäjän strategisen ydinasepelotteen tehokkaana kansallisten intressien suojelun keinona. Myös tässä, kuten aiemmassa Eurooppa -esimerkissä, on havaittavissa ydinaseiden ja ydinasepelotteen selvä kansainvälispoliittinen ulottuvuus: Venäjä kokee kykynsä globaaliin voimatasapainoon vaikuttamiseksi keskeisenä kansallisena intressinään, mitä se katsoo ydinasepelotteen voivan tukea. Keskeinen huomio koskettaa Medvedevin lausunnon jälkimmäistä virkettä, jossa hän esittää ydinasepelotteen merkityksen yli- ja aliarvioimisen virhearviona.

---

¹⁴⁴ Medvedev 7.5.2010.

Huomioiden, että Venäjän vuoden 2009 turvallisuusstrategiassa ydinasepelotteelle annettu merkitys osana Venäjän laajempaa strategisen pelotteen määritelmää oli jokseenkin rajallinen (oletuksista poiketen), argumentti ydinaseiden merkityksen yli- ja aliarvioimisen virheellisyydestä sopii hyvin yhteen aiemmin esitellyn turvallisuusstrategian substanssin kanssa.

Medvedevin retorinen linja ymmärtää strateginen ydinasepelote tavallaan neutraalina, mutta silti kyseenalaistamattoman tärkeänä Venäjän kansallisiin intresseihin ja globaaliin voimatasapainoon vaikuttajana, ilmenee myös Medvedevin lausunnossa liittyen vuoden 2010 sotilasdoktriinin julkaisuun. Tämän kontekstissa Medvedev on ottanut kantaa ensisijaisesti Venäjän omien ydinasevalmiuksiensa ja pelotekapasiteettinsa strategiseen kehittämiseen. Medvedev toteaa, että

”Kuukausi sitten hyväksyin Venäjän uuden sotilasdoktriinin, mitä tällä hetkellä tarkastellaan kiivaasti kotimaassamme ja ulkomailla. Hyväksyin myös ydinasepelotettamme vuoteen 2020 linjaavan asiakirjan. Näiden asiakirjojen johdattelemana voimme esittää tiettyjä johtopäätöksiä. Ensinnä, meillä ei ole tarvetta lisätä ydinasepelotekapasiteettiamme, sillä näiden aseiden hallussapito itsessään säilyy määrittelevänä tekijänä Venäjän kyvyssä tavoitella itsenäistä politiikkaa kohdistuen suvereniteettiinsa, rauhan ylläpitämisen, sotilaallisten konfliktien ehkäisyyn ja myös konfliktinjälkeisissä tilanteissa auttamiseen.”¹⁴⁵

Mainittu lausunto huomioiden samankaltaisen ”neutraalin” retoriikkalinjan ydinasepelotteen suhteen voidaan katsoa jatkuneen myös vuoden 2010 sotilasdoktriinin myötä. Pelotekapasiteettia ei tarvitse asemäärällisesti suoranaisesti lisätä, vaan ydinaseiden olemassaolo ja hallussapito ylipäätään takaavat Venäjälle itsenäisen politiikan harjoittamisen kyvyn mainituilla osa-alueilla.

5.1.1. Ydinasepeloteretoriikka lisääntyy ja kärjistyy

Medvedevin ydinasepelotteen retorisen linjan tietynlainen neutraalius kohtasi kuitenkin muutoksensa viimeistään loppuvuonna 2011. Retorisen linjan muutos liittyy ensisijaisesti Venäjän suhtautumiseen Naton Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään, minkä suhteen Venäjä olikin Medvedevin lausuntoa edeltäen ainakin jossain määrin avarakatseisempi¹⁴⁶. Naton Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä päätettiin Naton Lissabonin huippukokouksessa vuonna 2010 ja käytännössä päätös koski laajan alueellisen ballististen ohjusten torjuntaan kykenevän puolustusjärjestelmän perustamisesta¹⁴⁷. Heinäkuussa 2016 järjestelmä oli osittain operatiivinen niin, että sen elementtejä oli levitettyä Turkkiin, Romaniaan, Saksaan ja Puolaan¹⁴⁸. Tietynlaisesta Venäjän alkuvaiheiden avarakatseisemmasta suhtautumisesta huolimatta ohjuspuolustusjärjestelmä on herättänyt vastustusta Venäjän poliittisessa johdossa, ja järjestelmään liittyvä retoriikka

---

¹⁴⁵ Medvedev 5.3.2010.

¹⁴⁶ Ks. esim. Medvedev 1.4.2009.

¹⁴⁷ Nato 2010.

¹⁴⁸ Nato 2016.

tutkimuksessa tarkasteltavana aikavälinä on muuttunut vuosien varrella kieltävämmäksi. Keskeiset syyt järjestelmän kieltämiselle Venäjän valtionpäämiehen retoriikassa ovat liittyneet järjestelmän suhteeseen ydinaseiden hyökkäyksellisiin kapasiteetteihin, molemminpuolisen pelotteen ylläpitoon ja kansainvälisen voimatasapainon järkkymiseen.

Venäjä on esittänyt monialaisesti olevansa huolestunut siitä, että Naton Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä voisi tulevaisuudessa aiheuttaa offensiivisten ominaisuuksiensa kautta uhkaa Venäjälle. Tähän liittyen Medvedev on todennut esimerkiksi, että

”Venäjä ei tunne oloaan turvalliseksi tilanteessa, missä sotilastukikohtia rakennetaan lisääntyvässä määrin sen ympärille ja missä on jatkuvasti enemmän ohjuksia ja ohjuspuolustusjärjestelmiä. [...] Kollegamme kysyvät minulta, että ’miksi olet huolissasi? Ei järjestelmä ole sinua vastaan’ - kuulemme tätä amerikkalaisilta ystävillemme ja Euroopasta jatkuvasti. Kuinka järjestelmä ei voi olla meitä vastaan, mikäli siellä on strategisten ydinjoukkojen kohteita ja tehtäviä ja tiedätte hyvin itsekin, missä kohteet ovat. Järjestelmä on yksiselitteisesti meitä vastaan, ei ole muuta tapaa ymmärtää tilannetta.”¹⁴⁹

”[...] Ohjuspuolustus linkittyy strategisiin ydinasejoukkoihin. Mitä tehokkaampi ohjuspuolustusjärjestelmä on, sitä vähemmän relevantti on toisen ydinasevoima. Näin ollen se häiritsee olemassa olevaa tasapainoa keskeisten ydinasevaltojen, erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen, välillä.”¹⁵⁰

”Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmää asennetaan parhaillaan Eurooppaan. Venäjä pitää itseään osana Eurooppaan eikä kukaan voi kiistää tätä. Emme halua tuntea yhtään vähempää turvaa johtuen ohjuspuolustusjärjestelmästä, mikä jossain vaiheessa pystyttäisiin muuntamaan osaksi strategisia ydinasejoukkoja. Olemme tehneet joitain tähän liittyviä aloitteita ja olemme avoinna yhteistyölle. [...] Meidän pitää huomioida ylipäätään maailman ydinasetilanne.”¹⁵¹

Esitetyissä Medvedevin lausunnoista tulee huomioida kolme todellisuuden rakennetta luovaa argumenttia, mitkä ovat ilmenneet tähän päivään saakka Venäjän tavassa argumentoida ohjuspuolustusjärjestelmää vastaan. Ensinnä, Medvedev argumentoi ohjuspuolustusjärjestelmän olevan yksiselitteisesti kohdistettu Venäjään. Argumentointia tukee se, että Medvedev pyrkii nojaamaan päättelyllään siihen, että kuulija tietää missä järjestelmän kohteet ovat, Venäjään viitaten. Kysymys koskettaa läheisesti peloteteoreettista näkemystä pelotteen toimijuuden tasoista ja pelotteen uskottavuudesta. Medvedev viittaa keskusteluihinsa läntisten kollegoidensa kanssa ja peloteteoriankin mukaisella tavalla keskusteluyhteyksissä on ollut valloillaan väärinymmärryksiä ja vääriä tapoja havainnoida toinen toistensa näkemyksiä. Uskottavuuden näkökulmasta Medvedev taas pitää lännen esittämää argumentointia epäluotettavana. Jervisin mukaan (1983) päätöksentekijät valtioissa usein huomioivat, että heidän vastatoimijoidensa liikkeiden ja käytöksen ymmärtäminen on vaikeaa, mutta samalla he virheellisesti mieltävät oman toimintansa yksiselitteisenä ja ongelmattomana erityisesti mikäli heidän oma politiikkansa ei ole

¹⁴⁹ Medvedev 12.9.2008.

¹⁵⁰ Medvedev 26.4.2010.

¹⁵¹ Medvedev, 26.1.2011.

ekspansionistista¹⁵². Huomioiden Medvedevin argumentointia edeltäneen Venäjän sotilaallisia keinoja korostaneen ulkopolitiikan esimerkiksi suhteessa Georgiaan ja lisääntyneeseen asevarusteluun, Medvedevin voidaan tavallaan katsoa olevan sokea omista toimistaan kansainvälisen turvallisuuden alalla.

Toiseksi, Medvedev pyrkii argumentoinnissaan hyödyntämään ydinasepelotteen logiikkaan perustuvaa premissiä siitä, että kapasiteettien lisääminen vähentää toisen, tässä Venäjän, ydinasevoimaa. Tämän tuloksena strateginen voimatasapaino Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä häiriintyy¹⁵³. Medvedev pyrkii toisin sanoen rationaalisesti ylläpitämään molemminpuolisen pelotteen kapasiteetteja yhdessä Yhdysvaltojen kanssa ja Venäjän joutumisen Yhdysvaltojen ja Naton dominoiman unilateraalien pelotteen kohteeksi.

Kolmanneksi, Medvedev pyrkii todellisuuden rakenteeseen perustuen esittämään Venäjän osana Eurooppaan ja vahventaa argumenttiaan toteamalla Venäjän kuulumisen olevan kiistaton. Argumentti on sinänsä tulkinnanvarainen, että vaikkakin Venäjä osittain tosiasiallisesti kuuluu Eurooppaan, katsontakannasta tosin riippuen, Medvedev ei huomio tosiasiallisten sosiaalisten ja kulttuurillisten erottavien tekijöiden painoarvoa, vaan esittää väitteensä ristiriidattomana ja yksiselitteisenä geopoliittisena tosiseikkana. Kyseessä on peräkkäisyysiteinen todellisuuden rakennetta kuvaava argumentointitapa, missä syynä on Venäjän kuulumien Eurooppaan ja seurauksena tästä heijastuva argumentti ohjuspuolustuksen aiheuttamasta ”vääryydestä” Venäjälle. Keskeistä on, että kaikki kolme kohtaa huomioiden, Venäjä katsoo oman ydinasepotentiaalinsa ja näin ollen myös ydinasepelotteensa haastetuksi ohjuspuolustusjärjestelmän aiheuttamana.

Venäjän vastatoimenpiteitä ja ohjuspuolustusjärjestelmän tuomitsemista käsittelevässä puheessaan Medvedev on 23.11.2011 todennut, että

”Venäjän suhteilla Yhdysvaltoihin ja Natoon ohjuspuolustusasiassa on pitkä ja monimutkainen historia. Presidentti Obaman esittäessä edeltäjänsä suunnitelmia Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä syyskuussa 2009, koimme tämän myönteisenä askeleena. Ratkaisu tasoitti tietä uudelle START -sopimukselle, missä esiintyy selvä linkki ohjuspuolustuksen ja strategisten aseiden välillä.

Myöhemmin Yhdysvallat kuitenkin aloitti uuden ohjuspuolustuksen suunnittelun, sisältäen järjestelmän rakentamisen vaiheittain. Tämä herättää huolta Venäjässä. Venäjä näkisi lopulta Yhdysvaltojen ohjuksia ja sotilaskapasiteetteja Venäjän rajojen ja aluevesien läheisyydessä.

[...]

Ainoa tavoitteemme oli säilyttää peruseriaattemme, jonka mukaan Eurooppa ei tarvitse uusia jakolinjoja, vaan pikemmin uuden yhteisen turvallisuuden ulkorajan sisältäen Venäjän tasa-arvoisen ja laillisen osallisuuden.

---

¹⁵² Jervis 1983, 131–132.

¹⁵³ Medvedevin näkemys voimatasapainon häiriytymisestä ilmenee myös lähteessä Medvedev 20.11.2010.

Ikävä kyllä, Yhdysvallat ja Naton kumppanit eivät osoittaneet riittävää halua tämän tavoittelemiseksi, [...] vaan ainoastaan toistavat, että järjestelmä ei ole meitä vastaan ja että meidän ei tarvitse olla huolissamme. Tämä on ylimpien viranomaisten näkemys, mutta lainsäätäjät joissain valtioissa avoimesti sanovat, että koko järjestelmä on Venäjää vastaan.”¹⁵⁴

Esitettyjä osia Medvedevin lausunnossa analysoidessa ensimmäinen huomio liittyy aiemminkin huomioituun näkemykseen Venäjän suhteesta ja vaikutusvaltapyrkimyksestä suhteessa Eurooppaan. Argumentti, jossa Medvedev vetoaa Euroopan uusiin Venäjän sisältäviin jakolinjoihin, on, ellei ristiriitainen, niin huonosti sopiva, suhteessa aiemmin esitettyyn argumentointiin, missä Medvedev tavallaan korosti välillisesti Venäjän vaikutusvallan Euroopassa olevan oikeutettua Venäjän vahvasta ydinasekapasiteetista johtuen. Eurooppalaisesta perspektiivistä tarkasteltuna argumentti uusien jakolinjojen välttämisestä Euroopassa ei ole sinänsä uskottava ja ”ostettavissa”, sillä miltei samanaikaisesti Venäjä on korostanut välillisesti asemaansa suhteessa Eurooppaan juuri omaa ydinasepelote politiikkaansa hyödyntäen eurooppalaisia arvoja ja näkemyksiä huomioimatta.

Esitetyle retoriselle ristiriidalle voidaan kuitenkin katsoa olevan syy. Puhuessaan Naton ohjuspuolustusjärjestelmän luomista jännitteistä ja jakolinjojen syntymisestä Euroopassa, Medvedev osoittaa puheensa venäläisille. Medvedev on esittänyt argumentoinnissaan Venäjän olevan yhteistyöhaluinen ja muutosvalmis, mutta samanaikaisesti yksiselitteisen tarkka omista kansallisista intresseistään. Edellä mainitut ovat tulkittavissa suotavaa asioiden tilaa määritteleviksi abstrakteiksi arvopremisseiksi. Argumentti olisi myös Venäjän rajojen ulkopuolella hyväksyttävissä, mikäli voitaisiin osoittaa Venäjän tosiasiallisesti olleen yhteistyöhaluinen ja muutosvalmis Medvedevin mainitsemien tavoin. Lienee kuitenkin yksiselitteistä ja ymmärrettävää, että venäläisille puhuessaan yleisöön vedotakseen Medvedevin käyttämä retoriikka sisältää juuri mainittuja ”pehmeitä” retorisia osa-alueita argumentoinnissaan saadakseen argumenttinsa ja näin ollen valitun politiikkalinjan Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä hyväksytyksi ja oikeutetuksi kotimaassaan.

Toinen keskeinen huomio liittyy ohjuspuolustusjärjestelmän ja Venäjän oman ydinasepelotteen väliseen suhteeseen. Tässä yhteydessä Medvedev on esittänyt, että

”Emme tule osallistumaan järjestelmään, mikä lyhyellä aikavälillä, seuraavan 6-8 vuoden aikana, voi heikentää pelotevalmiuksiamme. Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä on jo tuloillaan ja työ siihen liittyen on valitettavasti siirtymässä Puolaan, Turkkiin, Romaniaan ja Espanjaan. Olemme kohdanneet fait accompli -tilanteen.

[...]

Mikäli kumppanimme osoittavat rehellisesti ja vastuullisesti huomioivansa Venäjän legitiimit turvallisuusintressit, olen varma, että pääsemme sopimukseen. Jos meitä pyydetään ’yhteistyöhön’ tai, itse asiassa, toimimaan omien intressiemme vastaisesti, yhteisen

---

¹⁵⁴ Medvedev 23.11.2011. Tämän lisäksi Medvedev esittää puheessaan viisi eri toimenpidettä, jotka Venäjä suorittaa ohjuspuolustusjärjestelmän käyttöönotto vaiheiden edellyttämin tavoin.

neuvottelupohjan perustamisesta tulee vaikeaa. Sellaisessa tilanteessa olemme pakotettuja vastaamaan toisin tavoin. Tulemme päättämään toimenpiteistämme ohjuspuolustusjärjestelmän toimeenpanon jokaisen vaiheen tosiasiallisen kehityksen mukaan.”¹⁵⁵

Medvedev on asettanut argumentaationsa perustaksi todellisuutta koskevan premissin, luonteeltaan otaksuman, jonka mukaan ohjuspuolustusjärjestelmä tulee heikentämään Venäjän pelotevalmiuksia. Lienee yksiselitteistä, että offensiiviseksi muutettavissa olevan Venäjän rajojen läheisyydessä toimivan ohjusjärjestelmän luoma uhka on tehokas premissi venäläisille puhuttaessa osana pyrkimystä oikeuttaa argumentti ohjuspuolustusjärjestelmän epäedullisuudesta Venäjälle. Otaksumalla on näin ollen ainakin venäläiselle yleisölle puhuttaessa vahva perusta, vaikkei puhuja suoranaisesti viittaakaan esimerkiksi järjestelmän sisältämiin teknisiin tietoihin vahvistaakseen argumenttiaan. Toinen tärkeä huomio on, että Medvedev esittää retorisesti ohjuspuolustusjärjestelmän Venäjän oman ydinasepelotteen mitätöijänä ja tilanteena, mihin Venäjä on vastoin tahtoaan ajautunut.

Medvedevin lausunto Naton ohjuspuolustushankkeen vaikutuksesta ydinasepelotteeseen on johtanut myös muihin ydinasepelotetta koskeviin aiempaa näkemystä syventäviin lausuntoihin. Kautensa loppuvaiheilla Medvedev on esimerkiksi todennut, että

”Luotettavat sotilastekniset ja maantieteeseen perustuvat takuut siitä, että käyttöönotettu ohjuspuolustusjärjestelmä ei olisi suunnattu Venäjän ydinpelotejoukkoihin, ovat ensisijaisen tärkeitä valtiollemme. Ohjuspuolustusjoukot ja järjestelmän ylipäätään tulisi pitää sisällään esitetty tarkoitus kohdata mahdollisia ohjusuhkia Euroopan ulkopuolelta, ja korostan tätä kohtaa, Euroopan ulkopuolelta. Kukaan ei ole vielä selittänyt minulle selvästi, että miksi meidän tulisi uskoa eurooppalaisen ohjuspuolustusjärjestelmän olevan olematta suunnattu meihin. Päinvastoin, meille on aina kerrottu, että ’järjestelmä ei ole teitä varten, se ei ole teitä vastaan. Käyttäkää sitä kanssa’. Mutta kuinka me sitä käyttäisimme? Miten tahansa asiaa katsot, se kumoaa ydinasepariteetin. Voin sanoa suoraan, että ei väliä kuinka hyvät suhteeni kollegoideni kanssa ovat tai ei väliä kuinka syvät Venäjän suhteet Naton jäsenmaiden kanssa ovat, meillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin huomioda tämä ja vastata, mikäli olosuhteet sitä edellyttävät.”¹⁵⁶

”Tämä ei tarkoita yhteenoton alkua. Tämä tarkoittaa vain, että emme voi suhtautua välinpitämättömästi heidän suunnitelmiinsa, koska tämä vaikuttaa strategisiin intresseihimme. Tästä johtuen minun tuli antaa tämä lausunto. Jotkut ajattelevat, että se oli ylettömän kova, kun taas toiset sanovat sen olleen lausunto huomioiden ennakoituneen kauden, eikä voi johtaa mihinkään toimenpiteisiin. Molemmat nämä mielipiteet ovat virheellisiä.”¹⁵⁷

Lausunnossaan Medvedev vetoaa ensinnä turvatakuiden saamiseen siitä, että Venäjä ei ole ohjuspuolustusjärjestelmän kohde, mihin jo aiemmin viitattiin. Tämä ja lisäksi yleisön vakuuttaminen Naton ohjuspuolustusjärjestelmään liittyvästä epävarmuudesta ovat argumentin

---

¹⁵⁵ Medvedev 23.11.2011.

¹⁵⁶ Medvedev 23.3.2012.

¹⁵⁷ Medvedev 21.2.2012.

tavoitteita. Venäjä toisin sanoen haastaa läntisten kumppaniensa heille asettaman premissin ohjuspuolustusjärjestelmän käyttötarkoituksesta rakentaen oman argumenttinsa sen premissin varaan, että todellisuudessa Euroopan ulkopuolelta tulevaa uhkaa ei ole. Toinen keskeinen premissi, luonteeltaan yhtäläillä vähintään otaksuma, on ydinasepariteetin murtuminen. Premissinsä Medvedev esittää tässä vaiheessa vähintään vahvoina otaksumina. Premissit ovat toisaalta siinä mielessä muuttuneet, että Venäjä on todella aiemmin suhtautunut myöntyvämmiin Naton ohjuspuolustusjärjestelmään, mutta premissit ovat kumoutuneet ja siirtyneet korostamaan järjestelmän mukana tulevaa Venäjään kohdistuvaa ulkoista uhkaa ja ydinasepariteetin murtumista. Kuten argumentoinnilla yleensäkin, myös tässä ilmenee argumentoinnin lopullinen päämäärä: toiminta-alttiuden luominen, ts. Venäjän vastauksen ja oman vastapelotteen poliittinen oikeuttaminen.

Venäjän oma ydinasepelote tulee puhujan mukaan kyseenalaistetuilla tavoin haastetuksi Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmän myötä. Tämä toteutuu ensisijaisesti strategisen balanssin häiriintymisenä ja siinä, että Venäjän ydinasepelotekyky suhteessa toiseen, ts. ensisijaisesti Yhdysvaltoihin, heikentyisivät. Toinen keskeinen huomio liittyy siihen, että Eurooppa, mikä onkin saanut merkittävää painoarvoa osana Medvedevin argumentointia, voidaan ymmärtää Venäjän painopistealueena. Venäjän pyrkimys Eurooppaan vaikuttamiseen häiriintyisi, mikäli Venäjän omia intressejä häiritsevä järjestelmä otettaisiin käyttöön. Näin ollen Venäjä on jo Medvedevin kaudella tuominut ohjuspuolustusjärjestelmän ja sama tendenssi onkin jatkunut ja kärjistynyt myös myöhemmällä Vladimir Putinin aikakaudella.

5.1.2. START III osana ydinasepeloteretiikkaa

Medvedevin kaudella toinen keskeinen ydinasepelotetta koskeva osa-alue on liittynyt uuteen START III -sopimukseen. Keskeinen Venäjän ydinasepelotteeseen vaikuttanut poliittinen ilmiö retoriikan taustalla on ollut pyrkimys strategisten ydinaseiden vähentämiseen, mistä linjattiin strategisesti myös esitetyissä turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa. START III -sopimus on ollut merkittävä väylä tämän pyrkimyksen käytännöllisessä toteuttamisessa. Sopimus allekirjoitettiin Venäjän ja Yhdysvaltojen valtionpäämiehien toimesta 8.4.2010 ja se on ollut voimassa 5.2.2011 alkaen. Venäjä ratifioi sopimuksen 28.1.2011¹⁵⁸.

START III tiivistetysti pyrkii vähentämään ja rajoittamaan strategisia hyökkäyksellisiä ydinaseita. Seitsemän vuotta sopimuksen allekirjoituksen jälkeen sopimusosapuolilla on sopimuksen mukaan

---

¹⁵⁸ Ks. Kremlin 28.1.2011.

hallussaan korkeintaan 700 laukaisualustaa, ts. ydinkärkien kuljettamiseen pystyvää ohjusta tai pommikonetta ja korkeintaan 1550 strategista ydinkärkeä¹⁵⁹. Ydinaseiden rajoitteita ja asevalvontaa koskevien sopimusten perinteistä johtuen sopimus on koskenut ainoastaan strategisia ydinaseita kantojärjestelmineen eikä muita, esimerkiksi taktisia tai purkuprosesseissa olevia ydinaseita. On arvioitu, että näiden sopimusten kohdistaminen strategisista aseista poikkeaviin järjestelmiin olisi haastavaa ja edellyttäisi huomattavia lisäponnistuksia sopimusosapuolilta, vaikkakin START III -sopimuksen voidaan katsoa avanneen keskustelun myös taktisten ydinaseiden rajoittamisen kontekstissa.¹⁶⁰

Medvedevin kaudella START III -sopimukseen suhtauduttiin avoinmielisesti ennen sopimuksen allekirjoittamista, mutta myös sen jälkeen. Syytä on huomata, että strategisten ydinaseiden rajoittaminen tai niiden lukumäärällinen vähentyminen ei suoranaisesti tarkoita pelotteen relevanssin poistumista tai sen kynnyksen alentumista. Tässä kontekstissa ennen sopimuksen allekirjoittamista Medvedev onkin esittänyt, että

”Toinen asia on, että vaikka valmistaudumme ja allekirjoitamme tämän [vuoden 2010 START] sopimuksen, me myös jatkamme strategisten ydinasejoukkojemme kehittämistä, koska ne ovat välttämättömiä valtiomme puolustamiselle. Ymmärrämme tämän, kuten myös amerikkalaiset. Tämä on nykypäivänä kuin luonnonlaki. Tästä huolimatta emme tarkoita, ettemme voisi keskustella ydinaseettomasta maailmasta. Kyseessä on jalomielinen tavoite mihin meidän pitää pyrkiä, mutta meidän pitää tavoitella sitä asteittain.¹⁶¹”

”Olemme vähentäneet ydinasearsenaaliamme, mutta tällä ei voi olla vaikutusta taisteluvalmiuteemme nykyisen sopimuksen ja uuden [START III] sopimuksen, mikä tullaan ratifioimaan, viitekehyksessä. Strategisten ohjusjoukkojemme on ratkaisevan tärkeää olla täydessä taisteluvalmiudessa ja kykeneviä suorittamaan niille annettuja tehtäviä¹⁶².

”[START III sopimus] mahdollistaa kaikkien strategisten ydinasejoukkojemme modernisoinnin ja säilyvyytemme omavaraisena ydinasevaltiona. Mikä tahansa muu skenaario olisi ollut hyväksyttävissä.¹⁶³”

Ydinaseiden ja laukaisualustojen lukumääräisestä vähentämisestä huolimatta Venäjä tulee ymmärrettävästi jatkamaan strategisten ydinasejoukkojensa kehitystä. Retoriikallaan Medvedev osoittaa Venäjän tulevan pystyä täyttämään myös tulevaisuudessa yleiseltä, mutta myös välittömältä pelotteelta edellytetyn tunnusmerkistön: Venäjällä tulee olla kyky harkita intressiensä mukaista voimankäyttöä toista, nimetysti Yhdysvaltoja, vastaan. Venäjä ylläpitää omia asevoimiaan ja omaa kyvyn varoittaa vastatoimijaa olemaan käyttämättä voimaa¹⁶⁴. Venäjä ymmärtää molemminpuolisen

¹⁵⁹ Treaty Between the United States of America and the Russian Federation of Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms 2010, art. 2 (a); (b).

¹⁶⁰ Podvig 2010b.

¹⁶¹ Medvedev 24.12.2009.

¹⁶² Medvedev 22.6.2010.

¹⁶³ Medvedev 2.4.2010.

¹⁶⁴ Ks. suhteessa yleisen pelotteen kriteereihin: Morgan 1977, 40–41.

pelotteen logiikan START III -sopimuksen kontekstissa peloteteoriankin esittämin tavoin luonnonlakina, mutta samanaikaisesti allekirjoittaa pyrkimyksensä ydinaseettoman maailman edistämiseksi. Ydinaseettoman maailman edistämisen näkökulmasta START III tukee Venäjän turvallisuuspolitiikan strategisia tavoitteita.

Toinen keskeinen huomio yllämainittuun koskettaa Venäjän tiedostamaa vastavuoroisuutta pelotteen toimintaedellytyksenä. Tässä ja myös aiemmassa lainauksessa Medvedev suorasanaisesti viittaa Yhdysvaltoihin. Medvedev on lisäksi todennut ennen sopimusta että,

”Neuvostoliiton aikakaudella oli kestävä ajankausi kun Neuvostoliitto ratifioi näitä [ydinaseiden lukumäärälliseen vähentämiseen pyrkiviä] sopimuksia, mutta Yhdysvallat ei. Tässä on kysymys pariteetista mikä on näiden kahden valtion keskeisiä intressejä: joko me molemmat ratifioimme sopimuksen, mikä on mietitty läpikotaisin ja tosiasiallisesti reflektioimme ymmärryksemme tulevaisuuden strategisista ydinjoukoista, tai muuten tämä prosessi ei voi toteutua.”¹⁶⁵

Medvedevin argumentti edustaa todellisuuden rakennetta kuvaavaa argumentointitapaa ja edellyttää kuulijaltaan (rationaalisen) molemminpuolisen pelotteen logiikan hyväksymistä. Tämä heijastaa välillisesti myös sitä, että Venäjä tahtoo ylläpitää molemminpuolista pelotetta Yhdysvaltojen dominoivan unilateraalisen pelotteen sijaan. Medvedev toisin sanoen rakentaa argumenttinsa pelotteen logiikkaa kuvaavan peloteteorian näkökulmasta tosiasiallisen premissin varaan, jonka mukaan ydinpariteetin luoma (rationaalinen) molemminpuolinen pelote edellyttää vastavuoroisuutta ja ellei tätä tavoiteta, pelote on epävakaa ja vaarassa epäonnistua. Peloteteorian mukaan lausunto on toimiva esimerkki (rationaalisen) molemminpuolisen pelotteen vastavuoroisuuden edellytyksistä.

START III -sopimuksen ratifioimisen jälkeen kuva strategisista ydinaseista maailmassa oli Venäjän valtionpäämiehen näkemyksissä pääosin yllättävänkin optimistinen. Toisaalta retoriikasta heijastui myös huolia ensisijaisesti mainittuun ohjuspuolustusjärjestelmän liittyen. Medvedev on todennut, että

”Olen varma, että olemme kykeneviä löytämään toimintamallin, mikä mahdollistaa meidät välttelemään ajatusta ’voittajista’ ja ’häviäjistä’. Todisteena tästä ovat kokemuksemme uuden START -sopimuksen valmistelusta, mikä sisältää pariteetin ja tasa-arvoisen turvallisuuden periaatteet, kuten myös aiemmat sopimukset ohjuspuolustusjärjestelmästä.

Venäjä on avoin dialogille. Polku kohti käytännöllisen yhteistyön aloittamista tällä alueella alkaa luomalla selvä oikeudellinen viitekehys turvallisuuden ja stabiliteetin takaamiseksi, mutta ennen kaikkea antamalla takuut siitä, että Yhdysvaltojen ja Naton ohjuspuolustusjärjestelmä ei ole suunnattu Venäjän ydinpelotejoukkoja vastaan.”¹⁶⁶

Ydinasepelotteen näkökulmasta optimistinen suhtautuminen strategisten ydinaseiden vähentämiseen ei poista pelotteen tarkoituksenmukaisuutta. Tulee muistaa, että pelote on juuri yhteenoton

---

¹⁶⁵ Medvedev 16.1.2010.

¹⁶⁶ Medvedev 3.5.2012.

välttämistä edesauttava ”työkalupakki” huolimatta sen käyttämisestä ydinaseista ”työkaluinaan”. Lausunnossaan Medvedev rakentaa argumenttinsa saavutettuihin positiivisiin kokemuksiin yhteydessä START III -sopimuksen sisältämään pariteettiajatteluun ja näkemykseensä tasavertaisesta turvallisuusympäristöstä. Venäjälle on keskeistä, että se tulee strategisiin aseisiin perustuvan ydinasepelotteensa(kin) kontekstissa kohdelluksi tasavertaisena neuvottelukumppanina.

Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä on aiheuttanut Venäjälle ristiriitaisuutta START -sopimuksen kontekstissa. Venäjä on antanut yksipuolisen lisälausunnon START -sopimukseen liittyen, jonka mukaan

”START III -sopimus voi olla mahdollinen ja toteuttamiskelpoinen vain, mikäli Yhdysvallat pidättäytyy kehittämästä ohjuspuolustuskapasiteettejaan laadullisesti tai määrällisesti. Näin ollen sopimuksen artiklassa 14 viitatus poikkeukselliset [sopimuksen vetäytymisen mahdollistavat] olosuhteet sisältävät Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän tavalla, millä se olisi kykenevä uhkaamaan Venäjän federaation strategisia ydinjoukkoja.”¹⁶⁷

Venäjä on pyrkinyt yksipuolisesti ilmentämään huolensa ohjuspuolustusjärjestelmästä luomalla kansainvälisoikeudelliset olosuhteet sopimuksesta vetäytymiselle. Vetäytymisen mahdollistavien poikkeuksellisten olosuhteiden luonne on kuitenkin lausunnossa jätetty tulkinnanvaraiseksi. Lisälausunto sopimukseen on näin ollen luonteeltaan kvasilooginen: X tapahtuu, mikäli Y:n katsotaan täytyneen ja Venäjä voi tulkintansa mukaan katsoa Y:n olosuhteiden täytyneen oman intressiensä sanelemana. Tulkinnanvapaus on tässä yhteydessä mahdollistanut liikkumavaraa Venäjän oman strategisiin aseisiin perustuvan ydinasepelotteen kehittämiseksi olettaen, että Venäjän ensisijainen intressi ei kuitenkaan ole START III -sopimuksesta irtautuminen.

Lisälausunto START III -sopimukseen on heijastunut myös muuhun Medvedevin ydinaseretoriikkaan. Tästä voidaan nähdä esimerkkinä seuraava Medvedevin lausunto:

”Kun presidentti Obama ja minä allekirjoitimme uuden START -sopimuksen, olemme meidän olevan suhteellisessa pariteetissa, mahdollisesti tarpeessa tehdä pientä hienosäätöä molemmin puolin. Tämä on suhteellisen balansoitu tilanne, mikä luo tai tukee strategisen tasapainon mallia. Me ymmärrämme, että ytimessään ohjuspuolustus on strategisten ohjusjoukkojen jatke, mikä käyttää vain muita menetelmiä. Toisin sanoen, se pohjimmiltaan pyrkii kaatamaan tämän balanssin. Emme voi suhtautua välinpitämättömästi asiaan.”¹⁶⁸

Medvedev pyrkii noudattamaan rationaalisen molemminpuolisen pelotteen ideaalia vetoamalla pariteetin säilyttämiseen. Molemminpuolisessa pelotteessa molemmilla osapuolilla, niin Venäjällä kuin Yhdysvalloilla, tulisi säilyä tasavertainen ja merkittävä kapasiteetti vahingontuottoon. Keskeistä painoarvoa Medvedev argumentoinnissaan antaa ajatukselleen tasapuolisuudesta. Medvedev noudattaa sinänsä rationaalisen päätöksenteon ideaalia molemminpuolisen

---

¹⁶⁷ Kremlin 8.4.2010.

¹⁶⁸ Medvedev 21.2.2012.

pelotekapasiteetin tarvetta perustellessaan ja, kuten aiemmin esitetty, molemminpuolisen pelotteen yhteydessä ongelma rationaalisuudesta juontuu epätietoisuuteen toisen kapasiteeteista ja päämääristä. Tämä selittää Venäjän toimintaa niin sen antamassa lisälausunnossa kuin esitellyssä retoriikassa: Venäjä haluaa option lisätä omia vahvuuksiaan ja kyvyn jättäytyä sopimuksen ulkopuolelle, sillä epätietoisuus Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä voi heikentää Venäjän asemaa sen kansallisten intressien toteuttamisessa. Venäjä pyrkii säilyttämään molemminpuoliseen pelotteeseen kapasiteetin itsellään ja välttämään tilannetta, jossa pelote siirtyisi yksipuoliseksi Yhdysvaltojen dominoivaksi kyvyksi Venäjän kansainvälispoliittista vaikutusvaltaa heikentäen.

Lisälausunnossa ja siitä seuranneesta retoriikasta on näin ollen kysymys myös Yhdysvaltojen asettamasta ydinpelotteesta Venäjää kohtaan. Venäjän kokema pelko Yhdysvaltojen yksipuolisen pelotekyvyn lisääntymisestä perustuu ensisijaisesti Venäjän tulkitsemaan Yhdysvaltojen pyrkimykseen status quon haastamisesta. Kuten esitettyä, pelote toimii tilanteessa, jossa status quon haastamisen oletetut haitat ovat suuremmat kuin status quon hyväksyminen, ja Venäjä katsoo tähän vedoten ohjuspuolustusjärjestelmän haastavan Venäjän kapasiteettien vähentämisen kautta status quon.

Presidentti Medvedevin kauden käsittely päätetään Medvedevin kautensa loppuajankana esittämään lausuntoon ydinaseen ja ydinasepelotteen merkityksestä Venäjälle. Medvedev toteaa 21.2.2012, että

”Kiitos valtiomme ydinasekilven, olemme kykeneviä takaamaan kansallisen stabiliteetin, osallistumaan laaja-alaisen haasteiden selättämiseen ja tehokkaasti puolustamaan kansallisia intressejämme tällä hetkellä ja pitkällä aikavälillä.

Tästä johtuen valtio on kiinnittänyt huomiota ja tulee kiinnittämään erityistä huomiota intensiivisesti strategisiin ohjusjoukkoihin.”¹⁶⁹

Medvedevin kaudella ydinaseen ja sen mahdollistaman ydinasepelotteen on katsottu takaavan Venäjän monialaisen toiminnan kansainvälisten intressiensä puolustamisen yhteydessä. Puheessa luodaan odotus siitä, että strategisiin ydinaseisiin tullaan intensiivisesti kiinnittämään huomiota tulevaisuudessa. Ydinaseiden roolia tulevaisuudessa perustellaan tältä osin suotavaa asioiden tilaa koskevalla premissillä. Kansallisen stabiliteetin ylläpito ja kansallisten intressien puolustaminen ovat puheessa abstrakteja arvoja, joita konkreettisella arvolla, ensisijaisesti strategisten ohjusjoukkojen muodostamalla pelotteella, puolustetaan. Puheessa luodaan jatkumoa ydinaseiden ja pelotteen merkityksille tulevaa Vladimir Putinin kautta ajatellen.

Siinä missä ydinasepelotteen on katsottu aikaansaavan Venäjän kyvyn omien kansallisten intressiensä puolustukseksi, Medvedevin kaudella tosiasialliset käytännön tilanteet osoittivat vain

---

¹⁶⁹ Medvedev 21.2.2012.

marginaalisia ongelmia ydinaseiden kontekstissa. Käytäntö kulminoitui erityisesti kieltävään keskusteluun ohjuspuolustusjärjestelmästä, mutta ydinasepeloteretoriikka itsessään säilyi kuitenkin suhteellisen neutraalina. Retoriikka ydinaseisiin liittyvistä ”haasteista” puhumattakaan niiden käytöllä ”uhoamisesta” oli suhteellisen vähäistä, pois lukien vuoden 2011 lausunto ohjuspuolustusjärjestelmästä johtuvista Venäjän vastatoimenpiteistä. Alkavalla Vladimir Putinin kaudella ydinasepeloteretoriikka ja käytännön pelotetilanteet kuitenkin lisääntyivät.

5.2. Ydinasepelotteen retoriikkaa Putinin kaudella

Suhteessa Dmitri Medvedevin kauteen, presidentti Vladimir Putinin (edelleen käynnissä olevalla) presidenttikaudella (2012–) retoriikka ydinasepelotteesta on sekä lisääntynyt että myös kärjistynyt aiemmasta. Ensimmäisiä viitteitä muutoksesta kohti tapaa painottaa ydinasepelotetta poliittisen vallankäytön välineenä Putinin osalta onkin itse asiassa havaittavissa jo ennen varsinaista Putinin presidenttikauden alkamista. Putin esitti Venäjän pääministerinä toimiessaan näkemyksensä strategisen pelotteen merkityksestä ja kehitystarpeesta 20.2.2012 julkaistussa artikkelissaan. Artikkelissa todetaan, että

”Emme voi houkutella ketään olemalla itse heikkoja. Tästä johtuen emme tule missään olosuhteissa luovuttamaan strategista pelotekapasiteettiamme, vaan tulemme nimenomaan vahvistamaan sitä. Kyseessä on vahvuus, mikä salli suvereniteettimme säilymisen äärimmäisen vaikeina aikoinamme 1990 -luvulla, jolloin, suoraan sanottuna, meillä ei ollut mitään muutakaan keinoa.”¹⁷⁰

Samanaikaisesti presidenttinä toimineen Medvedevin retoriikkaan suhteutettuna pääministerinä vielä toiminut Putin on tavallaan jatkanut siitä, mihin Medvedev aiemman kappaleen viimeisessä lainauksessa jää: Putin korostaa strategisen pelotekapasiteetin kehitystarvetta. Argumentoinnin näkökulmasta Putinin artikkelissa noudatetaan ideaalitavalla todellisuuden rakennetta luovan argumentaation oppeja, sillä Putin esittää argumentaatiossaan selvän ennakkotapauksen, mihin hän nojaa päättelyssään. Putin hyödyntää esimerkkiä luomalla säännön, jonka mukaan ydinasepelote olisi 1990 -luvulla toiminut ainoana Venäjän suvereniteetin takaajana, mistä johtuen strategista pelotekapasiteettia ei voida nykypäivänäkään laiminlyödä. Väite perustuu tosiasialliseen ilmiöön. Tavallaan Putin hyödyntää argumentoinnissaan myös vastamallina, ts. pyrkimystensä vastakohtana, Venäjän 1990 -luvun alemmuustilaa. Painoarvon antaminen Venäjän strategiselle pelotekapasiteetille ydinaseiden muodossa on jatkunut artikkelissa esitetyin tavoin ja tavallaan myös voimistunut Putinin presidenttikauden aikana.

---

¹⁷⁰ Putin 20.2.2012.

Huolimatta tietynlaisesta Putinin kaudella tapahtuneesta suunnanmuutoksesta ja peloteretiikan lisääntymisestä, tietyt Medvedevin kauden yhteydessä käsitellyt ”peruslinjat” ovat kuitenkin myös Putinin retoriikasta löydettävissä. Myös Putinin kaudella Venäjän tapa rauhanomaisen kansainvälisen politiikan harjoittamiseen on ollut vahva retorinen tapa ydinaseiden ja strategisen pelotteen tarkastelun kontekstissa. Tämä on ilmentynyt Putinin toimesta esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Venäjä kannattaa yhdenmukaisesti kaikkien alueellisten ja kansainvälisten ongelmien ratkaisemista eksklusiivisesti rauhanomaisin, diplomaattisin keinoin. Mutta meidän pitää sanoa, kuten aiemmin, että sotilaallinen pelotteella on jatkuvasti erittäin tärkeä rooli.”¹⁷¹

Argumentointi rauhanomaisen kansainvälisen politiikan tavoittelusta on perusteltu, ja itse asiassa ainoa, rationaalisen valtionpäämiehen tapa ulkopoliittisten linjojensa luomiseksi. Putin huomioi yhtälailla sotilaallisen pelotteen merkityksen, mikä peloteteorian ja poliittisen realismin näkökulmista on yhtälailla johdonmukainen retorinen valinta, mikä tukee myös Venäjän turvallisuuspolitiikan strategisia linjoja. Medvedevin ja myös ydinaseita sekä ydinasepelotetta koskevien strategisten asiakirjojen viittaukset ydinaseiden merkityksestä ja pyrkimyksestä asteittain kohti ydinaseetonta maailmaa toistuvat Putinin esittäminä suhteellisen samankaltaisin perustein. Putin toteaa, että

”Tulen kertomaan keskeisistä suunnista, jotka liittyvät valtiollisen puolustuskapasiteetin takaamiseen. Kuten se liittyy tähän yleisöön ja tämän päivän paikkaamme, minun tulee ennen kaikkea nimetä ydinasetriadimme. Kuten tiedät, Venäjä ja Yhdysvallat ovat ainoat kaksi maailman valtiota, jotka hallitsevat niin sanottua ydinasetriadia, toisin sanoen ydinaseita kolmessa ympäristössä: maalla, merenpinnan alla ja ilmassa. Muilla ydinasevalloilla ei ole vastaavia triadeja.

Henkilökohtainen mielipiteeni on, että ihmiskunnan tulee jossain välissä irtautua ydinaseista. Mutta tällä hetkellä olemme kaukana tästä, huomioiden, että muillakin valtioilla Venäjän lisäksi on ydinaseita, monia niitä, ja ne eivät ole irtautumassa niistä aseellisen voiman muotona. Tällainen askel Venäjän federaatiolta nykyisissä olosuhteissa olisi erittäin outo liike, ja se voisi johtaa erittäin vakaviin seurauksiin valtiollemme ja kansalaisillemme. Täten yksi keskeinen toimialamme on kehittää asejärjestelmäkompleksiamme osana ydinaseteollisuuttamme.”¹⁷²

Putin korostaa Venäjän ja Yhdysvaltojen asemia maailmanpolitiikassa näiden hallitsemista ydinasetriadeista johtuen. Tässä toistuu Medvedevin esittämä näkemys hierarkkisesta arvopremissistä, jonka mukaan ydinaseet ovat edelleen toimiva kansainvälispoliittisen vallankäytön väline ja tehokkaampi suhteessa tiettyihin muihin välineisiin. Kuten Medvedev, myös Putin julkilausutusti katsoo ihmiskunnan tulevan pystyä irtautumaan ydinaseista, joskin Putin ottaa Medvedeviä vahvemman näkökulman siitä, miksi irtautumista ei vielä lähiaikoina tulla Venäjän

---

¹⁷¹ Putin 10.12.2013.

¹⁷² Putin 22.1.2014.

toimesta harkitsemaan: Venäjän irtisanoutuminen ydinaseista olisi ”outu liike”, jolla voisi olla vakavia seurauksia. Putinin argumentti pyrkii ensisijaisesti perustelemaan syitä sille, miksi Venäjän tulee kehittää asejärjestelmäkompleksinsa ydinaseulottuvuutta ja argumentti on luonteeltaan kvasilooginen: Putin hyväksyttää yleisöllään kvasiloogisena osana säännöt, joiden mukaan Venäjällä tulee olla ydinaseita, sillä niitä on myös muilla valtioilla, ja myös siksi, että aseista luopuminen johtaisi vakaviin seurauksiin Venäjälle.

Myös puhtaasti pelotetta koskeva retoriikka on lisääntynyt Putinin presidenttikaudella suhteessa aiempaan. Tämä on ilmennyt monella eri tavalla. Keskeinen huomio peloteretiikan lisääntymisestä koskettaa ensisijaisesti sitä, että pelotteesta itsestään on puhuttu Putinin toimesta huomattavasti enemmän kuin Medvedevin. Huomionarvoinen seikka on myös, että tilanteet, missä peloteretiikkaa on Venäjän presidentin toimesta käsitelty, ovat olleet toisinaan vähintäänkin yllättäviä. Esimerkkeinä näistä voidaan katsoa esimerkiksi seuraavat Putinin lausunnot:

”Teoria otti muotoaan ’kylmän sodan’ aikana - sitä kutsuttiin peloteteoriaksi. Tämä teoria ja käytännölliset toimenpiteet siitä pyrkivät estämään Neuvostoliiton kehityksen. Valitettavasti, nyt näemme saman asian tapahtuvan - peloteteorian jäänteet ilmenevät siellä ja täällä. Milloin tahansa Venäjä demonstroi mitä tahansa positiivista kehitystä, uuden voimakkaan toimijan ilmestyminen aiheuttaa huolia taloudessa, politiikassa ja turvallisuuden aloilla. Näemme yrityksiä pelottaa Venäjää siellä ja täällä.”¹⁷³

Vaikkei yllämainittu lausunto suoranaisesti heijasta mitään uutta Venäjän omasta ydinasepelotteesta ja sen toteutuksesta, lausunto on sinänsä huomattava, että Putin on ylipäättään vedonnut argumentoinnissaan pelotteen merkitykseen ja havainnollistanut sillä kokemaansa nykypäiväistä tapaa, jolla Venäjää on kansainvälisellä tasolla kohdeltu. Putin esittää toisin sanoen peloteteorian ja sen käytännön sovellukset todellisuuden rakennetta luovan argumenttinsa osa-alueena käyttäen ennakkotapauksena sitä, että peloteteorialla itsellään pyrittiin estämään Neuvostoliiton kehitys, minkä Putin katsoo tavallaan toistuvan edelleen nykypäivänä. Argumentoinnilla pyritään havainnollistamaan tapaa, jolla Venäjää kansainvälisellä tasolla nykypäivänä kohdellaan.

Tapa pelotteen ymmärtämiseen on Putinin argumentoinnissa tavallaan väärä ja, kuten varmasti myös Putin tietää, onnistuneessa pelotteessa on nimenomaan kyse rauhan ylläpitämisestä tietyin menetelmin eikä se ole niinkään lopulliselta päämäärältään offensiivinen tapa valtiolle intressiensä toteutukseen. Argumentti Venäjän kohtelusta nykypäivänä ei näin ollen ole sinällään onnistunut, sillä Putinin käyttämä esimerkki on perustellusti pelotteen logiikalla ja tarkoituksenmukaisuudella kyseenalaistettavissa. Toisaalta, vaihtoehtoista tulkintamallia edustaa näkemys, jonka mukaan Venäjän tapa sotilaallisen pelotteen ymmärtämiseen erityisesti Putinin kaudella, kuten aiemmissa

---

¹⁷³ Putin 10.2.2014.

strategiakappaleissa onkin esitetty, on hyvin laaja-alainen. Mielenkiintoinen huomio on myös, että Putin on esittänyt lausunnon Sochin talviolympialaisia käsittelevän julkisen neuvoston tilaisuudessa ja esittänyt näkemyksiään pelotteesta erityisyleisölle, jonka ei sinänsä olettaisi olevan ensimmäisenä kiinnostunut ainakaan sotilaalliseen pelotteeseen viittaavasta retoriikasta.

Toinen esitetystä Venäjän tavanomaisesta peloteretoriikasta ainakin kohdeyleisöltään merkittävästi eroava lausuma on Putinin ydinaseiden merkitystä korostava argumentti lastenleirillä vuonna 2014. Puheessaan Putin toteaa, että

”Meidän tulee, luonnollisesti, olla valmiita vastaamaan mihin tahansa Venäjään kohdistuvaan aggressioon. Kumppaneidemme, millainen tahansa tilanne heidän valtioissaan on ja millaisia ulkopoliittisia ideoita hyvänsä he seuraavat, tulee tietää, että on parempi olla ajautumatta mihinkään potentiaaliseen aseelliseen konfliktiin meitä vastaan. Onneksi tosin uskon, ettei kenelläkään nykypäivänä ole aikomuksia aloittaa laaja-alaista konfliktia Venäjää vastaan.

Haluan muistuttaa, että Venäjä on yksi maailman suurimmista ydinasevalloista. Nämä eivät ole vain sanoja - tämä on todellisuutta. Me vahvistamme ydinasepelotekapasiteettiamme ja kehitämme asevoimiamme. Asevoimastamme on tullut kompaktimpaa, tehokkaampaa ja lisääntyvässä määrin modernimpaa käytössä oleva aseistus huomioiden. Jatkamme tätä työtä lisätäksemme potentiaaliaamme ja jatkamme tätä työtä, emme uhataksomme muita, vaan tunteaksemme olomme turvalliseksi, taataksomme turvallisuutemme ja voidaksemme jatkaa taloudellisia ja sosiaalisia kehityssuunnitelmiamme.”¹⁷⁴

Presidentti Putinin puhe ilmentää tavan, millä Venäjä ymmärtää ydinaseiden vaikutuksen suhteessa Venäjän asemaan kansainvälisessä politiikassa: ydinase toimii kansainvälisen vaikutusvallan ja vallankäytön välineenä. Putin esittää näkökulmansa Venäjän asemasta todellisuuden rakennetta kuvaavan argumentoinnin menetelmiä hyödyntäen ja nojaa väitteessään ydinasepelotteen voimaan: Putin ei usko, että kenelläkään on aikomusta aloittaa konfliktia Venäjän kanssa, sillä Venäjä on yksi maailman suurimmista ydinasevaltioista. Putin tosin sanoen nojaa olemassa olevaan todellisuuden rakenteeseen siitä, että Venäjä on materiaalisesti toinen maailman johtavista ydinasevalloista (syy), minkä seurauksena Venäjän kanssa ei haluta aloittaa konfliktia. Argumenttinsa kyseenalaistamattomuuden lisäämiseksi Putin tarkentaa, että Venäjällä on pyrkimys edelleen kehittää ydinasepelotekapasiteettiaan ja asevoimiaan siksi, että Venäjä voisi tuntea olonsa turvalliseksi kansainvälisessä järjestelmässä. Viittaukset ovat yhteydessä ensisijaisesti asevarusteluohjelmiin, joiden retoriikkaa tarkastellaan alempana lisää.

Huomionarvoista ja mielenkiintoista on, kuten esitettyä, että puheensa Putin on esittänyt vuonna 2014 järjestetyssä Seligerin nuorisofoorumissa, kesäleirillä kymmenille tuhansille venäläisnuorille, mikä voidaan tässä yhteydessä ymmärtää eräänlaisena erityisyleisönä. Mainittu puhe kyseiselle yleisölle toisaalta tukee esimerkiksi Venäjän tavoittelemaa sotilaallis-patrioottisen koulutuksen

---

¹⁷⁴ Putin 29.8.2014.

lisäämistä, mistä näkökulmasta kesäleiriläisille suunnattu maininta ydinaseiden merkityksestä voidaan ymmärtää sinänsä turvallisuuspolitiikan strategisen osa-alueen toteuttamisena.

Alue, millä Putinin peräänkuuluttama ydinasepelotteen vahvistaminen on selvästi ilmennyt, on ollut mainittu ydinasepelotteen suhde Venäjän asevarusteluohjelmiin. Asevarusteluohjelmaan vuoteen 2020 saakka liittyvässä Putinin lausunnossa presidentti tarkastelee asevarusteluohjelmaa suhteesta Venäjän ydinasepelotteeseen seuraavasti:

”Nämä [strategiset ydinjoukot ja avaruuspuolustusjoukot] ovat erityisessä vastuussa Venäjän turvallisuuden takaamisessa. Ennen kaikkea, tämä koskettaa ydinaseita, mitkä säilyvät todellisena ja tärkeänä Venäjän suvereniteetin ja territoriaalisen ykseyden takaajana sekä ovat avainasemassa globaalin ja alueellisen tasapainon ja stabiliteetin tukemisessa.

Me emme tule osallistumaan minkäänlaiseen kilpavarusteluun, kuten olen useasti aiemmin sanonut, mutta ydinasepotentiaalimme ja avaruuspuolustusjärjestelmämme luotettavuuden ja tehokkuuden suhteen ei voi olla mitään epäilyksiä.”¹⁷⁵

Lainauksessa on huomioitava lähtökohta siitä, että Venäjän ydinasepelotteen on oltava uskottava. Tällöin asevarustelun taustalla oleva syy ei myöskään peloteteorian näkökulmasta ole lähtökohtaisesti välttämättä kilpavarustelu, vaan pyrkimys oman kapasiteetin vahvistamiseen ja peloteteoreettisesti molemminpuolisen pelotteen ylläpitoon. Venäjän omien strategisten aseiden ongelmakohdat ja erityisesti vanhentuneen kaluston lukumäärät huomioiden voidaankin katsoa, että kyseessä on peloteteoreettisesti nimenomaan molemminpuolisen pelotteen tukeminen. Uskottavuuden osalta Putin katsoo, ettei ydinaseiden ja niitä koskevien puolustusjärjestelmien tehokkuuden suhteen voi olla epäilyksiä, mikä yhtäläillä kuuluu keskeisenä osana onnistuneeseen pelotteeseen erityisesti sen uskottavuusedellytykset huomioiden. Aiemmat viittaukset painottavat uskottavuuteen liittyvien kysymysten lisäksi myös kysymystä yleisestä pelotteesta: lausunnoilla halutaan luoda tilanne, missä Venäjä on kykenevä ylläpitämään yleisen pelotteen edellytyksiä ja kehittämään yleiseltä pelotteelta odotettuja pelotevalmiuksiaan.

Putin on esittänyt samankaltaista argumentointia Venäjän asevarustelusta puhuessaan oman vaalikampanjansa vapaaehtoisille 10.12.2012, jolloin hän on todennut, että

”Meidän tulee jatkaa asevarusteluohjelmaamme. Huomattavia summia rahaa, 20 biljoonaa plus 3 biljoonaa ruplaa (700 miljardia Yhdysvaltojen dollaria) puolustusteollisuuteen, on korvamerkittynä varusteluohjelmaa varten. Tätä työtä tulee tehdä korkeimpien standardien mukaan. [Puolustus]teollisuuteemme käytettävät varat tulee käyttää tehokkaasti. Tiedämme omat prioriteettimme. Prioriteettejamme ovat ydinasepelotejoukot, tiedustelu ja kommunikaatio, ilma- ja avaruuspuolustus ja täsmäaseet. Nämä ovat kaikki prioriteettejamme ja työ näiden suhteen tulee viimeistellä ja tavoitteemme on saavutettava. Toinen asia on, että meidän tulee toimia nykyaikaisin tavoin. Olemme jatkuvasti tietoisia siitä, mitä sotilasalalla

---

¹⁷⁵ Putin 26.7.2012.

tapahtuu ja reagoimme täsmällisesti ja tarkasti muuttuviin tilanteisiin kotimaassamme ja maailmalla.”¹⁷⁶

Keskeinen huomio lausuntoihin ydinasepelotteen suhteesta asevarusteluohjelmaan liittyy aiemmassa lainauksessa yleisöön. Käytetty retoriikka, missä ydinasepelote nostetaan prioriteettilistalla ensimmäiseksi, suhteessa harjoitettua politiikkalinjaa kannattavaan erityisyleisöön heijastaa, ainakin pinnallisesti, laaja-alaista julkista hyväksyntää ja kannatusta ydinasepelotteen vahvistamiselle sen huikeista kustannuksista huolimatta. Se, että ydinasepelotteen vahvistaminen nauttii ilmeisillä tavoin julkista luottamusta, on sinänsä keskeinen löydös, mikä kuvastaa myös poliittisen eliitin ulkopuolista positiivista suhtautumista ydinasepelotteen asemaan Venäjän kansallisen turvallisuuden takaajana ja Venäjän kansallisten intressien toimeenpanijana.

5.2.1. Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä ydinasepeloteretoriikan osana

Viitekehys, missä Putinin aikana ydinasepelotteen käsittely on tosiasiallisesti lisääntynyt ja kärjistynyt, on mainittu Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä, jota myös Medvedev tarkasteli kriittisesti vuonna 2011 myös Venäjän vastatoimenpiteitä osoittaen. Putin on esittänyt laajasti näkemyksiään ohjuspuolustusjärjestelmästä liittyen itse järjestelmään, mutta myös yksittäisvaltoihin, joihin järjestelmän osa-alueita tulisi sijoitettaviksi. Putinin yleinen näkemys Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä Venäjän ydinasepelotteen haastajana on ilmennyt pelotteen kannalta yksiselitteisimmin seuraavissa Putinin esittämässä lausunnossa:

”Kysyttäessä sitä, muodostaako tämä [Naton ohjuspuolustusjärjestelmä] uhkaa Venäjälle vai ei, takaan, että Yhdysvaltojen turvallisuus- ja strategisten aseiden asiantuntijat ovat täysin tietoisia tämän muodostamasta uhasta Venäjän ydinkapasiteetille ja että koko järjestelmän tarkoitus on vähentää kaikkien valtioiden, pois lukien Yhdysvallat, ydinasekapasiteetti nollaan.

[...] Voin kertoa teille, asiantuntijoiden tietäessä, että ohjuspuolustusjärjestelmän sijaintipaikkoja voidaan tehokkaasti käyttää hyökkäyksellisten risteilyohjusjärjestelmien sijoituspaikkoina. Eikä tämä uhkaa meitä? Totta kai se uhkaa ja se itsessään muuttaa kansainvälisen turvallisuuden filosofiaa. Jos yksi valtio ajattelee, että se on luonut ohjuspuolustuskilven, mikä suojelee sitä iskuilta ja vastaiskuilta, sen kädet ovat vapaina käyttämään millaisia tahansa aseita se itse tahtoo ja tämä sekoittaa strategista balanssia.”¹⁷⁷

Ohjuspuolustusjärjestelmän keskeisin ongelma liittyy Putinin, kuten Medvedevinkin, mukaan strategisen voimatasapainon murtumiseen ja ydinasepelotteen logiikkaan. Näitä osa-alueita tarkasteltiin aiemmassa Medvedevin kappaleen käsittelyssä, joten tässä vaiheessa lienee riittävää todeta, että retorinen linja on tältä osin sinällään suhteellisen yhtenevää, joskin kärjistyneempää, suhteessa aiempaan.

---

¹⁷⁶ Putin 10.12.2012.

¹⁷⁷ Putin 22.10.2015.

Vaikkakin seuraavat argumentit ovat Putinin toimesta esitetty jo vuonna 2008, lienee näiden tarkastelu kronologisen järjestyksen sekoittamisen uhalla perusteltua, sillä lausunnoissa on havaittavissa tapa, mikä ilmentää Putinin skeptistä suhtautumistaan järjestelmään jo ensimmäisen kautensa loppuajoilta alkaen. Putin toteaa Venäjän ydinohjusten kohdistamisesta Tshekin tasavaltaan ohjuspuolustusjärjestelmästä johtuen, että

”Huomaa, missä tilanteessa olemme. Olen varma, että keskuudessamme on ihmisiä, jotka haluavat vedota demokratiaan ja vapauteen. Demokratia on universaali käsite eikä vain alueellinen. Mikäli valtio haluaa olla demokraattinen, sen tulee olla sitä kaikilla tasoilla, kotimaassaan ja kansainvälisesti. Mitä on demokratia? [...] Saamani tiedon mukaan valtaosa Tshekin kansalaisista ei ole tästä ajatuksesta [ohjuspuolustusjärjestelmästä] innoissaan. Yleisesikuntamme ja asiantuntijamme katsovat, että tämä järjestelmä luo uhan kansalliselle turvallisuudellemme. Jos järjestelmä perustetaan, olemme pakotettuja vastaamaan. Tässä tilanteessa olemme pakotettuja kohdistamaan ohjuksemme alueisiin, jotka luovat uhkaa. [...] Kukaan ei ole kysynyt tshekkien mielipidettä asiaan. Nämä asiat yksinkertaisesti päätettiin, siinä kaikki.”¹⁷⁸

Putin vetoaa lausunnossaan universaalina kokemaansa ajatukseen demokratiasta: Putinin näkemys ohjuspuolustusjärjestelmän sijoittamisesta Tshekkiin on epädemokraattinen ja näin ollen epäoikeutettu päätös. Näin ollen argumentaatiopremissi perustuu vahvasti suotavaa asioiden tilaa kuvaavaan arvopremissiin ja vaikka puhe onkin sinänsä suunnattu tshekkiyleisölle, yleisökäsitykseksi kuitenkin sisältyy, valittu premissikäsitys huomioiden, laajempi universaaliyleisö tai vähintäänkin transatlanttisista demokratioista koostuva erityisyleisö. Mikäli premissi demokratiasta katsotaan hyväksytyksi (Venäjän omat demokratiaongelmat unohtaen), argumentaatiotavalla Putin pyrkii noudattamaan todellisuuden rakennetta kuvaavan argumentaation oppeja. Putin perustaa argumenttinsa kollektiivisesti jaettuun abstraktiin premissiin, demokratiaan, ja vaikkakin tapa demokratian ymmärtämiseen ei ole tosiasiallisesti olekaan yksiselitteisen universaali, Putin kokee voivansa rakentaa peräkkäisyysiteisen argumentin kautta kausaalisuhteen siten, että demokratian toteutumattomuus (syy) johtaisi Venäjän kannalta edulliseen seuraukseen.

Putinin argumentointi on päämäärältään samansuuntaista kuin aiemmin esitetyt näkemykset Venäjän kokemista ohjuspuolustusjärjestelmän luomista uhkakuvista. On kuitenkin merkityksellistä, että pelote, minkä tässä kontekstissa voidaan katsoa täyttävän välittömän pelotteen tunnusmerkit, on suoranaisesti osoitettu tietyille eurooppalaiselle valtiotoimijalle tietyistä tämän suorittamista politiikkaratkaisuihin johtuen.

Uhka Venäjän ydinohjusten kohteeksi joutumisesta on koskettanut myös Puolaa. Tähän liittyen Putin toteaa, että

---

¹⁷⁸ Putin 14.2.2008.

”Mikäli tällaisia järjestelmiä [ohjuspuolustusjärjestelmän osia] sijoitetaan Puolan alueelle tai pyritään niillä neutralisoimaan oma ydinohjuspotentiaalimme, tämä sekoittaisi maailman strategisen balanssin ja olisi uhka kansalliselle turvallisuudellemme, eikä meillä olisi tällaisessa tilanteessa muuta vaihtoehtoa kuin suorittaa vastatoimenpiteitä, sisältäen mahdollisesti hyökkäyksellisten ohjusjärjestelmiemme kohdistamisen alueille, joista uhka meihin kohdistuu. [...] Toivon, että dialogimme näihin ongelmiin liittyen puolalaisten ja amerikkalaisten kollegoidemme kanssa olisi rakentavaa ja että voisimme ottaa huomioon toistemme huolet ja intressit¹⁷⁹”

Puheessaan Putin vetoaa ensisijaisesti strategisen balanssin murtumiseen, mikä tuli huomioiduksi jo Medvedevinkin esittämässä argumentoinnissa ohjuspuolustusjärjestelmää käsitellessä. Strategisen balanssin murtumisen yhteydessä käsitys premiseistä on helposti havainnollistettavissa. Strateginen balanssi tai voimatasapaino ovat sinänsä mittaamattomissa olevia, abstrakteja arvoja. Nämä saavat, kuten myös perelmanilainen retoriikka-analyysi katsoo, merkityksensä usein ainoastaan suhteessa konkreettiseen arvoon, mikä tässä yhteydessä ilmenee tosiasiallisina hyökkäykselliseksi muutettavan ohjuspuolustusjärjestelmän osina ja niiden suhteessa Venäjän ydinasevalmiuksiin. Venäjä kohdistaa näin ollen tarvittaessa peloteteoreettisen unilateraalien pelotteen mukaisesti omat ydinaseensa Puolaan strategisen balanssin säilyttämiseksi. Kyseessä on pyrkimys luoda Venäjälle mahdollisuus toteuttaa peloteteorian mukainen pelote rangaistuksen uhalla tilanteen niin vaatiessa.

Strategiseen balanssiin vetoavassa argumentoinnissa puheen voidaan katsoa sisältävän kvasiloogiseksi argumentoinniksi katsottavia osa-alueita. Kysymys liittyy ensisijaisesti siihen, että voidaanko strateginen balanssi katsoa tosiasiallisesti murtuneeksi Puolaan sijoitettavien ohjuspuolustusjärjestelmän elementtien myötä vai ei? Tulkinnanvaraisuus, mikä mainitusti on usein tyypillinen kiistakysymys kvasiloogisessa argumentoinnissa, korostuu jälleen. Toisaalta, strategisten ydinaseiden alalla strateginen balanssi perustuu tosiasiallisesti Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiin suhteisiin, eikä Puola sinänsä ydinaseettomana valtiona ole, Nato ja Yhdysvallat -myönteisyytensä pois lukien, muuten merkittävä uhka Venäjän ydinasepelotteelle. Näin ollen esitetyn Puolaan kohdistuvan välittömän unilateraalien pelotetilanteen perusta liittyykin ensisijaisesti suurvaltasuhteisiin Yhdysvaltojen/Naton ja Venäjän välillä. Yleisökäsityksen osilta Putin oletetusti kohdistaa lainauksessa puheensa sekä puolalaisille ja sen poliittisille päätöksentekijöille että Yhdysvalloille ja Natolle.

Putinin ohjuspuolustusjärjestelmää koskeva retoriikka on sittemmin viime vuosina ottanut suorasanaisemmin ja yksiselitteisemmin kantaa Yhdysvaltojen asemaan Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmän epäoikeutettuna kehittäjänä. Vaikka Yhdysvallat on luonnollisesti ollut

---

¹⁷⁹ Putin 14.2.2008.

jo alusta alkaen läsnä Venäjän esittämässä ohjuspuolustusjärjestelmän kieltävässä retoriikassa, kuten on voitu havaita, sanankäänteet ja retoriset keinot ovat muuttuneet luonteiltaan ”toruvista” kieltäviksi. Myöhempää retoriikkaa ohjuspuolustusjärjestelmään ja Yhdysvaltojen ydinaseiden läsnäoloon Euroopassa liittyen edustavat esimerkiksi seuraavat Putinin näkemykset, joiden mukaan

”Eurooppaan on sijoitettu nimenomaan Yhdysvaltojen taktisia ydinaseita eivätkä eurooppalaiset kontrolloi itse näitä aseita. On myös ohjuspuolustusjärjestelmä, mitä asennetaan parasta aikaa Euroopan periferioihin. Ne muodostavat toisen komponentin Yhdysvaltojen strategisista aseista.

Olemme useasti sanoneet, että nämä ohjusjärjestelmät muodostavat uhan meille, koska ne uhkaavat meidän ydinasekykyämme ja meidän tulee tehdä jonkinlaisia vastatoimenpiteitä. Edeltäjäni sanoi ensiksi, että yksi mahdollinen vastaus olisi asentaa Iskander -ohjusjärjestelmä Kaliningradin alueelle. Tässä ei ole mitään uutta. Mutta haluan huomioda, että me emme ole vielä tehneet tällaista päätöstä. Toivon, että tämä rauhoittaa kaikkia. Iskander -ohjukset eivät kuitenkaan ole ainoa tapa puolustuksessamme, eivätkä ainoa mahdollinen vastaus uhkiin, joita näemme ympärillämme. Ne ovat vain yksi mahdollinen vastaus, eivätkä varmastikaan kaikista tehokkain, vaikkakin omassa kategoriassaan ne ovat tehokkaimpia aseita koko maailmassa.”¹⁸⁰

Voidaan huomata, että Yhdysvaltojen vastuun käsittely sen Eurooppaan vaikuttamisen kontekstissa korostuu retoriikassa aiempaa vahvemmin. Ohjuspuolustusjärjestelmän rinnalle on nostettu myös taktiset ydinaseet, joiden läsnäoloa Euroopassa Venäjä ei salli. Peloteteoretisoinnin kannalta keskeistä on huomata maininta vastatoimenpiteistä, ts. Iskander -ohjusten sijoittamisesta Kaliningradiin ja siitä, että päätöstä näiden suhteen ei ollut vielä puhetta esitettäessä tehty. Sitten venäläisanalyytikot ovat tosin katsoneet, että taktisia Iskander-ohjuksia tullaan väistämättä sijoittamaan Kaliningradiin pysyvästi vuoteen 2019 mennessä¹⁸¹ ja ensimmäisiä Iskander -ohjuksia sijoitettiin alueelle jo 8.10.2016¹⁸². Menemättä näihin myös Suomen lähialueen turvallisuuskehityskeskusteluissa ilmenneisiin Iskander -ohjuksiin tarkemmin, niiden on katsottu olevan ohjuksia, joilla on täydennetty monialaisuudestaan johtuen sekä Venäjän tavanomaista asevalmiutta että ydinasepelotetta¹⁸³.

Vastaavaa argumentointia Iskander -ohjusten sijoittamisesta sivuttiin myös Medvedevin kaudella. Lyhykäisenä esimerkkinä tästä esiintyy vielä tässä vaiheessa mainittava Medvedevin näkemys vuodelta 2008, jonka mukaan

”Lisäksi, tulemme sijoittamaan Iskander -ohjuspuolustusjärjestelmän Kaliningradin alueelle ollaksemme tarvittaessa kykeneviä neutralisoimaan ohjuspuolustusjärjestelmän.”¹⁸⁴

---

¹⁸⁰ Putin 19.12.2013.

¹⁸¹ Reuters 23.6.2016.

¹⁸² Stratfor 8.10.2016.

¹⁸³ Forss 2012, 18.

¹⁸⁴ Medvedev 5.11.2008.

Peloteteorian näkökulmasta sekä Medvedevin että Putinin retoriikka Iskander -ohjusten sijoittamisesta Kaliningradiin mahdollistaisi Venäjälle pelotteen toiminnan (Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmän funktion) kiistämisen uhalla: taktisilla Iskander -ohjuksilla pyrittäisiin neutralisoimaan ohjuspuolustusjärjestelmän toimintaedellytykset mahdollistaen Venäjän strateginen iskukyky yli Euroopan.

Mielenkiintoinen Putinin todellisuuden rakennetta luova argumentointitapa on ollut retoriikka pyrkimyksenään oikeuttaa Venäjän näkökulmaa ohjuspuolustusjärjestelmään liittyen käsittelemällä Iranin roolia ohjuspuolustusjärjestelmän oletettuna kohteena. Putin toteaa, että

”Hetki sitten Yhdysvallat suoritti ensimmäisen testin Euroopassa ohjuspuolustusjärjestelmällään. Mitä se tarkoittaa? Se tarkoittaa, että olimme oikeassa neuvotellessamme amerikkalaisten kumppanimme kanssa. He yrittivät harhaanjohtaa meitä ja koko maailmaa. Suoraan sanottuna, he valehtelivat. Kyse ei ollut hypoteettisesta Iranin uhasta, mitä ei ikinä ollutkaan. Kyseessä oli yritys tuhota strateginen balanssi, muuttaa [sotilas]joukkojen balanssi heidän edukseen ei vain dominoidakseen, vaan saadakseen mahdollisuus sanella heidän tahtonsa kaikille. [...] Tämä on hyvin vaarallinen ja kaikille vahingollinen skenaario sisältäen, oman näkemykseni mukaan, myös Yhdysvallat.

Yhdysvallat yksipuolisesti irtautui [ABM] sopimuksesta. Olemme tänään ratkaisseet Iran -kysymyksen. Syy, minkä nojalla amerikkalaiset kumppanimme halusivat ohjuspuolustusjärjestelmän, on poissa. Olisi luonnollista olettaa, että myös ohjuspuolustusjärjestelmästä luovuttaisiin. Mitä on todella tapahtunut? Ei yhtään mitään -oikeastaan päinvastoin: kaikki [liittyen ohjuspuolustusjärjestelmään] vain jatkuu.”¹⁸⁵

Argumentoinnin tarkoituksena on ensisijaisesti tuomita ohjuspuolustusjärjestelmän kehityshanke Venäjän omalle pelotteelle epäedullisena ja sen haastavana puolustusjärjestelmänä. Putin viittaa Iran -kysymyksen ratkaisulla YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 2231(2015)¹⁸⁶, missä kansainvälinen yhteisö tuomitsee Iranin ydinase- ja ohjuskehityspyrkimykset. Iranin hankkeet ballistisissa aseissa ovat päätöslauselmasta huolimatta jatkuneet tähän päivään saakka. Iranin muodostaman ohjusuhan poistumiseen nojaava argumentointi voidaan tulkita suhteellisen naiivina tapana ohjuspuolustusjärjestelmän tuomitsemiseen, joskin sen Iranin muodostaman ohjusuhan retorinen arvo on suurissa määrin Venäjän edunmukainen, eikä näin ollen yllätyksellinen osa Putinin retoriikkaa. Kyseessä on todellisuuden rakennetta luova argumentointitapa, mikä on havaittavissa erityisesti Putinin luomasta säännöstä ja havainnosta, mihin hän argumenttinsa perustaa: Iranin ohjusuhan poistuminen vie relevanssin Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmältä.

Toinen tapa huomioida Yhdysvaltoja aiemmasta poikkeavalla tavalla on ollut Putinin pyrkimys huomioida retoriikassaan Yhdysvaltojen yksipuolista vuoden 2001 vetäytymistä ballistisia ohjuksia säätelevästä ABM (Anti-Ballistic Missile Treaty) -sopimuksesta, mihin jo aiemmassa

---

¹⁸⁵ Putin 22.10.2015.

¹⁸⁶ UNSC 2231 (2015).

lainauksessakin viitattiin. Vuonna 1972 allekirjoitetulla sopimuksella tiivistetysti ilmaistuna rajoitettiin Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton ohjuspuolustusjärjestelmiä ja näiden kehityshankkeita myös järjestelmien testaus kieltäen. Sopimus kuitenkin salli 100 maasta ammuttavaa torjuntaohjusta ja 15 laukaisualustaa per sopimusosapuoli¹⁸⁷. ABM -sopimukseen viittaaminen Venäjän valtionpäämiehen toimesta on ollut suhteellisen tuore ja vasta Putinin kaudella yleistynyt retorinen ilmiö. Putin on korostanut Yhdysvaltojen vetäytymistä ABM -sopimuksesta kieltävässä retoriikassaan liittyen Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään esimerkiksi toteamalla, että

”Kuka irtisanoutui yksipuolisesti ABM -sopimuksesta, yhdestä globaalin turvallisuuden kulmakivistä? Oliko se Venäjä? Ei, se ei ollut. Se oli Yhdysvallat, yksipuolisesti. He luovat meille uhkia, he sijoittavat strategisia ohjuspuolustusjärjestelmiään ei vain Alaskaan, vaan myös Eurooppaan - Romaniaan ja Puolaan, hyvin lähelle meitä. Te sanotte minulle, että me harjoitamme aggressiivista politiikkaa?”¹⁸⁸

Mainitun esimerkin yhteydessä tulee korostaa Putinin tapaa hyödyntää Yhdysvaltojen yksipuolista vetäytymistä ABM -sopimuksesta Venäjän oman ulkopolitiikan (tässä Krimin miehittämisen, ei ydinasepelotteen) oikeuttavana välineenä. Argumentointi on luonteeltaan kvasiloogista, sillä kokonaisargumentti, Venäjän ulkopolitiikan aggressiivisen luonteen kieltäminen, rakentuu ”pala kerrallaan” erillisväitteistä, toisin sanoen Yhdysvaltojen yksipuolisesta vetäytymisestä ABM -sopimuksesta ja Yhdysvaltojen tavasta luoda uusia Venäjään kohdistuvia uhkia.

Kuten todettua, tapa korostaa ABM -sopimuksen merkitystä on useasti Putinin retoriikassa ilmennyt osa-alue:

”Iranin muodostaman ydinohjushyökkäyksen uhan käyttäminen tekosyynä [ohjuspuolustusjärjestelmälle], kuten tiedämme, tuhosi modernin kansainvälisen turvallisuuden fundamentaalisen perustan, ABM -sopimuksen.”¹⁸⁹

”Haluan muistuttaa, että Yhdysvaltojen yksipuolinen irtisanoutuminen ABM -sopimuksesta kaatoi modernin kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän perustan.”¹⁹⁰

Huomionarvoinen seikka esitetyissä Yhdysvaltojen vetäytymistä koskevissa Putinin argumenteissa on tapa ymmärtää ABM -sopimus kansainvälisen turvallisuuden kulmakivenä. Argumentti on sinänsä helposti kuitenkin kiistettävissä, sillä Venäjän näkemys Yhdysvaltojen vetäytymisestä ABM -sopimuksesta ei ole aiemmin ilmennyt Putinin esittämällä tavalla. Vaikkei seuraava lainaus suoranaisesti tutkielmassa käsiteltävään aikaväliin lukeudukaan, heijastaa se hyvin, sanotaan, suhteellisen merkittävää linjausmuutosta suhteessa aiempaan Venäjän tapaan suhtautua

---

¹⁸⁷ Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems, artikla 3 (a);(b).

¹⁸⁸ Putin 18.12.2014.

¹⁸⁹ Putin 22.10.2015. Vastaavaa argumentointia Iranin käyttämisestä tekosyynä löydettävissä lähteessä Putin 10.11.2015.

¹⁹⁰ Putin 26.3.2015.

Yhdysvaltojen yksipuoliseen vetäytymiseen. Välittömästi Yhdysvaltojen vetäytymisen tultua julki, 13.12.2001, Putin on todennut, että

”Kuten tiedetään, Venäjä, kuten Yhdysvallat, ja toisin kuin muut ydinasevaltiot, ovat jo pitkään omanneet tehokkaan ohjuspuolustuksen läpäisevän järjestelmän. Näin ollen voin sanoa täydellä luottamuksella, että Yhdysvaltojen presidentin tekemä päätös ei aiheuta uhkaa Venäjän federaation kansalliselle turvallisuudelle.¹⁹¹”

Vuoden 2001 lausunnon ulosanti on sinällään ristiriitaista suhteessa aiemmin esitettyihin lainauksiin. Toisaalta, vuoden 2001 lausunnon ei kuitenkaan voida yksiselitteisesti katsoa olevan totaalinen muutos Venäjän suhtautumisessa, sillä tuolloin Putin on suoranaisesti retoriikassaan lausunut siitä, että ABM -sopimuksesta vetäytyminen ei aiheuta uhkaa Venäjälle. Putin ei suoranaisesti myöhemmässäkään retoriikassaan lausu Yhdysvaltojen irtautumisen ABM -sopimuksesta aiheuttavan Venäjälle uhkia, vaan pikemmin vetoaa vetäytymisen aiheuttaneen kansainvälisen turvallisuuden kentän fundamentaalisen perustan murtumisen. Ongelma retoriikassa onkin kysymys siitä, että mikä näiden kahden, Venäjän kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan uhan ja kansainvälisen stabiliteetin murtumisen, välinen ero strategisten ydinaseiden kontekstissa tosiasiallisesti on? Rakenteellisesti tarkasteltuna eroa ei välttämättä voida katsoa olevan, sillä ydinaseiden alalla strateginen stabiliteetti ydinaseiden alalla perustuu, kuten todettua, kärjistetysti kahden valtion, Venäjän ja Yhdysvaltojen, kansallisia turvallisuuksia sääteleviin intresseihin. Tällöin, toisin sanoen, strategisen stabiliteetin järkkäytyminen ja ydinasesuurvallan, toisin sanoen Venäjän tai Yhdysvaltojen, kansalliseen turvallisuuteen kohdistuva uhka (ja vastavuoroisesti toisen aseman kohoaminen) ovat tavallaan toinen toistaan vastaavia ilmiötä. Tämä yhteys vie samanaikaisesti perustaa Putinin argumentilta.

Tiivistettynä Yhdysvaltojen yksipuolisen vetäytymisen ABM -sopimuksesta voidaan katsoa, ensinnä, nousseen tosiasiallisesti esiin vasta Putinin harjoittaman ydinaseretoriikan aikana, ja toiseksi, toimivan ensisijaisesti Venäjän omia politiikkalinjoja oikeuttavana suhteellisen kärjistyneenä retoriikkavalintana. Erityistä huomiota tulee antaa sille, että ABM -sopimuksesta vetäytymisen jälkeen 9/11 -iskujen jälkeisessä maailmassa Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden optimismi loi Venäjälle syyn nähdä Yhdysvaltojen yksipuolinen vetäytyminen sallittavampana. Sallivampaan suhtautumiseen 2000 -luvun alussa vaikutti myös Venäjän oma sotilaallisten rakenteiden heikkous, mutta tästä huolimatta vahvuus ydinaseiden alalla. Peloteteorian näkökulmasta kysymys ABM -sopimuksen relevanssista voidaan tulkita niin, että ohjuspuolustusjärjestelmän kiistävän sopimuksen kumoutuminen on mahdollistanut toiselle osapuolelle, Yhdysvalloille, kansainvälisoikeudellisen viitekehyksen puuttuessa mahdollisuuden

---

¹⁹¹ Putin 13.12.2001.

vahvistaa omaa yksipuolista pelotettaan yli toisen, mikä molemminpuolisen pelotteen näkökulmasta on ollut Venäjän näkökulmissa sille epäedullista.

Syy, miksi Venäjä on argumentoinnillaan sopimuksen relevanssia vasta jälkikäteen korostanut, perustuneekin oletettavasti Venäjän ja Yhdysvaltojen ydinasekeskustelusta riippumattoman bilateraalin politiikan heikentymiseen. Kahdenvälisiä ristiriitoja on alettu ratkomaan Yhdysvaltojen aiheuttamaa Venäjän molemminpuolisen peloteintressin ylläpitopyrkimystä väheksymällä pyrkien unohtamaan, tai pikemmin unohduttamaan, että Venäjä oli itse asiassa suhteellisen hyväksyvä Yhdysvaltojen ABM -sopimuksesta vetäytymisestä sen tosiasiallisesti tapahtuessa. Yhdysvaltojen vetäytymistä käsittelevä Putinin retoriikka ei näin ollen ole kvasiloogisilta osiltaan täysin oikeutettavissa.

Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmän ja ABM -sopimuksen tarkastelu lienee johdonmukaista päättää kronologisesti tutkimuksessa tarkasteltavan ajanjakson loppupäässä, lokakuussa 2015, Putinin esittämään lausuntoon. Putin toteaa, että

”[Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmästä johtuen] ydinasepelote menetti merkitystään. Jotkut todennäköisesti harhaluuloisesti olettivat, että jonkin toimijan voitto maailmankonfliktissa oli uudelleen mahdollinen - ilman peruttamattomia, hyväksymättömiä, kuten asiantuntijat sanovat, seurauksia voittajalle, jos sellaista ikinä edes olisi.”¹⁹²

Argumentointi ydinasepelotteen merkityksen alenemisesta on mielenkiintoinen, sillä Putinin esittämistä syistä johtuen pelotteen merkityksen voidaan toisaalta nähdä ohjuspuolustusjärjestelmän kontekstissa päinvastoin ainoastaan nousseen: pelotteen järkkyyessä Venäjä on osoittanut voitonsa tehdä vastatoimenpiteitä, jolloin pelotteen merkitys ei suinkaan ole laskenut, vaan siitä on tullut entistä relevantimpaa. Venäjän pyrkimyksenä on ollut molemminpuolisen (rationaalisen) pelotekapasiteetin ylläpito, minkä toteuttamiseksi Venäjä on edustajansa retoriikan mukaan ollut pakotettu suorittamaan vastavuoroisia toimenpiteitä. Väite ydinasepelotteen merkityksen alentumisesta on voinut yhtälailla olla retorinen pyrkimys oman politiikan oikeutukseen huomioiden Venäjän itsensä harjoittama pelotepolitiikka: Venäjän sotilaallinen vahvistuminen ja sen mahdollistamat resurssit ovat luoneet sille aiempaa enemmän liikkumavaraa kansallisten intressiensä ajamiseen ja ohjuspuolustusjärjestelmä on ollut tästä kehityksestä johtuen myös retorisesti helpommin tuomittavissa. Ei olisikaan yllättävää, jos toteamus pelotteen merkityksen laskemisesta olisikin ensisijaisesti vain retorinen väylä Venäjän oman pelotepolitiikan toteuttamiseen.

---

¹⁹² Putin 22.10.2015.

5.2.2. Uudet uhkat ja keinot ydinasepeloteretoriikassa

Keskeinen Venäjän ydinasepeloteretoriikkaan vaikuttanut ilmiö Putinin kaudella on ollut uusien ensisijaisesti asetekniikan kehityksen aiheuttamien ja mahdollistamien uhkien sekä keinojen käsittely suhteessa ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen. Ydinasepelotteen ymmärtäminen on, kuten termistä voidaan päätellä, ollut ominaista nimenomaan ydinaseita käsittelevän pelotteen kontekstissa. Ydinaseilla onkin kylmän sodan peloteaikakaudesta alkaen ollut vakiintunut asema suhteessa yleiseen käsitykseen pelotteesta suurvaltojen kansallisen turvallisuuden kontekstissa ja ydinaseet on pääsääntöisesti kategorisoitu omaksi aseluokakseen tuho- ja ympäristövaikutuksista aiheutuvista poikkeuslaatuisista seurauksista johtuen. Pelotteen edellyttämänä, kuten myös pragmaattisesti ajateltuna, ydinaseet ovat asekatgoria, jonka käyttöön ei tulisi missään poliittisissa olosuhteissa sortua.

Venäjän ja ensisijaisesti Putinin retoriikka on osoittanut viitteitä siitä, että ydinasepelote saattaa tulla haastetuksi teknisen kehityksen mahdollistamien uusien asejärjestelmien kehityksen myötä lähitulevaisuudessa. Putin on tämän osilta argumentoinut kautensa alkuaikana, että

”On selvää, että ydinasepelote tulee säilyttämään johtavan asemansa ja tärkeytensä Venäjän asevoimien rakenteessa, ainakin kunnes kehitämme uusia asejärjestelmiä, uuden sukupolven hyökkäysjärjestelmiä, sisältäen täsmäaseet. Nämä asejärjestelmät, kuten olen sanonut, ovat kykeneviä saavuttamaan taistelun päämäärät tavoilla, mitkä ovat verrattavissa nykyisten ydinasepelotejoukkojen rooliin.”¹⁹³

Ydinasepelotteen asema pelotteen takaajana on Putinin toimesta selvä, mutta hän myös katsoo tämän muutoksen mahdollisena uusien asejärjestelmien myötä. Kyseessä on sinänsä merkittävä retorinen valinta ja löydös, joka perustuu kansainväliseen kehitykseen, mutta haastaa koko atomi- ja ydinaseaikakausilla vallinneen logiikan ydinasepelotteesta. Keskeistä on, että Putin mainitsee täsmäaseet ja sen, että niillä voidaan saavuttaa ydinaseita vastaava hyöty suhteessa päämääriin. Uudet asejärjestelmät ovat kuitenkin aiheuttaneet mahdollisuuksiensa lisäksi myös huolta Venäjällä. Tältä osin Putin onkin esittänyt, että

”Uusien asejärjestelmien kehittäminen, kuten matalan latauksen ydinaseet, strategiset ohjukset ja yllänsäiset täsmäasejärjestelmät tarkkoihin pitkänmatkan iskuihin myös herättävät huolta.

[...]

Ymmärrämme tämän hyvin tarkasti ja tässä kontekstissa me tiedämme täysin mitä meidän tulee tehdä. Kukaan ei voi nauttia illuusioista tavoittaa sotilaallista ylemmyyttä Venäjän yli; emme ikinä tule sallimaan sitä. Venäjän tulee vastata kaikkiin näihin haasteisiin, sekä poliittisiin että teknologisiin. Meillä on kaikki tarvitsemamme tehdäksemme niin.”¹⁹⁴

---

¹⁹³ Putin 20.2.2012.

¹⁹⁴ Putin 12.12.2013.

Argumentoinnissa keskeinen yksityiskohta heijastaa Venäjän yksiselitteistä suhtautumista omien sotilaallisten kykyjensä ylläpitoon. Venäjä ei tule sallimaan tilannetta, missä sen kapasiteetit alittaisivat haastajiensa vastaavat, myöskään täsmäaseiden alalla. Voidaankin vetää johtopäätös, että Venäjä on sinällään valmis harkitsemaan varsinaisen ydinasepelotteen merkityksen laskemista olettaen, että täsmäaseet tulevat ydinaseiden merkitystä tulevaisuudessa globaalilla tasolla vähentämään. Toisaalta, Venäjä itsessään on merkittävä suunnannäyttävä siinä, millainen asema erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen välisellä molemminpuolisella ydinasepelotteella tulee tulevaisuudessa olemaan. Venäjän asejärjestelmäkehityksen kapasiteetit, huolimatta sen 2000 - luvulta alkaneesta talouskasvusta, ovat kuitenkin asetekniikan kehityksessä edelleen nykypäivänä tosiasiallisesti rajatut. Onkin syytä epäillä, että kalliiden täsmäaseiden ja muiden uusien asejärjestelmien kehittämisen tai tavanomaisen ydinasepelotteen ylläpidon väliltä valittaessa Venäjä valitsisi totutusti ydinasepelotteen, johon Venäjä käytännössä, kuten Putin asian aiemmin ilmaisi, luotti esimerkiksi kylmän sodan päättymisen jälkeisen aikakauden ajan ennen taloudellisen nousunsa alkamista.

Täsmäaseet ja täsmäasejärjestelmät ovat olleet useassa kontekstissa esiinnoussut ilmiö retoriikassa suhteessa ydinaseisiin. Argumentointi on Venäjän toimesta viety niin pitkälle, että aseita on jo suorasti ja epäsuorasti verrattu ydinaseisiin niillä saavutettavan hyödyn kontekstissa.

”Näemme, että maailmalla tehdään töitä iskukyvyllään strategisia ydinaseita lähellä olevien tavanomaisten täsmäasejärjestelmien kehittämiseksi. Valtiot, jotka omaavat tällaisia aseita, merkittävästi lisäävät hyökkäyksellisiä kapasiteettejaan.”¹⁹⁵

”Moderneissa täsmäaseissa yhdistyy tiedustelu, ohjaus, [aseiden] kanto- ja tuhojärjestelmät, joiden yhdistelmä tekee niistä erittäin tehokkaita. Tarkkuuden ja voiman taso nykypäiväisissä täsmäaseissa tekee niistä perustavanlaatuisen vaihtoehdon ydinaseille. Joiltain osiltaan ne ovat yksinkertaisesti vastaavia ydinaseisiin teho vaikutukseltaan.”¹⁹⁶

”Tänä päivänä useat täsmäaseet ovat kapasiteeteiltaan jo lähellä joukkotuhoaseita ja ydinaseet hylättäessä tai ydinpotentiaalin merkittävästi vähentyessä valtiot, jotka ovat johtavassa asemassa täsmäaseiden luomisessa ja tuottamisessa omaavat selvän sotilaallisen edun.”¹⁹⁷

Argumentointi täsmäaseiden mahdollisista vaikutuksesta Venäjän ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen perustuu todellisuuden rakenteeseen ja sen rinnakuussiteiseen argumentointitapaan, jossa täsmäaseet pyritään rinnastamaan ydinaseisiin ja niillä saavutettaviin kapasiteetteihin. Argumentointi käsittää todellisuuden eri (konkreettisten) rakenteiden välisiä suhteita eri asejärjestelmien välisiltä osilta ja puhuja nojaa tiedostettuun ja jaettuun todellisuuden rakenteeseen siitä, että täsmäaseilla on tosiasiallisesti onnistuttu viimeisinä vuosikymmeninä

---

¹⁹⁵ Putin 19.6.2013.

¹⁹⁶ Putin 29.11.2013.

¹⁹⁷ Putin 24.10.2014

saavuttamaan ennennäkemättömiä etuja suhteessa tavanomaisiin ja perinteisiin asejärjestelmiin. Kehitys on ollut vastaavaa myös lännessä jo Persianlahden sodasta alkaen.

Argumentointi jää sinänsä puutteelliseksi, että puhuja ei varsinaisesti perustele havainnollistaen tarkemmin niitä osa-alueita, millä täsmäaseet ja muut modernit asejärjestelmät tosiasiallisesti ydinaseita tulisivat tulevaisuudessa korvaamaan. Argumentti on, toisin sanoen, suunnattoman laaja ja vielä monilta osin spekulatiivisella tasolla. Voidaankin katsoa, että vaikka täsmäaseiden rooli on korostunut merkittävimpien suurvaltojen asevoimien taistelukäytöissä, esitettyjen lainauksien ilmentämät retoriset keinot ydinaseiden ja täsmäaseiden rinnastamiseen ovat melko ontuvia johtuen monitulkinnallisesta tavasta esittää osa-alueet, joilla täsmäaseet voisivat tosiasiallisesti toimia ydinaseiden korvaajina ja ydinasepelotteen perustavanlaatuisen roolin muuttajina.

Vaikka argumentointi täsmäaseista jääkin näiltä osin sinänsä puutteelliseksi, tulee huomioda, että modernissa sodankäynnissä ja nykyaikaisissa konflikteissa massamaisen tuhon tavoittelu ja pyrkimys merkittävien henkilötappioiden tuottamiseen on tosiasiallisesti korvautunut epäsymmetrisellä sodankäynnillä ja pienin osastoin suoritetuilla rajoitetuilla erikoisoperaatioilla. Onkin perusteltua olettaa, että argumentaatioissa viitataan ensisijaisesti täsmäaseiden tarkkuuteen, nopeatoimisuuteen ja muihin tekijöihin, eikä suoranaisesti täsmäaseiden tuho vaikutukseen. Täsmäaseiden onkin esimerkiksi Krimin miehittämisen ja Venäjään liittämisen jälkeisenä aikakautena nähty olevan keskeinen osa Venäjän epäsymmetrisen sodankäynnin suunnittelua yhdessä vallankumouksellisten ryhmien ja tiedustelujoukkojen käytön kanssa¹⁹⁸.

Putin on katsonut, että täsmäaseiden hallinnan kyky lisää näitä aseita omaavien valtioiden hyökkäyksellisiä valmiuksia. Tällä on Putinin mukaan vaikutusta voimatasapainoon, mitä Putin perustelee esimerkiksi toteamalla, että

”Muiden valtioiden lisäämät ei-ydintäsmäasejärjestelmät yhdistettynä puolustusjärjestelmien rakentamiseen voivat kieltää kaikki aiemmat sopimukset strategisten ydinaseiden rajoituksista ja vähennyksistä sekä häiritä strategista voimatasapainoa.”¹⁹⁹

”[Täsmäaseista johtuen] strateginen pariteetti häiriintyy ja tämä todennäköisesti tuo mukanaan destabilisaation. Niin sanotun ensimmäisen globaalien ennaltaehkäisevän iskun käyttö voi muuttua houkuttelevaksi. Tiivistettynä, riskit eivät vähene, vaan ne syvenevät.”²⁰⁰

Putin perustaa argumenttinsa uusien järjestelmien aiheuttamasta huolesta, jälleen, strategisen voimatasapainon arvopremissiin: voimatasapainon ei tule Putinin mukaan järkkä. Voimatasapaino poliittisen realismin peruskäsitteenä koskettaa peloteteoriaa Venäjän strategisten aseiden

---

¹⁹⁸ Bērziņš 2015, 49.

¹⁹⁹ Putin 12.12.2013.

²⁰⁰ Putin 24.10.2014

kontekstissa ensisijaisesti tavassaan ymmärtää pelote kahdenvälisenä, Venäjän ja Yhdysvaltojen, voimasuhteena. Argumenttiaan Putin havainnollistaa ohjuspuolustusjärjestelmän rakentamisella ymmärtäen, että järjestelmän ja entistä tehokkaampien täsmäasejärjestelmien yhdistäminen vie relevanssin strategisia aseita sääteleviltä sopimuksilta ja myös voimatasapainolta. Argumentti onkin sinällään tehokas, sillä täsmäasejärjestelmiä sääteleviä kansainvälisoikeudellista viitekehyksiä ei käytännössä merkittävällä tasolla ole säädelty. Keskeinen huomio Putinin retoriikan kontekstissa on, että Venäjällä täsmäaseiden valmistamisen ja tuotannon syinä ei retorisesti ole niinkään ainoastaan omien offensiivisten valmiuksien lisäämisen tarve. Putinille kyseessä on pikemmin pyrkimys vastata ja varautua täsmäasejärjestelmäkehityksen luomaan strategisen pariteetin häiriintymiseen, minkä Putin esittääkin riskialttiina että Venäjän kansallista sekä globaaliturvallisuutta heikentävänä ilmiönä.

Peloteteoria ei luonnollisestikaan ota suorasanaisesti kantaa siihen, että onko ydinaseista poikkeavilla asejärjestelmillä käytännössä vaikutusta ydinasepelotteeseen, sillä peloteteorian mukainen voimatasapaino nojaa luonnollisestikin ydinaseisiin ja niiden tuhovaikutukseen. Tämä onkin juuri keskeisin ero ydinaseen ja täsmäaseen välistä suhdetta tarkastellessa. Toisaalta se, että Putin ymmärtää täsmäaseilla olevan merkittävää vaikutusta ydinasepelotteeseen voi peloteteorian kontekstissa toteutua esimerkiksi silloin, jos ydinkärkeä kantavat täsmäaseet toimivat yhtenä pelotteen osa-alueena, esimerkiksi tapana vastatoimijan ydinaseiden käyttöön perustuvan toiminnan kiistämiseen. Tällöin täsmäase(kin) toimisi peloteteorian toiminnan kiistävän pelotteen oppia noudattaen ja Venäjän ydinasepelotetta täydentäen.

Kuten aiemmin sivuutettiin, ydinasepelotteeseen perustuvien ydinaseiden, niin strategisten kuin taktisten, tuho- ja ympäristövaikutukset tukevat uusien asejärjestelmien kehittämistä, sillä erinomaisesta pelotevaikutuksestaan huolimatta strategiset tai taktiset ydinaseet eivät tosiasiallisesti ole kovin käyttökelpoisia aseita osana minkään valtion, edes Venäjän, sotilaallisoperatiivisia suunnitelmia. Juuri ydinaseiden käyttökelpoisuus, tai sen puute, voikin olla merkittävä selitys sille, miksi täsmäaseiden tarvetta onkin tosiasiallisesti alettu Putinin toimesta aiempaa lisääntyneemmin retoriikassa korostamaan. Venäjän ydinasepelotteen yhteydessä tätä näkökulmaa Putin on käsitelty seuraavasti:

”Lähtövalmiudessa uusiin periaatteisiin [...] perustuvia asejärjestelmiä tullaan kehittämään. Nämä yhdistettynä ydinaseisiin luo täysin uudet instrumentit poliittisten ja strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Uudet huipputekniset aseet tulevat olemaan vaikutukseltaan verrannollisia ydinaseisiin, mutta ”hyväksyttävämpiä” suhteessa politiikkaan ja

sotilasideologiaan. Tästä näkökulmasta ydinasejoukkojen strategisen balanssin rooli tulee asteittain väheneeseen aggressioiden ja kaaoksen välttämiseksi [in deterring].²⁰¹»

Putin on edellä mainitussa lausunnossaan tavallaan ymmärtänyt uudet asejärjestelmät tapana täydentää olemassa olevaa ydinaseisiin perustuvaa pelotetta, toisin sanoen kahtena toisistaan erillisenä vaihtoehtona. Argumentaatiossa ilmenee pyrkimys erottaa asejärjestelmät toisistaan. Keskeinen huomio ja kahtiajakoon pyrkivän argumentaation selitys onkin, että Putin ymmärtää uudet huipputekniset aseet ideologisesti ja poliittisesti hyväksyttävämpinä kuin ydinaseet, jolloin, toisin sanoen, näille asejärjestelmille voidaan, ja todennäköisesti myös tullaan, antamaan operatiivisesti tärkeämpää roolia kuin ydinaseille. Tästä johtuen ydinaseiden merkitys lienee asteittain vähentymään tulevaisuudessa olettaen, että uudet asejärjestelmät tulevat saamaan aiempaa suurempaa painoarvoa Venäjän harjoittaman sodankäynnin operatiivisessa suunnittelussa.

Oli syynä täsmäaseiden kehitykselle ylipäätään tarve korvata ydinaseet tosiasiallisesti käytettävillä asejärjestelmillä tai täydentää niillä perinteistä ydinaseisiin perustuvaa pelotetta, intressi täsmäaseiden kehittämiseen Venäjällä ollut luja. Tähän liittyen Putin toteaa, että

»Seuraavaksi, tulevien vuosien aikana meidän pitää saavuttaa läpimurto täsmäaseiden kaikkien komponenttien kehittämisessä.»²⁰²

Venäjän kyky tuottaa nykyaikaista sotilaskalustoa ja -materiaalia on herättänyt skeptisyyttä länsimaissa. Suurimmat haasteet ovat koskettaneet puolustusteollisuudessa edelleen vallitsevia neuvostoajalta perittyjä rakenteellisia tuotantotapoja, mitkä yhä nykypäivänä ilmenevät valtion omistamissa puolustusalan yrityksissä.²⁰³ Kritiikistä huolimatta Putin on retoriikassaan todennut tilanteen tuottavuuden suhteen olevan viime vuosina suhteellisen ongelmaton ja korostanut puolustusteollisuuden toimivan tällä alalla odotusten mukaisesti. Tähän liittyen Putin toteaa, että

»Voin tyytyväisenä mainita, että puolustuskompleksimme myös kehittää onnistuneesti ja tehokkaasti. Se on viime vuosikymmenenä, kuten juuri sanoin, pohjimmiltaan uudistunut kuin feenikslintu ja näyttää todella hyviä indikaattoreita. Tämä ei ainoastaan liity vankkaan tukeen keskeiselle turvallisuuttamme takaavalle komponenttillemme, viittaen ydinasekomponenttiin, strategiseen komponenttiin, Venäjän ydinasejoukkoihin, mutta olemme alkaneet myös kehittämään ja tuottamaan moderneja aseita uusiin fysiikan periaatteisiin perustuen, kuten myös perinteisiä täsmäaseita. Tarkastelimme juuri mitä nykypäivänä tapahtuu, mitä näkyy horisontin päässä - kaikki se on vaikuttavaa ja luo luottamusta kansamme tulevaisuuteen.»²⁰⁴

Venäjä seuraa aktiivisesti uutta asejärjestelmäteknologiakehitystä ja on myös havaittavissa, että uusien järjestelmien kehitys voi johtaa fundamentaaliseen muutokseen Venäjän ydinasepelotteessa. Ydinasepelotteen asema on, kuten aiemmissakin kappaleissa on todettu, kiistaton

---

²⁰¹ Putin 20.2.2012.

²⁰² Putin 10.9.2014.

²⁰³ Ks. esim. Oxenstierna et.al. 2013, 13.

²⁰⁴ Putin 19.9.2014.

turvallisuuspolitiikan takaaja, mutta uudet asejärjestelmät voivat toimia ydinasepelotteen mahdollisina korvaajina tai täydentäjinä. Huomionarvoista on, että retoriikassa ei suoranaisesti oteta kantaa siihen, mitä uusilla järjestelmillä tarkoitetaan ja mistä järjestelmistä varsinaisesti puhutaan, mutta perusteltua lienee arvioida tällä viitattavan ensisijaisesti ilma- ja merivoimissa hyödynnettäviin, mahdollisesti myös miehittämättömiin, ase- ja ohjusjärjestelmiin, joilla voidaan saattaa voimaa kohteeseen nopeasti ja tarkkuudeltaan aiempaa tehokkaammin. Lienee perusteltua esittää, että täsmäaseilla tulee oletusarvoisesti olemaan merkittävää vaikutusta ydinasepelotteeseen sen täydentäjänä tai sen relevanssin heikentäjänä. Tämä on tosin riippuvaista (Venäjän ulkopuolisesta) laajemmasta puolustusteollisuuden alan kehityksestä myös muualla maailmalla, ensisijaisesti lännessä ja Yhdysvalloissa.

Uusien uhkien ja keinojen kontekstissa voidaan vielä mainita, että Venäjän ydinasepelotetta viime vuosina häirinneet haasteet ovat olleet luonteiltaan vahvasti Venäjän geopolitiittisten intressien kanssa ristiriitaisia uhkakuvia. On kuitenkin selvää, että geopolitiikka itsessään on perinteisesti ollut Venäjän sotilaallisen suunnittelun ensisijaista pelkoa aiheuttava tausta-ajatus jo Napoleonin valloituspyrkimyksistä alkaen, ellei jo aiemmin, eikä ilmiö ole tässä mielessä millään tavoin uusi.

Geopoliittisen perspektiivin näkökulmasta pelotteen uusien uhkien ja keinojen käsittelyn yhteydessä ei voida välttyä Ukrainan kriisin tarkastelulta. Putin on retoriikassaan esittänyt pelotepolitiikalla ja ydinaseilla olleen keskeistä painoarvoa Ukrainan kriisin kontekstissa. Ukraina ja Krimin miehittämiseen liittyen Putin toteaa, että

”Tarkastelkaa vuosituhanen vanhaa historiaamme. Heti kun nousemme, muut valtiot välittömästi kokevat tarpeekseen työntää Venäjä sivuun, ’sinne minne se kuuluu’, hidastaakseen sitä. Kuinka vanha on teoria pelotteesta? Meillä on tapana ajatella sen juontavan juurensa neuvosto-aikaan, vaikka se onkin vuosisatoja vanha. Mutta meidän ei pitäisi innostaa minkäänlaista kiihkoilua sitä kohtaan omalta osaltamme, sillä se [pelote] on tapa, millä maailma toimii. Se on taistelua geopolitiittisista intresseistä ja näin ollen kansan merkityksellisyydestä, kuten myös valtion kyvystä tuottaa uutta kansantaloutta, ratkaista sosiaalisia ongelmia ja kehittää elintasoja. Asemamme ei ole millään tavoin aggressiivinen.”²⁰⁵

”Meidän täytyy ymmärtää selvästi, että tapahtumat Ukrainassa ovat keskitetyn tunnetun pelotepolitiikan tulosta. Kuten ehkä tiedätte, sen juuret menevät syvälle historiaan ja on selvää, että valitettavasti tämä politiikka ei päättynyt kylmään sotaan.”²⁰⁶

Aiemmissa lausunnoissa näkemykset pelotteesta Ukrainan konfliktin taustalla koskettavat ensisijaisesti käsitystä laajemmasta sotilaallisesta pelotteesta kuin ydinasepelotteesta. On kuitenkin keskeistä huomata, että myös näissä konteksteissa pelotepolitiikka, millaisiin hyvänsä sotilaallisiin tai ei-sotilaallisiin menetelmiin se perustuukaan, on Putinin näkemyksissä lopullinen Ukrainan

---

²⁰⁵ Putin 24.11.2014.

²⁰⁶ Putin 1.7.2014.

konfliktin aikaansaanut tekijä yhdistettynä Venäjän aiempaan kohteluun kansainvälisessä politiikassa. Ydinaseilla on tässä määrin relevanttia painoarvoa jo siksi, että kuten vuoden 2015 turvallisuusstrategia osoittaa, Venäjä on alkanut painottamaan ydinaseiden merkitystä osana strategista pelotettaan. Menemättä tämän tarkasteluun syvällisemmin, lienee perustellumpaa tarkastella sitä, millaisena Putin on aiemmin nähnyt ydinaseiden suhteen Ukrainan konfliktiin. Putin toteaa, että

”Ukraina [...] on esimerkki konfliktityypistä, mikä on vaikuttanut kansainväliseen voimatasapainoon ja uskon, että se ei ole viimeinen laatuaan. Tästä kantautuu seuraava suuri kansainvälisen asevalvontajärjestelmän tuhoamisen uhka. Tämä vaarallinen prosessi alkoi Yhdysvaltojen yksipuolisesti irtaannuttua ABM -sopimuksesta vuonna 2002 ja jatkuu nykypäivään sen [Yhdysvaltojen] aktiivisesti tavoitellessa globaalia ohjuspuolustusjärjestelmää.

Haluan korostaa, että me emme aloittaneet tätä. Jälleen kerran, olemme palaamassa aikoihin, jossa intressien balanssin ja yhteisten takuiden sijaan vallitsee pelko ja keskinäisen tuhon balanssi, mikä estää valtioita ryhtymästä suoraan konfliktiin.”²⁰⁷

Poikkeava sekä itse asiassa hyvin huolestuttava edellä esitetystä lainauksesta erottuva näkemys koskettaa Putinin tapaa nähdä Ukrainan kriisi siinä määrin voimatasapainoon vaikuttavana konfliktina, että sillä voi olla merkityksellistä vaikutusta asevalvontaan. Asevalvonnalla, luonnollisesti, on merkittävä painoarvo ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen. Putinin argumentti on tulkittavissa niin, että Ukrainan kriisistä johtuen ydinasepelotteen painoarvo tulee lisääntymään, mikä heijastuu myös jälkimmäisestä lainauksesta, missä Putin katsoo maailman olevan palaamassa kylmästä sodasta tuttuun molemminpuolisen tuhon aikakauteen.

Vaikka edellä mainitussa argumentissa ei seuraavaa suoranaisesti ilmaistakaan, lienee perusteltua epäillä, että ydinasepeloteretiikan esittäminen ja ydinaseiden käyttömahdollisuuksien ajankohtaistumisen maininta Ukrainan kriisin käsittelyn yhteydessä heijastaa retorista tarvetta viedä huomio pois Venäjän omasta toiminnasta Ukrainassa. Putin toisin sanoen keskittyy argumentoinnissaan siihen, mitä tulee tapahtumaan, muttei huomioi ollenkaan Venäjän toiminnan erheitä ja Venäjän aiheuttamia syitä sille, miksi hänen näkemyksensä mukaiset asiat tulevaisuudessa tulevat ylipäättään ajankohtaisiksi. Toisaalta, ydinasepeloteretiikan lisääntyminen on sinänsä konsensuksessa suhteessa aiemminkin ilmenneeseen pyrkimykseen molemminpuolisen ydinasepelotteen ylläpidosta yhdessä Yhdysvaltojen kanssa, jota myös edellä mainitussa argumentoinnissa jälleen syytetään.

Ydinasepelotteen kontekstissa on kuitenkin huomioitava, että Ukrainan kriisistä oli ennalta nähtäviä merkkejä jo huomattavasti ennen Krimin miehittämistä ja sen liittämistä Venäjään. Aiemmassa

---

²⁰⁷ Putin 24.10.2014.

Ukrainaan liittyvässä argumentoinnissa Putin onkin antanut painoarvoa juuri ydinasepelotteelle. Ukrainan presidenttinä (2005–2010) toimineen Viktor Juštšenkon vieraillessa Moskovassa osana Venäjän ja Ukrainan hallitustenvälisen komission tapaamista jo helmikuussa 2008 Putin otti kantaa Ukrainan mahdolliseen Nato -jäsenyyteen liittyvään kysymykseen seuraavasti:

”Voitko kuvitella Sevastopoliin, kaupunkiin, mikä tunnetaan sankarillisten valtioidemme [Venäjä ja Ukraina] laivastotukikohdista, Naton sotilastukikohdan? Kuvittele tunnelatausta, mikä tällä olisi Venäjälle ja Ukrainalle? [...] Jos Ukraina on valmis rajoittamaan omaa suvereniteettiaan, kyseessä on Ukrainan oma valinta linjalleen turvallisuusstrategiassaan. Se, mitä yritämme osoittaa, on, että suvereniteetin rajauksilla on vaikutusta tosielämälle, esimerkiksi tukikohtien sijoittamiselle ja ohjuspuolustusjärjestelmän osien sijoittamiselle Itä-Eurooppaan, minkä näemme pyrkimyksenä neutralisoida oma ydinasepotentiaalimme. Venäjän pitää suorittaa vastatoimia. Olisi kamalaa edes ajatella, että jos tällaista järjestelmää laajennettaisiin Ukrainan alueelle, mitä emme voisi poissulkea, Venäjän olisi pakko kohdistaa hyökkäykselliset järjestelmänsä Ukrainaan. Ajattele sitä! Tämä meitä huolestaa. Tämä on selvästi aihe, mistä meidän tulee keskustella suorapuheisesti kumppaneidemme, erityisesti Ukrainan johdon, kanssa”.²⁰⁸

Ydinaseiden käyttösuunnittelun näkökulmasta Venäjän luoma pelotemalli täyttää välittömän pelotteen edellytykset sen ollessa suunnattuna koskemaan ensisijaisesti Ukrainaa, mutta välillisesti myös Natoa. Pelotteen asettaja, Venäjä, pyrkii valtionpäämiehensä kautta tekemään yksiselitteisen selvästi Ukrainalle tämän joutumisen ydinsateenvarjonsa alle ellei se asetu Venäjän etupiirijattelun mukaiseen tahtotilaan ja luovu Nato -jäsenyyteen pyrkivästä länsimielisestä politiikastaan. Keskeistä on myös, että pelote perustuu ensisijaisesti rangaistukseen. Puhe on suunnattu koskemaan ensisijaisesti perelmanilaisen ajattelun mukaista erityisyleisöä, ts. Ukrainan poliittista johtoa, mutta myös laajemmin Naton edustajia, ja argumentaatiotekniikan osilta puheessa luodaan kuvaa todellisuudesta vastavuoroisuuden käsitteen kautta: Ukrainan mahdollisella Nato-jäsenyydellä on ”vaikutusta tosielämälle”, mihin Venäjän myös reagoi. Tavoitteena retoriikassa on luoda Ukrainaan Venäjän intressien mukaista toiminta-alttiutta.

Voidaan huomata, että Venäjän ja Ukrainan välisten suhteiden kiistakysymykset ovat näkyneet huomattavasti vuoden 2014 Krimin miehittämisestä aiemmin. Venäjällä on ollut tapa ymmärtää Ukraina (ja Valko-Venäjä) osana itseään; osana, minkä se Neuvostoliiton romahtaessa menetti. Taustalla ajattelussa on Jānis Bērziņšin mukaan sotilasstrateginen ja puolustukselliseen doktriiniin kuuluva käsitys ”syvyydestä”, tarkoittaen pyrkimystä viedä valtion rakenteelliset voimavarat kauas potentiaalisesta eturintamasta.²⁰⁹

Putinin kauden käsittely lienee mielekästä päättää Putinin viimeaikaisimpiin lausumiin liittyen Ukrainan konfliktin aiheuttamiin Venäjän ulkoisiin haasteisiin. Krimin miehittämisen jälkeen

---

²⁰⁸ Putin 12.2.2008.

²⁰⁹ Bērziņš 2014, 1.

Venäjällä on ollut pyrkimys vahvistaa asemaansa ja toimeenpanna omia turvallisuuskapasiteettinsa voimia suunnitellusti. Venäjän turvallisuuspoliittisten kapasiteettien vahvistaminen tulee Putinin mukaan jatkumaan. Putin toteaa vuoden 2015 maaliskuussa, että

”He käyttävät kaikkia arsenaalissaan olevia keinojaan niin sanotusti pelottaakseen Venäjää: poliittisen eristämisen ja taloudellisen painostamisen yrityksiä sekä laaja-alaista informaatioidankäyntiä ja erikoisosastojen operaatioita. Kuten hetki sitten linjattiin avoimesti: eri mieltä olevien kädet tulevat aika ajoin sidotuiksi. Tämä ei kuitenkaan toimi Venäjän kanssa; sen käsiä ei ole koskaan sidottu eikä koskaan tulla sitomaan.

Toinen asia, [...] on, että tilanne ei voi jatkua tällaisena loputtomasti. Se tulee muuttumaan, toivon, että paremmaksi, sisältäen tilanteen maamme ympärillä. Tilanne ei kuitenkaan tule muuttumaan paremmaksi, mikäli annamme periksi ja taivumme jokaisella askeleella. Tilanne muuttuu paremmaksi vain, jos meistä tulee vahvempia.²¹⁰

Lausunto ilmentää, että Putin pyrkii vakuuttamaan kansalaisensa ja Venäjän poliittiset päätöksentekijät lännen tavasta asettaa kaikin mahdollisin tavoin pelotetta Venäjää kohtaan. Voimapolitiittiset ja sotilaallisia keinoja painottavat lähtökohdat tulevat lisäksi Putinin näkemyksien mukaan jatkumaan eikä merkkejä Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan löystymisestä ainakaan mainittujen argumenttien osilta ole havaittavissa. Venäjä pyrkii päinvastoin vahvistamaan kansainvälispoliittista asemaansa ensisijaisesti kehittämällä omia valmiuksiaan ja pyrkimällä välttämään taipumista kiistatilanteissa. Vaikka mainittuja potentiaalisia vaihtoehtoja voidaan katsoa olevan myös ydinasepelotteelle, mainittavimpana täsmäasekehitys, voidaan olettaa, että Venäjän sotilaallinen voima tulee myös välittömässä lähitulevaisuudessa perustumaan merkittävin tavoin ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen. Putinin ymmärtämä ainoa tapa maailmanpolitiikassa vallitsevan epävarman tilanteen ratkaisuun on Venäjän välitön vahvistuminen, mikä vahvasti olettaen tulee tulevaisuudessa heijastumaan entistä vahvemmin myös Venäjän ydinasepelote politiikkaan.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman analyysivaiheessa on retoriikkaa edeltäen pyritty selvittämään, että millä tavoin Venäjän turvallisuusstrategiat ja sotilasdoktriinit ymmärtävät ydinasepelotteen sekä säätelevät ydinaseiden käyttökynnystä vuosivälillä 2008–2015. Tiivistelmänä edellä mainitusta voidaan johtopäätöksien osilta katsoa, että tapa pelotteen ymmärtämiseen Venäjän keskeisissä turvallisuuspoliittisissa strategioissa ja sotilasdoktriineissa on ollut tarkasteltavalla aikavälillä suhteellisen laaja. Strateginen pelote ja ydinasepelote ovat kategorisoitavissa niin, että ydinasepelote voidaan laskea kuuluvaksi sitä ympäröivään laaja-alaisempaan strategiseen

---

²¹⁰ Putin 26.3.2015.

pelotteeseen. Tämä kategorisointi ilmenee vuoden 2009 turvallisuusstrategiaa yksiselitteisemmin Vladimir Putinin presidenttikaudella vuonna 2015 julkaistusta turvallisuusstrategiasta, mikä esittää aiempaa suorasanaisemmin ydinaseet osana laajempaa strategista pelotetta. Huomionarvoista on, että Venäjän strateginen pelote perustuu myös lukuisiin muihin kuin sotilaallista voimaa korostaviin osa-alueisiin. Venäjän ydinasepelotteen keskeisin strateginen funktio on luoda (ydin)sotaa ehkäisevä vaikutus valtioidenvälisiin suhteisiin ja Venäjä on turvallisuusstrategioissaan myös esittänyt pyrkivänsä asteittain kohti ydinaseetonta maailmaa.

Ydinaseiden käyttöä sääteleviltä osilta strateginen viitekehys niin Venäjän turvallisuusstrategioiden kuin sotilasdoktriinien osilta on sisältänyt muutoksia painotuksissaan. Keskeinen strategisia lähtökohtia kuvaava huomio tästä on vuoden 2015 turvallisuusstrategian tapa painottaa ydinaseiden roolia osana Venäjän strategista pelotetta vuoden 2009 turvallisuusstrategiaa vahvemmin. Sotilasdoktriinien osilta keskeisin huomio ydinaseiden käyttöä säätelevistä osa-alueista on doktriineissa esitetty lähtökohta ydinaseiden mahdollisesta käytöstä Venäjän valtiollisen olemassaolon ollessa uhattuna. Tämä ei sido Venäjää olemaan käyttämättä ydinaseita konventionaalisiin aseisiin tukeutuvaa hyökkääjää vastaan konfliktitilanteessa. Ydinaseen käyttökynnys on tältä osin määritelty strategioissa suhteellisen tulkinnanvaraisesti. Linja ydinaseiden mahdollisesta käytöstä myös konventionaalisiin aseisiin tukeutuvaa hyökkääjää vastaan on ollut yhtenevä niin vuoden 2010 kuin vuoden 2014 sotilasdoktriinin osilta. Lisäksi, kuten todettua, ydinaseilla katsotaan sotilasdoktriineissa olevan ensisijaisesti peloteteorian mukainen (ydin)sotaa ehkäisevä vaikutus. Konfliktityypit, joissa Venäjä ymmärtää ydinaseet mahdollisesti tulevan käytetyiksi, ovat suursota ja alueellinen sota. Voimapolitiittisen orientaation korostuminen Venäjän turvallisuuspolitiittisissa strategioissa heijastaa muutoksia ja haasteita myös ydinasepelotetta ja ydinaseiden käyttömahdollisuuksia koskevassa retoriikassa.

Analyysivaiheen toisen ja painotetun tutkimuskohteen, retoriikan, osilta on pyritty selvittämään, että missä tilanteissa sekä millaista sisältöä peloteteoreettisesti relevanteilla osa-alueille ydinaseista, niiden käyttömahdollisuuksista ja pelotteesta on esitetty Venäjän valtionpäämiehen retoriikassa vuosivälillä 2008–2015. Tiivistelmänä edellä mainitusta voidaan johtopäätöksien osilta katsoa, että Venäjän vuosivälillä 2008–2015 toimineiden valtionpäämiehen Dmitri Medvedevin ja Vladimir Putinin ydinaseita, ydinaseiden käyttöä ja ydinasepelotetta koskeva retoriikka on vaihdellut, muuttunut ja tavallaan myös monipuolistunut tarkasteltavalla aikavälillä. Myös viitteitä ydinaseiden ja ydinasepelotteen merkityksen alentumisesta sekä ydinasepelotteen aseman muutoksesta on paikoitellen ollut havaittavissa. Näistä viitteistä huolimatta Venäjän valtionpäämiehen turvallisuuspolitiittisissa retoriikoissa on ilmennyt laaja voimapolitiittisen orientaation korostuminen

tarkasteltavalla aikavälillä kiristyneen kansainvälispoliittisen ilmapiirin myötä. Kiristynyt ilmapiiri on haastanut tervetulleen, joskin osittain utopistisen, kansainvälisen kehityksen ydinaseiden merkityksen madaltumisesta Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä.

Ydinaseiden ja ydinasepelotteen haasteista on ollut havaittavissa ilmentymiä Venäjän valtionpäämiehien retoriikoissa liittyen ensisijaisesti Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään ja sille keskeisiin yksittäisvaltioihin, strategisia ydinaseita koskevaan START III -sopimukseen (ja sen suhteeseen Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään), täsmäasekehitykseen ja täsmäaseiden muodostamiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin sekä Venäjän kansallisiin asevarusteluohjelmiin. Huomionarvoista on, että strategioissa ja myös retoriikassa havaittu pyrkimys erityisesti strategisten ydinaseiden vähentämiseen on sinänsä toteutunut käytännössä START III -sopimuksen myötä, mutta samanaikaisesti ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen liittyvä retoriikka on käsiteltävällä aikavälillä voimistunut ja lisääntynyt.

Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmän on ymmärretty retoriikassa haastavan Venäjän ydinasepelote strategisen voimatasapainon häiriintymisen kautta. Voimatasapaino strategisten ydinaseiden alalla on ymmärretty retoriikassa ensisijaisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen välisenä suhteena. Medvedevin kaudella ohjuspuolustusjärjestelmä tuomittiin ja erityisesti Medvedevin vuonna 2011 esittämät Venäjän ydinaseiden käyttöä koskevat vastatoimenpiteet osoittivat ohjuspuolustusjärjestelmän olevan Venäjän omalle ydinasepelotteelle vahingollinen ja sen fundamentaalisella tavalla haastava. Medvedev on retoriikassaan esittänyt oletetusti ydinasepelotteen Venäjän kansallisten intressien takaajana ja poliittisen vallankäytön välineenä esimerkiksi suhteessa Eurooppaan, mistä johtuen ohjuspuolustusjärjestelmä ei haasta ainoastaan Venäjän omia strategisten ydinaseiden valmiuksia, vaan myös Venäjän laajemmat kansalliset intressit Euroopassa. Tässä kontekstissa huomionarvoinen asia on Medvedevin retorinen tapa painottaa Venäjän kuulumista Eurooppaan. Toisaalta samanaikaisesti Medvedev on esittänyt Venäjän aseman Euroopassa ”oikeutettuna” Venäjän omasta ydinasekapasiteetista johtuen, mikä on vienyt perustavanlaatuisesti pohjaa Medvedevin esittämältä Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmää kieltävältä argumentoinnilta.

Vladimir Putinin vuonna 2012 alkaneella kaudella retoriikka ohjuspuolustusjärjestelmästä tuomitsi järjestelmän edelleen ja Putin onkin ymmärtänyt retoriikassaan järjestelmän haastavan koko ydinasepelotteen logiikan pelotteen merkitystä vähentäen. Putinin esittämä ohjuspuolustusjärjestelmää kuvaava ongelma perustuu Venäjän pyrkimykseen ylläpitää (rationaalista) molemminpuolista pelotetta yhdessä Yhdysvaltojen kanssa, mikä tulee ohjuspuolustusjärjestelmän myötä haastetuksi. Venäjä ei halua joutua Yhdysvaltojen dominoiman unilateraalien pelotteen alaisuuteen ja menettää ydinaseidensa mahdollistamaa kansainvälispoliittista

vaikutusvaltaansa. Putin tai Medvedev eivät retoriikoissaan tosin juuri tarkenna sitä, millä tavoin Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmä tosiasiallisesti aiheuttaa uhkaa Venäjälle, vaan argumentaatio jää tältä osin suhteellisen yleisluontoiseksi. Myöskään ohjuspuolustusjärjestelmän offensiivisia teknisiä kapasiteetteja ei retoriikassa tarkenneta argumentaatiota tukevin tavoin huolimatta siitä, että tällainen retoriikka lisää luonnollisesti huomattavasti argumentoinnin uskottavuutta. Voidaan olettaa, että ohjuspuolustusjärjestelmän tulevaisuuden kehitys tulee aiheuttamaan ja lisäämään entisestään Venäjän toimeenpanemia vastatoimenpiteitä sekä entisestään korostamaan jännitteitä ydinaseiden ja ydinasepelotteen alalla Venäjän ja lännen välillä.

Vaikka erityisesti strategiset ydinaseet ja ensisijaisesti niillä muodostettava Venäjän ydinasepelote on ollut keskeisessä asemassa monissa eri tilanteissa ja viitekehyksissä Venäjän valtionpäämiehien retoriikoissa, Venäjä on samanaikaisesti ollut sitoutunut strategisten aseiden lukumäärälliseen vähentämiseen. Venäjä on myös strategisesti esittänyt olevansa sitoutunut pyrkimään asteittain kohti ydinasetonta maailmaa. Käytännössä pyrkimys on tarkasteltavalla aikavälillä ilmennyt START III -sopimuksesta harjoitetussa retoriikassa lähinnä Medvedevin kaudella. START III -sopimus ei ole kuitenkaan Medvedevin argumentoinnissa poistanut pelotteen merkitystä tai millään tavoin alentanut Venäjän asemaa ydinasevaltana, eikä tällaista kehitystä Venäjä olisi START III -sopimuksen myötä missään olosuhteissa sallinutkaan.

Pelotteen kannalta keskeistä START III -sopimuksessa on Medvedevin argumentoinnin osilta myös se, että (rationaalisen) molemminpuolisen pelotteen mukaisesti ainoa vaihtoehto strategisten ydinaseiden vähentämiseen Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä on yhteistyö. Lisäksi Venäjä on ymmärtänyt START III -sopimuksen olevan läheisesti yhteydessä mainittuun Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmään, mistä johtuen Venäjä onkin luonut option sopimuksesta vetäytymiselle ohjuspuolustusjärjestelmän aiheuttaessa Venäjän tulkinnan mukaista Venäjään kohdistuvaa uhkaa. Tämä heijastaa teoriakappaleessa esitettyjä ongelmia pelotteen uskottavuuden ja havainnoinnin konteksteissa, sillä Venäjä ei ole luottavainen läntisten kumppaniensa argumentointiin siitä, ettei ohjuspuolustusjärjestelmä olisi Venäjää vastaan.

Vladimir Putinin kaudelle siirtyessä keskeistä ydinasepelotetta koskettavaa painoarvoa presidentti antoi retoriikassaan täsmäaseiden kehittymiselle ja tämän kehityksen vaikutukselle ydinaseisiin ja Venäjän ydinasepelotteeseen. Vaikka argumentointi täsmäaseiden vaikutuksesta ydinasepelotteeseen on edelleen monelta osin tulkinnanvaraista ja spekulatiivista, esitettyihin lainauksiin vetoamalla voidaan johdonmukaisesti argumentoida, että tulevaisuuden täsmäasekehityksellä tulee mahdollisesti olemaan pitkällä aikavälillä merkittävää vaikutusta Venäjän (kuten myös muiden ydinasevaltioiden) ydinasepeloteratkaisuihin. Venäjän kontekstissa

täsmäasekehitys voi osoittautua problemaattiseksi Venäjän puolustusteollisuuden ongelmakohdat erityisesti tutkimus- ja kehitysalalla huomioiden, vaikkakin presidentti Putin on retoriikassaan Venäjän puolustusteollisuudessa täsmäaseiden osalta vallitsevat ongelmat kieltänytkin. Putin on esittänyt retoriikassaan, että täsmäaseet ovat jo tänä päivänä kapasiteeteiltaan tietyiltä osin rinnastettavissa tehovaikutuksiltaan ydinaseisiin ja että täsmäasekehityksellä tulee mahdollisesti olemaan vaikutusta myös Venäjän harjoittamaan ydinasepelotteeseen. Tällä hetkellä on kuitenkin turhan aikaista tarkastella yksityiskohtaisemmin täsmäaseiden vaikutusmahdollisuuksia ydinasepelotteeseen, mutta tulevaisuutta ajatellen aihepiiriin tarkastelu lienee perusteltua myös läheisemmin ilmiötä ympäröivän retoriikan osilta.

Venäjän asevarusteluohjelma heijastuu oletustenmukaisesti ydinaseita ja ydinasepelotetta koskevaan retoriikkaan, erityisesti Putinin kaudella. Venäjän viimeisimmät, suuruusluokaltaan huikeat, asevarusteluohjelmat ovat pyrkineet asevoimien uudistamiseen monilla eri tasoilla ja osa-alueilla, mutta keskeistä painoarvoa prosesseissa on annettu nimenomaan ydinaseisiin ja näitä hallitsevien ydinasejoukkojen modernisaatio- ja kehityshankkeisiin.

Retorisesti presidentti Putin on pyrkinyt perustelemaan asevarusteluohjelmia ydinaseiden osilta ydinaseiden elintärkeällä roolilla Venäjän turvallisuuden takaajina toteamalla pelotteen uskottavuuteen viitaten, että ydinaseiden toimivuuden suhteen ei voi olla epäilyksiä. Putin on yhtäläillä erottanut retoriikassaan asevarusteluohjelmat kaikenlaisesta kilpavarustelusta lännen kanssa molemminpuolisen pelotteen (yhdessä Yhdysvaltojen kanssa) ideaaliin pyrkien: Venäjä haluaa tässäkin kontekstissa, peloteteorian käsitteisiin tukeutuen, välttyä Yhdysvaltojen dominoimalta Venäjään kohdistuvalta unilateraalilta pelotteelta. Huomionarvoista on lisäksi se, että Venäjän asevarusteluohjelma lienee, esitetty retoriikka ja sen yleisökäsitykset huomioiden, nauttivan suhteellisen laajaa julkista hyväksyntää ohjelman huimista kustannuksista huolimatta, ainakin julkilausutusti.

Ydinaseiden ja ydinasepelotteen aloilla Venäjän suhtautumista länteen, ensisijaisesti Yhdysvaltoihin ja Natoon, on kuvannut suhteiden heikentyminen. Toisaalta myös positiivisia indikaattoreita Venäjän ja Yhdysvaltojen bilateraaleista suhteista on ollut havaittavissa tarkasteltavalla aikavälillä ensisijaisesti START III -sopimuksen allekirjoittamisen myötä. Tästä huolimatta ydinaseita säätelevistä Venäjän strategisista linjoista poikkeavaa ja ulkopuolisittain todettuna uhkaavaa retoriikkaa ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen liittyen on esitetty niin yleistasonisesti kuin yksittäistapauksissa tiettyihin valtiotoimijoihin kohdistuen. Yksittäistapauksien osilta tämä on johtanut peloteteorian mukaisiin välitöntä pelotetta kuvaaviin tilanteisiin erityisesti suhteessa Puolaan, Tshekkiin ja Ukrainaan.

Putinin aikakaudella ilmentymiä ”onnistumisista” lännen kanssa ydinaseiden alalla ei juuri ole ollut havaittavissa. Tämä on merkittävä muutos suhteessa Dmitri Medvedevin kauteen, jolloin myös positiivisia indikaattoreita kuvaavaa retoriikkaa ilmeni ensisijaisesti START III -sopimuksen viitekehyksessä. Putinin argumentointi on yleisellä tasolla keskittynyt kuvaamaan Venäjän tarvetta korostaa voimapolitiikkaa sekä ilmentänyt globaalien voimatasapainon järkkymistä esimerkiksi uusien asejärjestelmien myötä. Putin on myös vedonnut lisääntyneesti Yhdysvaltojen vuoden 2001 vetäytymiseen ABM -sopimuksesta Euroopan ohjuspuolustusjärjestelmää kieltävässä retoriikassaan, vaikkakin Putinin ja Venäjän linja Yhdysvaltojen vetäytymisen suhteen oli vetäytymisen tosiasiallisesti tapahtuessa huomattavasti sallivampi.

Huomionarvoisia edistysaskelia Venäjän ydinasepelotteen merkityksen vähenemisestä (pois lukien START III -sopimus) ei ole varsinkaan Putinin kaudella ollut havaittavissa. Edistysaskeleet ydinasepelotteen alalla ovat korvautuneet voimapolitiikan ja Venäjän olemassa olevien sekä tulevien sotilaallisten keinojen korostamisilla (esimerkiksi täsmäasehankkeilla). Vaikka myös Putin on todennut nykyisen turvallisuuspoliittisen tilanteen globaalilla tasolla olevan kestävä, Venäjän ydinasepelotetta koskevaa laaja-alaisempaa muutosta joudutaan oletettavasti odottamaan vielä pitkään.

Loppusanojen osilta lienee sopivaa päättää tutkielma toteamalla, että Venäjän ydinasepelotteen tarkastelu osoittautui oletettua monimuotoisemmaksi ja substanssialoiltaan oletettua laajemmaksi kokonaisuudeksi. Venäjän tutkiminen länsimaalaisittain on ylipäätään haaste niin kielellisten kuin kulttuurillisten eroavaisuuksien vuoksi. Turvallisuuspoliittisen ilmiön tutkimisen perspektiivistä myös kansainvälisen kiristyneen turvallisuusilmapiirin voi olettaa vaikuttaneen tutkielman tekemiseen luoden retoriikan tarkasteluun epäselvyyksiä ja epä johdonmukaisuuksia, vaikkakin keskimäärin Venäjän ydinasepelotteeseen vaikuttavat tilanteet ja tekijät ovat olleet suhteellisen helposti aineistosta paikannettavissa tutkimustyön aikana. Jatkon kannalta olisi perusteltua seurata ensisijaisesti tulevaisuuden täsmäasekehitystä ja tämän suhdetta Venäjän ja muiden ydinasevaltioiden harjoittamiin peloteratkaisuihin. Analyysin löydöksiä mukaisesti näillä uusilla asejärjestelmillä lienee tulevaisuudessa merkittävä rooli ellei ydinasepelotteen korvaajana niin sen täydentäjänä.

Itsereflektoinnin osilta mainittakoon, että, kuten johdannossakin esitettiin, analyysi on toteutettu luomalla suhteellisen pragmaattinen symbioosi tematiikasta, teoriasta, menetelmästä ja aineistosta, joskin tutkielman analyysissä käytetty teoreettinen viitekehys olisi paikoitellen voinut olla lopullista vahvemmin esillä tutkielman varsinaisessa analyysivaiheessa. Peloteteoriat on tästä huolimatta analyysivaiheessa hyödynnetty suhteellisen monialaisesti ja myös menetelmä, perelmanilainen

retoriikka-analyysi, on löytänyt paikkansa analyysivaiheessa. Peloteteoria osoittautui tutkimustyön ja analyysivaiheen laatimisen aikana varsin mielenkiintoiseksi ja onkin perusteltua todeta, että peloteteoria ei ole nykypäivänäkään vanhentunut tai merkityksensä menettänyt teoreettinen näkökulma suurvaltasuhteiden ja ydinasevaltioiden turvallisuuspoliittisten ratkaisujen tarkasteluun kansainvälisten suhteiden alalla. Ongelmat ydinaseiden alalla eivät ole kansainväliseltä tasolta suinkaan poistuneet ja Venäjän osilta voidaankin todeta, että haasteet ydinaseisiin ja ydinasepelotteeseen liittyen ovat tuskin lähitulevaisuudessakaan vielä katoamassa.

LÄHTEET

Primääriaineisto

Kremlin 31.12.2015. Venäjän kansallinen turvallisuusstrategia 2015. Saatavissa:

<<http://kremlin.ru/acts/bank/40391>>

Käännettynä englannin kielelle (epävirallinen), saatavissa:

<<http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>>

Kremlin 26.12.2014. Venäjän sotilasdoktriini 2014. Saatavissa:

<<http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>>

Käännettynä suomen kielelle (epävirallinen käänt. Kari, Martti) saatavissa:

<<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf>>

Kremlin 28.1.2011. Ratification of new START Treaty. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/10175>>

Kremlin 8.4.2010. Statement by the Russian Federation on Missile Defence. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/supplement/4821>>

Kremlin 5.2.2010. Venäjän sotilasdoktriini 2010. Saatavissa:

<<http://www.kremlin.ru/supplement/461>>

Käännettynä suomen kielelle (epävirallinen, käänt. Kari, Martti) saatavissa:

<<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2010.pdf>>

Kremlin 13.5.2009. Venäjän kansallinen turvallisuusstrategia vuoteen 2020. Saatavissa:

<<http://kremlin.ru/acts/bank/40391>>.

Käännettynä englannin kielelle (epävirallinen), saatavissa:

<<http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020>>

Medvedev, Dmitri 3.5.2012. Greetings to Missile Defence Factor in Establishing New Security Environment international conference. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/48041>>

Medvedev, Dmitri 27.3.2012. News conference following the Nuclear Security Summit. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/14859>>

Medvedev, Dmitri 23.3.2012. Conference organised by the Russian Council for International Affairs. Saatavissa

<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/14834>>

Medvedev, Dmitri 21.2.2012. Address at the 626th Missile Regiment's deployment ceremony. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/14554>>

Medvedev, Dmitri. 23.11.2011. Statement in connection with the situation concerning the NATO countries' missile defence system in Europe. Saatavissa:

<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/13637>>

Medvedev, Dmitri. 26.1.2011. Dmitry Medvedev addressed the World Economic Forum in Davos. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/10163>>

Medvedev, Dmitri. 20.11.2010. News conference following NATO-Russia Council meeting. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/9570>>

Medvedev, Dmitri. 22.6.2010. Working meetings with Defence Minister and newly appointed military officials. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/8130>>

Medvedev, Dmitri. 7.5.2010. Interview given to Izvestia Newspaper. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/7659>>

Medvedev, Dmitri. 26.4.2010. Interview to Steffen Kretz, Danish Broadcasting Corporation's Senior International Editor and Anchor of TV News and Current Affairs Programme. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/7559>>

Medvedev, Dmitri 2.4.2010. Excerpts from Meeting with Leaders of Political Parties Represented in the State Duma. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/7316>>

Medvedev, Dmitri. 5.3.2010. Expanded meeting of the Defence Ministry Board. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/7039>>

Medvedev, Dmitri 16.1.2010. Speech at Meeting with Leaders of Political Parties Represented in the State Duma. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/48555>>

Medvedev, Dmitri. 24.12.2009. The Results of the Year with Dmitry Medvedev. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/48544>>

Medvedev, Dmitri. 20.6.2009 Joint News Conference with Prime Minister of the Netherlands Jan Peter Balkenende following Russian-Dutch Talks. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/4521>>

Medvedev, Dmitri. 1.4.2009. Remarks by president Obama and Russian president Medvedev after meeting. Saatavissa:
<<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-russian-president-medvedev-after-meeting>>

Medvedev, Dmitri. 26.9.2008. Opening Address at a Meeting with Commanders of Military Districts. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1535>>

Medvedev, Dmitri. 12.9.2008. Transcript of the Meeting with the Participants in the International Club Valdai. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1383>>

Medvedev, Dmitri. 5.9.2008. Address to the Federal Assembly of the Russian Federation. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1968>>

Putin, Vladimir. 10.11.2015. Meeting on Armed Forces development. Saatavissa
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50656>>

Putin, Vladimir. 22.10.2015. Meeting of the Valdai International Discussion Club. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50548>>

Putin, Vladimir. 26.3.2015. Federal Security Service board meeting. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49006>>

Putin, Vladimir. 18.12.2014. News conference of Vladimir Putin. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47250>>

Putin, Vladimir. 24.11.2014. Interview to TASS Agency. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47054>>

Putin, Vladimir. 24.10.2014. Meeting of the Valdai Discussion Club. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>>

Putin, Vladimir. 19.9.2014. Meeting with young nuclear scientists. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46647>>

Putin, Vladimir. 10.9.2014. Meeting on drafting the 2016-2025 State Armament Programme. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46589>>

Putin, Vladimir. 29.8.2014. Seliger 2014 National Youth Forum. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46507>>

Putin, Vladimir. 1.7.2014. Conference of Russian ambassadors and permanent representatives. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>>

Putin, Vladimir. 10.2.2014. Meeting with the Public Council for the Preparation of the 2014 Winter Olympics. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20203>>

Putin, Vladimir. 22.1.2014. Excerpts from transcript of meeting with National Research Nuclear University (MEPhI) Students. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/20098>>

Putin, Vladimir. 19.12.2013. News Conference of Vladimir Putin. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19859>>

Putin, Vladimir. 12.12.2013. Presidential Address to the Federal Assembly. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19825>>

Putin, Vladimir. 10.12.2013. Expanded meeting of the Defence Ministry Board. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19816>>

Putin, Vladimir. 29.11.2013. Meeting on developing high-precision weapons. Saatavissa
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19721>>

Putin, Vladimir. 19.6.2013. Meeting on implementing the 2011-2020 state arms procurement programme. Saatavissa
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/18368>>

Putin, Vladimir. 10.12.2012. Meeting with election campaign activists. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17108>>

Putin, Vladimir. 26.7.2012. Meeting on implementing state armament programme for nuclear deterrence. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16058>>

Putin, Vladimir. 20.2.2012. Being Strong: National security guarantees for Russia. Artikkele. Saatavissa:
<<http://archive.premier.gov.ru/eng/events/news/18185/>>

Putin, Vladimir. 14.8.2008. Transcript of Annual Big Press Conference. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24835>>

Putin, Vladimir. 12.2.2008. Press Conference following Talks with President of Ukraine Viktor Yushchenko and the Second Meeting of the Russian-Ukrainian Intergovernmental Commission. Saatavissa:
<<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24833>>

Putin, Vladimir. 13.12.2001. A Statement made by Russian president Vladimir Putin regarding the decision of the administration of the United States of America to withdraw from the antiballistic missile treaty of 1972. Saatavissa:
<<http://www.acq.osd.mil/tc/treaties/abm/PutinDec13.htm>>

Sekundääriaineisto

Kansainvälisten järjestöjen ja organisaatioiden tuottama aineisto

Bulletin of the Atomic Scientists. Doomsday Clock: Overview. Internet-lähde. Saatavissa:
<<http://thebulletin.org/overview>>

Nato 2016. Nato Ballistic Missile Defence. Fact Sheet, heinäkuu 2016. Saatavissa:
<http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160630_1607-factsheet-bmd-en.pdf>

Nato 2010. Lisbon Summit Declaration. 20.11.2010. Saatavissa:
<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm>

UNSC 2231 (2015). YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2231. Saatavissa:
<[<http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2231\(2015\)>](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2231(2015))>

Stratfor 8.10.2016. Russia: Military Deploys Iskander Missiles to Kaliningrad. Saatavissa:
<[<https://www.stratfor.com/situation-report/russia-military-deploys-iskander-missiles-kaliningrad>](https://www.stratfor.com/situation-report/russia-military-deploys-iskander-missiles-kaliningrad)>

YK 1982, kirje A/S-12/AC.1/10. Saatavissa:
<[<https://disarmament-library.un.org/UNODA/Library.nsf/bd4350074d952dd8852577c00068b287/8cb04b03884f211e852577bb0065d584/\\$FILE/A-S-12-AC-1-10.pdf>](https://disarmament-library.un.org/UNODA/Library.nsf/bd4350074d952dd8852577c00068b287/8cb04b03884f211e852577bb0065d584/$FILE/A-S-12-AC-1-10.pdf)>

Sopimukset

Treaty Between the United States of America and the Russian Federation of Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms. 2010. Saatavissa:
<[<http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf>](http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf)>

Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems. 1972. Saatavissa:
<[<http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>](http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html)>

Puheet

Dulles, John Foster . 12.1.1954. On Massive Retaliation. Saatavissa
<[<http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/cold-war/strategy/article-dulles-retaliation_1954-01-12.htm>](http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/cold-war/strategy/article-dulles-retaliation_1954-01-12.htm)>.

McNamara, Robert. 18.9.1967. Mutual Deterrence. Saatavissa:
<[<http://www.atomicarchive.com/Docs/Deterrence/Deterrence.shtml>](http://www.atomicarchive.com/Docs/Deterrence/Deterrence.shtml)>

McNamara, Robert. 5.5.1962. 82. Address by Secretary of Defense McNamara at the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council. Saatavissa:
<[<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v08/d82>](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v08/d82)>

Kirjallisuus

Allison, Graham ja Philip Zelikow (1999). Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis. Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

Arbatov, Alexei ja Vladimir Dvorkin, Vladimir Evseev (2006). Beyond Nuclear Deterrence: transforming the U.S.–Russian Equation. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace

Bērziņš, Jānis (2015). Russian New Generation Warfare Is Not Hybrid Warfare. Teoksessa Pabriks, Artis ja Andis Kurods (toim.)(2015) The War in Ukraine: Lessons for Europe (2015). The Centre for East European Policy Studies. University of Latvia Press.

- Bērziņš, Jānis (2014). Russia's new generation warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy. Policy Paper, (2), 2002–2014.
- Blombergs, Fred (2013). Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990-2012: Euroopan vakaas rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 32. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Brodie, Bernard (toim.)(1946). The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order. New York, Harcourt.
- Brodie, Bernard (1978). The development of nuclear strategy. *International Security*, 2(4), 65–83.
- Calingaert, Daniel (1991). Soviet Nuclear Policy Under Gorbachev: A Policy of Disarmament. Greenwood Publishing Group.
- Colby, Elbridge (2016). Russia's Evolving Nuclear Doctrine and its Implications. Fondation pour la Recherche Stratégique.
- Cooper, Julian (2016). Russia's state armament programme to 2020: A quantitative assessment of implementation 2011–2015. Swedish Defence Research Agency.
- Dunne, Tim, ja Milja Kurki ja Steve Smith (2010). Theories of International Relations: Discipline and Diversity. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Forss, Stefan (2012). The Russian Operational-Tactical Iskander Missile System. Julkaisusarja 4: Työpöytä No 42. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Forss, Stefan (2000). Venäjän ydinaseopin erityispiirteet. *Tiede ja ase*, 58(58), 113–141.
- Freedman, Lawrence (2003). The evolution of nuclear strategy. 3rd edition. Palgrave MacMillan.
- Freedman, Lawrence (1986). The first two generations of nuclear strategists. Teoksessa Crowl, Philip et.al. (toim.)(1986). *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton University Press.
- Garthoff, Raymond (1962). Soviet strategy in the nuclear age. Vol. 46. Praeger.
- George, Alexander ja Richard Smoke (1974). Deterrence in American foreign policy: Theory and practice. Columbia University Press
- Giles, Keir (2009). Russia's National Security Strategy to 2020. Review by Keir Giles. Nato Defense College, Research Division. June 2009. Saatavissa: <<http://www.conflictstudies.org.uk/files/rusnatsecstrategyto2020.pdf>>
- Glantz, David (2005). The Military Strategy of the Soviet Union – A history. Frank Cass, Abingdon.
- Gray, Colin (1996). Explorations in Strategy. Greenwood Publishing Group.

- Holloway, David (2013). *Thinking about Nuclear War: The Soviet View*. Teoksessa Holroyd, Fred (toim.)(2013). *Thinking about nuclear weapons: analyses and prescriptions*. Routledge.
- Holsti, Ole (1965). The 1914 case. *The American Political Science Review*, 59(2), 365–378.
- Howard, Michael (1981). On fighting a nuclear war. *International Security*, 3–17.
- Janis, Irving (1972). *Victims of groupthink: a psychological study of foreign-policy decisions and fiascoes*. Houghton Mifflin Company.
- Jervis, Robert (1983). Deterrence and perception. Teoksessa: Brodie, Bernard et.al. (toim.)(1983). *National Security and International Stability*. Vol. 8. Oelgeschlager, Gunn & Hain, Incorporated.
- Jervis, Robert (1979). Deterrence theory revisited. *World Politics*, 31(02), 289–324.
- Johnston, Cameron ja Nicu Popescu. (2015) *Russia's Military: The Weak Links*. European Union Institute for Security Studies.
- Johnston, Alastair (1995). Thinking about strategic culture. *International Security*, 32–64.
- Kahn, Herman (1965). *On Escalation: Metaphors and Scenarios*. New York: Hudson Institute.
- Kahn, Herman (1962). *Thinking about the Unthinkable*. Avon.
- Kesseli, Pasi (toim.)(2016). *Venäjän asevoimat murroksessa – kohti 2030 -lukua*. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro. 5. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Klein, Bradley (1988). Hegemony and strategic culture: American power projection and alliance defence politics. *Review of International Studies*, 14(02), 133–148.
- Knopf, Jeffrey (2010). The fourth wave in deterrence research. *Contemporary Security Policy*, 31(1), 1–33.
- Kristensen, Hans ja Robert Norris (2016) *Russian nuclear forces, 2016*, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 72(3), 125–134.
- Kristensen, Hans ja Robert Norris (2015). *Russian nuclear forces, 2015*. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 71(3), 84–97.
- Lalu, Petteri (2014). Syvää vai pelkästään tiheää: neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930 –luvun syvän taistelun ja operaation opit. Julkaisusarja 1: No 3/14. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Lupovici, Amir (2010). The emerging fourth wave of deterrence theory—Toward a new research agenda. *International Studies Quarterly*, 54(3), 705–732.
- Martelius, Juha (2013). Haasteet Venäjän sotilas- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa. Julkaistu teoksessa Virtasalo, Iris et.al. (toim.)(2013). *Vie osaaminen yhteiskuntaan. Venäjän ja itäisen Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat*. Aleksanteri-instituutin julkaisuja.

- McGuire, Martin (1977). A quantitative study of the strategic arms race in the missile age. *The Review of Economics and Statistics*, 328–339.
- Mearsheimer, John (1990). Back to the future: instability in Europe after the Cold War. *International security*, 5–56.
- Morgan, Patrick (1977). *Deterrence: A conceptual analysis*. Sage Publications.
- Morgenthau, Hans J. (1973). *Politics among nations*. New York: Knopf.
- Oxenstierna, Susanne ja Fredrik Westerlund (2013). Arms Procurement and the Russian Defense Industry: Challenges Up to 2020. *The Journal of Slavic Military Studies*, 26(1), 1–24.
- Payne, Keith ja Dale Walton (2002). *Deterrence in the Post-Cold War World*. Teoksessa Baylis, John et.al. (2002). *Strategy in the Contemporary World, An Introduction to Strategic Studies*. Oxford University Press, 169–182.
- Palonen, Kari, ja Hilikka Summa (1996). *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 1996.
- Perelman, Chaïm (2007). *Retoriikan valtakunta, 2. painos*. Vastapaino. Jyväskylä.
- Podvig, Pavel (2010a). *Nuclear Weapons in National Security*. Teoksessa Nygren, Bertil et.al. (toim.)(2010). *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. The Swedish National Defence College
- Podvig, P. (2010b). New START treaty and beyond. *Forum on Physics and Society*, Vol. 39, No. 3. 12-15. Saatavissa:
<<https://www.aps.org/units/fps/newsletters/201007/podvig.cfm>>
- Puolustusministeriö (2012). *Muutosten Venäjä*. Puolustusministeriön julkaisuja.
- Pursiainen, Christer ja Tuomas Forsberg (2015). *Ulkopolitiikkaa norsunluutornista*. Chan Puma House, Tampere
- Pursiainen, Christer (2013). Venäjän politiikka puhuttaa, missä ovat politiikan tutkijat? Julkaistu teoksessa Virtasalo, Iris et.al. (toim.)(2013). *Vie osaaminen yhteiskuntaan. Venäjän ja itäisen Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat*. Aleksanteri-instituutin julkaisuja.
- Pynnöniemi, Katri (2015). Venäjän karhumetaforan tulkinnoista - vertauskuva uhatusta karhusta kääntää huomion pois Venäjän toimista. *FIIA Comment 2/2015*. Ulkopoliittinen instituutti.
- Pynnöniemi, Katri ja James Mashiri (2015). Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa: Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle. Ulkopoliittinen instituutti.
- Quinlivan, James ja Olga Olikier (2011). *Nuclear Deterrence in Europe: Russian Approaches to a New Environment and Implications for the United States*. Rand Corporation.
- Rapoport, Anatol ja Albert M. Chammah (1966). The Game of Chicken. *American Behavioral Scientist* 10.3 (1966): 10–28.

Reuters 23.6.2016. Russia seen putting new nuclear-capable missiles along NATO border by 2019. Saatavissa:
<<http://www.reuters.com/article/us-russia-europe-shield-idUSKCN0Z90WT>>

Ruusunen, Aimo ja Markku Salomaa (2015). Aleksander Suworov: Voittamisen taito. Venäläisen sotataidon klassikko. Docendo.

Sihvola, Juha (1997). Selitykset. Aristoteles: Retoriikka. Runousoppi. Aristoteleen teokset osa IX. Suom. Paavo Hohti ja Päivi Myllykoski. Tampere: Gaudeamus.

Sipilä, Joonas ja Tommi Koivula (2014). Kuinka strategiaa tutkitaan. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita No 52. Maanpuolustuskorkeakoulu.

Sivonen, Pekka (toim.)(2013). Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33. Maanpuolustuskorkeakoulu.

Sivonen, Pekka (1992). Ydinasepelote Yhdysvaltain poliittisen vallankäytön muovaajana. Ulkopoliittinen instituutti. Helsinki.

Snyder, Glenn (1983). Deterrence and defense: Toward a theory of national security. Princeton University Press.

Sokolovsky, Valery (1968). Military Strategy. Foreign Technology Div. Wight-Patterson. Ohio. No. FTD-HT-23-555-68.

Sokov, Nikolai (2014). Why Russia calls a limited nuclear strike “de-escalation”. Bulletin of the Atomic Scientists, 13, 70.

Verba, Sidney (1961). Assumptions of rationality and non-rationality in models of the international system. World Politics, 14(01), 93–117.

Visuri, Pekka. (1997). Turvallisuuspolitiikka ja strategia. WSOY.

Waltz, Kenneth (1993). The emerging structure of international politics. International security, 44–79.

Walzer, Michael (2015). Just and unjust wars: A moral argument with historical illustrations. Basic Books.

Weber, Steve (1990). Realism, detente, and nuclear weapons. International Organization, 44(01), 55–82.

Woolf, Amy (2016). Nonstrategic Nuclear Weapons. Congressional Research Service.

Zagare, Frank (2004). Reconciling rationality with deterrence a re-examination of the logical foundations of deterrence theory. Journal of Theoretical Politics, 16(2), 107–141.

Zagare, Frank ja Marc Kilgour (2000). Perfect Deterrence. Cambridge University Press.

Zagare, Frank (1990). Rationality and deterrence. World Politics, 42(2), 238–260.